

**Αντιλήψεις νηπιαγωγών, γονέων
παιδιών προσχολικής ηλικίας για το
πώς μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα
εικαστικά ως μέσο μάθησης**
ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Σύνταξη εργασίας: Κουτσογιάννη Αργυρώ (0214047)

Επιβλέπων καθηγητής: Μαγουλιώτης Απόστολος

Συνεπιβλέπουσα ΕΔΙΠ: Χατζοπούλου Κατιφένεια

Βόλος, 2019

Περιεχόμενα

Περίληψη	4
Ευχαριστίες	5
Εισαγωγή	6
Α΄ ΜΕΡΟΣ.....	8
Κεφάλαιο 1 ^ο : Το προφίλ της νηπιαγωγού.....	9
1.1 Σπουδές της νηπιαγωγού.....	10
1.2 Τα εικαστικά ως μέσο διδασκαλίας και μάθησης.....	15
1.3 Τεχνικές και μέθοδοι.....	18
1.4 Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών	22
Κεφάλαιο 2ο: Τα εικαστικά στην εκπαίδευση.....	25
2.1 Γνωστικά αντικείμενα και εικαστικά.....	26
2.1.1 Εικαστικά και λόγος	27
2.1.2 Εικαστικά και φυσικές επιστήμες.....	29
2.1.3 Εικαστικά και μαθηματικά	30
2.2 STEAM.....	30
2.2.1 Γιατί STEAM και όχι STEM;.....	32
2.2.2 Σκοπός του STEAM	34
Κεφάλαιο 3ο: Συνεργασία και απόψεις και των δύο πλευρών	37
3.1 Συνεργασία νηπιαγωγών και γονέων	38
3.2 Παρότρυνση νηπιαγωγών προς τους γονείς για εικαστική ενασχόληση και στο σπίτι.....	46
3.3 Απόψεις και αίτια παραγκωνισμού των εικαστικών στην εκπαίδευση	48
Β΄ ΜΕΡΟΣ	50
Κεφάλαιο 4: Έρευνα	51
4.1 Σκοπός/στόχος πτυχιακής	52

4.2 Μεθοδολογία.....	52
4.2.1 Εργαλεία / υλικό	52
4.3 Αποτελέσματα.....	53
Ερωτηματολόγιο #1	53
Ποσοτική προσέγγιση / δεδομένα.....	53
Ποιοτική προσέγγιση/ ανάλυση.....	73
Ερωτηματολόγιο#2.....	77
Ποσοτική προσέγγιση/δεδομένα	77
Ποιοτική προσέγγιση/ ανάλυση	100
4.4 Σύγκριση	102
4.6 Συζήτηση - Συμπεράσματα	118
4.7 Προτάσεις	126
Βιβλιογραφία.....	127
Ελληνική βιβλιογραφία.....	127
Ξένη βιβλιογραφία	129
Παράρτημα.....	131
1. Ερωτηματολόγιο εκπαιδευτικών.....	131
2. Ερωτηματολόγιο γονιών	136

Περίληψη

Στη σύγχρονη πραγματικότητα, είναι ευρέως διαδεδομένη η άποψη ότι σημαντικός παράγοντας στην ολική ανάπτυξη ενός παιδιού είναι η εικαστική αγωγή, καθώς μέσω αυτής, το παιδί έρχεται αντιμέτωπο με ποικίλα ερεθίσματα, συναισθήματα και εμπειρίες, ιδιαίτερα, κατά τα προσχολικά του χρόνια. Στην πρώτη σχολική βαθμίδα, το παιδί μέσα από τις εικαστικές δράσεις στις οποίες συμμετέχει, κατορθώνει να αναπτύξει διάφορες ικανότητες και δεξιότητες, όπως την παρατήρηση μέσω των αισθήσεων, ενώ παράλληλα βιώνει εμπειρίες που οδηγούν στην βελτίωση της κριτικής του ικανότητας και την εξωτέρκευση των συναισθημάτων του. Επίσης η δημιουργική του φύση αρχίζει να αποκτά υπόσταση, καθώς σαν ικανότητα η δημιουργία δεν έχει απασχολήσει ξανά τα παιδιά πριν από την προσχολική ηλικία, ανακαλύπτοντας σε αυτό το στάδιο της ηλικίας τους, κάτι καινούργιο και ενδιαφέρον για αυτά. Το παιδί αρχίζει να κατανοεί πως έτσι ονομάζεται κάθε τι που παράγει, με αρωγούς την προηγούμενη γνώση του, την εμπειρία του, την εφευρετικότητά του και τη φαντασία του (Μαγουλιώτης & Παπαγεωργίου, 2002).

Γενικότερα, η εποχή στην οποία ζούμε υποστηρίζει την έκφραση και την επικοινωνία μέσω εικόνων, δηλώνοντας την ανθρώπινη ανάγκη για έκφραση μέσω απεικονίσεων, καθώς μέσω αυτών είναι δυνατή η κατανόηση του κόσμου ευρύτερα αλλά και του εαυτού, πιο συγκεκριμένα. Γι' αυτό άλλωστε, η έκφραση μέσω των εικαστικών είναι ουσιώδεις σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες (Μαγουλιώτης & Παπαγεωργίου, 2002).

Ευχαριστίες

Στο σημείο αυτό, πριν ξεκινήσει η παρουσίαση της εργασίας μου θα ήθελα να πω ένα μεγάλο ευχαριστώ σε όλους τους ανθρώπους που έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη της. Αξίζει λοιπόν να τους αφιερώσω αυτή την σελίδα για να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου.

Πρώτα από όλους θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ. Μαγουλιώτη Απόστολο, Καθηγητή του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας στο Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης για τη συνεχή καθοδήγηση την αδιάκοπη υποστήριξη του κατά την διάρκεια της υλοποίησης αυτής της πτυχιακής εργασίας.

Ευχαριστώ επίσης την συνεπιβλέπουσα κ. Χατζοπούλου Κατιφένεια μέλος ΕΔΙΠ του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας στο Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης για τις πολύτιμες συμβουλές και την βοήθεια της.

Τέλος οφείλω ένα ευχαριστώ στους εκπαιδευτικού και τους γονείς για την συμμετοχή τους και τον χρόνο που διέθεσα για την συλλογή των δεδομένων μου, υλικό απαραίτητο για την ολοκλήρωση της εργασίας.

Εισαγωγή

Η παρούσα πτυχιακή έγινε με σκοπό τη διεξαγωγή μιας έρευνας, για τις απόψεις γονέων και εκπαιδευτικών, όσον αφορά τα εικαστικά ως μέσο μάθησης. Επιχειρήθηκε με τη μορφή ερωτηματολογίων, στα οποία ακολουθήθηκε μια μεικτή προσέγγιση, η οποία περιελάμβανε ποιοτικά και ποσοτικά δεδομένα, να δημιουργήσω μια σφαιρική εικόνα, για το κατά πόσο οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί, αλλά και οι γονείς, θεωρούν ότι το γνωστικό αντικείμενο των εικαστικών, μπορεί να αξιοποιηθεί ως μέσο διδασκαλίας και μάθησης.

Η συγκεκριμένη πτυχιακή δομείται σε κεφάλαια ως εξής:

Στο **1^ο Κεφάλαιο**, γίνεται μια αναφορά στο προφίλ της νηπιαγωγού, δηλαδή αναφέρονται πληροφορίες σχετικά με τις σπουδές των εκπαιδευτικών, κατά πόσο είναι δηλαδή ευχαριστημένοι από την κατάρτιση που έλαβαν από τα ακαδημαϊκά τμήματα στα οποία φοίτησαν. Ακόμη γίνεται λόγος, για το κατά πόσο τα εικαστικά μπορούν να αξιοποιηθούν ως μέσο μάθησης και παρουσιάζονται ορισμένες τεχνικές και μέθοδοι, που μπορεί να χρησιμοποιήσει ένας εκπαιδευτικός για την ανοικοδόμηση νέας γνώσης.

Στο **2^ο Κεφάλαιο**, θίγεται το ζήτημα των εικαστικών στην εκπαίδευση, μέσα από γνωστικά αντικείμενα που μπορούν να συνδυαστούν με τα εικαστικά και να οδηγήσουν σε θεαματικά αποτελέσματα, όσον αφορά την κατανόηση εννοιών και γνώσεων που επιχειρείται να κατακτηθούν από τα παιδιά. Από αυτό το κεφάλαιο, δε θα μπορούσε να λείπει το steam, που είναι μια άκρως διεπιστημονική προσέγγιση της γνώσης, καθώς υποστηρίζει τη θέση πως αν συνδυαστούν οι επιστήμες, η τεχνολογία, η μηχανική, η τέχνη και τα μαθηματικά, τα παιδιά θα μπορέσουν να αναπτυχθούν ολόπλευρα, αλλά και να αποκτήσουν όλες τις ικανότητες που απαιτεί ο αιώνας μας για να επιτύχουν, σε ό,τι κι αν κάνουν.

Στο **3^ο Κεφάλαιο**, παρουσιάζεται το θέμα της συνεργασίας μεταξύ σχολείου και οικογένειας, τυχόν παρότρυνση που μπορεί να υπάρχει από τους νηπιαγωγούς προς τους γονείς, για να ασχοληθούν με τα εικαστικά με τα παιδιά τους και τέλος, αναλύονται απόψεις περί παραγκωνισμού των εικαστικών στην εκπαίδευση, αλλά

και τα αίτια που οδήγησαν στην έλλειψη απόδοσης της ανάλογης σημασίας στο συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο.

Στο **4^ο Κεφάλαιο**, παρουσιάζεται η έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της πτυχιακής, όπου αναφέρονται ο σκοπός για τον οποίο έγινε, η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε, τα αποτελέσματα που προέκυψαν από τη συλλογή και ανάλυση των δεδομένων, η σύγκριση μεταξύ των ερωτηματολογίων των γονιών και των εκπαιδευτικών, συζήτηση για τα ευρήματα, συμπεράσματα στα οποία κατέληξε η ερευνήτρια, αλλά και προτάσεις για περαιτέρω διερεύνηση, σχετικά με την αξιοποίηση των εικαστικών ως μέσο μάθησης.

Εν κατακλείδι, ακολουθεί η παράθεση της **βιβλιογραφίας** που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα πτυχιακή και το **παράρτημα**, στο οποίο παρουσιάζεται το ερωτηματολόγιο που δόθηκε στους νηπιαγωγούς και το ερωτηματολόγιο που δόθηκε αντίστοιχα στους γονείς.

Α΄ ΜΕΡΟΣ

Κεφάλαιο 1^ο: Το προφίλ της νηπιαγωγού

1.1 Σπουδές της νηπιαγωγού

Στο σύγχρονο νηπιαγωγείο, οι εκπαιδευτικοί ως πυξίδα για τις δραστηριότητες που σχεδιάζουν για τους μαθητές τους, προτιμούν να χρησιμοποιούν θέματα που περιλαμβάνονται στα ενδιαφέροντα των τελευταίων, συμβάλλοντας παράλληλα στην ολοκληρωμένη ανάπτυξή τους (Μαγουλιώτης, 2014). Δυστυχώς όμως, οι ίδιοι οι παιδαγωγοί εμφανίζονται και νιώθουν απαίδευτοι ως προς τις σχεδιαστικές τους ικανότητες στο τομέα των εικαστικών, με έντονη την ανάγκη βελτίωσής τους στο μέλλον, προκειμένου να μπορούν να τις αξιοποιήσουν στο εκπαιδευτικό τους έργο. Έτσι, είναι δυνατό οι εκπαιδευτικοί, να αλληλεπιδράσουν αποτελεσματικά με τους μαθητές τους, να τους βοηθήσουν να αξιοποιήσουν τις προηγούμενες ικανότητές τους, να τις βελτιώσουν με την εξάσκηση, αλλά και να αξιολογήσουν τα έργα τους, εφόσον θα μπορούν να τους δείξουν το δρόμο προς αυτή την κατεύθυνση, μέσα από σχεδιαστικές προτάσεις των πρώτων, τις οποίες μπορούν και τα παιδιά να πραγματοποιήσουν (Μαγουλιώτης, 2014). Δίνοντας έμφαση τα πανεπιστήμια στη βελτίωση των σχεδιαστικών ικανοτήτων των φοιτητών, επισημαίνοντας τη σπουδαιότητα που κατέχει αυτή η δεξιότητα στις μελλοντικές τάξεις τους, τους εφοπλίζουν με βασικά εργαλεία που θα τους βοηθήσουν να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις των μαθητών τους στη μετέπειτα επαγγελματική τους πορεία, ενισχύοντας παράλληλα την αυτοπεποίθησή τους, στο συγκεκριμένο τομέα (Μαγουλιώτης, 2014).

Επίσης, δεσπόζουσας σημασίας θεωρείται πριν την έναρξη οποιουδήποτε ακαδημαϊκού μαθήματος, σχετικό με τα εικαστικά, ο διδάκτορας να πληροφορηθεί για το κατά πόσο οι φοιτητές αντιλαμβάνονται το επίπεδο της δικής τους σχεδιαστικής ικανότητας, προκειμένου να θέσουν τους προσωπικούς τους στόχους οι τελευταίοι, για το βαθμό βελτίωσής τους, αλλά και να αντιληφθούν τους παράγοντες που έχουν οδηγήσει στο συγκεκριμένο σχεδιαστικό επίπεδο. Με αυτόν τον τρόπο, οι μελλοντικοί εκπαιδευτικοί, μπορούν να δημιουργήσουν ένα περιβάλλον για τα παιδιά τέτοιο, ώστε να μην υπάρχει επανάληψη αρνητικών παραγόντων όσον αφορά τη σχεδιαστική ικανότητα των παιδιών και επανάληψη των θετικών αντίστοιχα παραγόντων (Μαγουλιώτης, 2014).

Γενικότερα, αίτια της κακής εικαστικής δεξιότητας θεωρείται το γεγονός, ότι οι περισσότεροι άνθρωποι δεν προσδίδουν στα εικαστικά την απαραίτητη αξία, ως μέσο έκφρασης, με συνέπεια να μην εξασκούνται γενικά οι καλλιτεχνικές ικανότητες ή να μένουν αδρανείς για εύλογα χρονικά διαστήματα, οδηγώντας στην έλλειψη γνώσεων στο συγκεκριμένο τομέα, εμφανίζοντας ικανότητες, παρόμοιες με τις παιδικές (Μαγουλιώτης, 2014). Αυτή η αντίληψη, περί αβίαστης εξέλιξης της σχεδιαστικής ικανότητας, με την οποία ήρθαν αντιμέτωποι οι εκπαιδευτικοί στα παιδικά τους χρόνια, δε βρίσκεται πλέον σε ισχύ, διότι μόνο μέσα από καθοδήγηση με συστηματικό τρόπο, επαφή με ποικίλα υλικά και τεχνικές και κατάλληλες χρονικά παρεμβάσεις, μπορούν τα παιδιά να αναπτύξουν την απεικονιστική τους ικανότητα. Έτσι, οι μελλοντικοί παιδαγωγοί, στις σπουδές τους, οφείλουν να έρχονται σε μια εις βάθος επαφή με τα μέσα που μπορούν να αξιοποιήσουν για να ενδυναμώσουν και να ενισχύουν την καλλιτεχνική εξέλιξη των μαθητών τους (Μαγουλιώτης, 2014).

Είναι σαφές, πως το επίπεδο της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης στους νηπιαγωγούς, παίζει σημαίνον ρόλο στη δυνατότητα των τελευταίων να πραγματοποιήσουν τους στόχους και τις επιδιώξεις τους στην τάξη, αλλά και στον τρόπο με τον οποίο θα καταφέρουν να φέρουν εις πέρας τα παραπάνω, ανεξαρτήτως αναλυτικών προγραμμάτων, τα οποία πολλές φορές βρίσκονται σε χάσμα, με τις πραγματικές εφαρμογές των απαιτήσεων τους, πρακτικά στην αίθουσα του νηπιαγωγείου (Σωτηροπούλου & Ζορμπαλά,2009).. Οι εκπαιδευτικοί είναι απαραίτητο ακόμη, να αντιληφθούν τη σπουδαιότητα που υπάρχει στην ποικιλία των τρόπων που μπορούν να αξιοποιήσουν τα παιδιά, ώστε να απεικονίσουν κάτι που σκέφτονται, αισθάνονται και φαντάζονται, διότι όταν είναι κανείς οπλισμένος με δημιουργικότητα και εφευρετικότητα, είναι ικανός να χρησιμοποιήσει τις γνώσεις που έχει αποκομίσει, για να βελτιώσει τη ζωή του και να ικανοποιήσει τις επιθυμίες και τους στόχους του. Επίσης, καλό είναι οι παιδαγωγοί κατά τη διάρκεια των σπουδών τους, να έρχονται σε μια ενδελεχή γνωριμία με την *ομαδοσυνεργατική διδασκαλία* και την *περιφερειακή μάθηση* για τις εικαστικές δράσεις, διότι αποτελούν ουσιώδη πηγή μαθησιακής ανάπτυξης για

τα παιδιά, τα οποία λειτουργούν ως μοντέλο-πρότυπο το ένα για το άλλο, κατά τη διάρκεια αυτών των μεθόδων (Μαγουλιώτης, 2014).

Επιπροσθέτως, οι εκπαιδευτικοί είναι πολύ σημαντικό να εκπαιδεύονται επαρκώς και στη διαθεματικότητα, καθώς δημιουργεί τα θεμέλια για μια παιγνιώδη δομή των εικαστικών δράσεων, προσεγγίζοντάς τες παράλληλα από μια κοινωνική οπτική, και ερμηνεύοντας το λειτουργικό ρόλο της, μετατρέπει την όλη διδασκαλία σε ένα παιχνίδι, ενεργοποιώντας τα κίνητρα των μαθητών για ολοκλήρωση της μάθησής τους (Σωτηροπούλου & Ζορμπαλά, 2009).

Σημαντικό μειονέκτημα της σχεδιαστικής αδυναμίας των εκπαιδευτικών, θεωρείται ακόμη, η αθρόα παροχή έτοιμων φωτοτυπιών με μόνο σκοπό την προσθήκη χρώματος από τα παιδιά, κάτι που καταστρέφει κάθε διάθεση για πρωτοτυπία, δημιουργικότητα, έμπνευση αλλά και τροφή για σκέψη. Σύμφωνα με έρευνα του Μαγουλιώτη (2014) αυτό έρχεται σε αντίθεση, με τις αντιλήψεις κάποιων παιδαγωγών πριν την είσοδό τους στο πανεπιστήμιο, αφού πρεσβεύουν την αντίληψη ότι οι φωτοτυπίες αναπτύσσουν τη δημιουργικότητα: στάση που αλλάζει βέβαια με την παρακολούθηση ακαδημαϊκών μαθημάτων, σχετικών με τα εικαστικά. Αυτό από μόνο του, δείχνει πόσο σημαντική είναι η επαφή των παιδαγωγών με μαθήματα καλλιτεχνικής φύσης, κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους, σε ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα (Μαγουλιώτης, 2014). Σημαντική κρίνεται και η παρότρυνση των τελευταίων, για αποφυγή προγραμματισμένης μάθησης, σκοτώνοντας κάθε διάθεση των μαθητών για δημιουργική διερεύνηση (Κωσταρίδου& Ευκλείδη, 2011).

Με τα παραπάνω συμφωνούν και οι Μαγουλιώτης και Λαμπίτση (2012), σύμφωνα με τους οποίους οι νηπιαγωγοί παρουσιάζουν ελλειψείς γνώσεις στον τομέα των εικαστικών, θεωρώντας κρίσιμη την προσπάθεια αναδιοργάνωσης του προγράμματος σπουδών, προκειμένου οι μελλοντικές γενιές των νηπιαγωγών να εξέρχονται από τις ακαδημαϊκές βαθμίδες πληρέστεροι γνωστικά, ούσες ικανές να ανταποκριθούν στις ταχέως εξελισσόμενες τάσεις του εκπαιδευτικού τομέα. Τα σύγχρονα αναλυτικά προγράμματα, στην προσπάθεια να ακολουθήσουν τις

διεθνείς εκπαιδευτικές τάσεις, υιοθετούν έντονα την αντίληψη της μάθησης μέσω των εικαστικών, καθώς κρίνεται αναγκαία η εξοικείωση των παιδιών, με ποικίλα μέσα, μεθόδους και τεχνικές του καλλιτεχνικού τομέα, όχι μόνο ως μέσο ψυχαγωγίας αλλά εποικοδομητικής γνωριμίας με διάφορα γνωστικά αντικείμενα (Μαγουλιώτης & Παπαγεωργίου, 2002). Η ελλιπής όμως εκπαίδευση των εν ενεργεία νηπιαγωγών, τους συγκρατεί από την συμβατότητα της διδασκαλίας τους με τα αναλυτικά προγράμματα, τα οποία παρότι διαθέτουν αξιολογες προτάσεις, δεν είναι εφαρμόσιμες στην τάξη, διότι αποτελούν κάτι πρωτόγνωρο, άγνωστο και δύσκολο για τους εκπαιδευτικούς (Μαγουλιώτης & Λαμπίτση, 2012).

Γενικότερα, στην έρευνα των Μαγουλιώτη και Λαμπίτση (2012), βρέθηκε ότι οι εκπαιδευτικοί που αποφοίτησαν από ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα ήταν πληρέστεροι γνωστικά, όσον αφορά τον τομέα των εικαστικών, από αυτούς που τελείωσαν από σχολές νηπιαγωγών, με ελάχιστους όμως συνολικά, να θέτουν τον εαυτό τους σε καλό επίπεδο εικαστικών σπουδών, κάτι που πρέπει να προβληματική αρκετά την ακαδημαϊκή κοινότητα.

Τον εμπλουτισμό και την καταλληλότερη προσαρμογή στις ανάγκες των εκπαιδευτικών υποστηρίζει και η έρευνα των Μαγουλιώτης, Λαμπίτση, Βάιος και Ντάνης (2009), εντοπίζοντας προβλήματα που δημιουργούνται στους πρώτους, λόγω της ανεπαρκούς εκπαίδευσής τους, σε ποικίλους εικαστικούς κλάδους, μειώνοντας και την αυτοπεποίθησή τους, καθώς προσπαθούν να εξοικειωθούν και να διδάξουν κάτι το οποίο δεν κατέχουν. Αυτό έχει ως συνέπεια, να γεμίζουν με το συναίσθημα της ανασφάλειας, ενώ παράλληλα μεγιστοποιούν προβλήματα που σχετίζονται με την οργάνωση της διδασκαλίας τους και γενικότερα πρακτικά ζητήματα, καθώς δεν είναι κατάλληλα εφοπλισμένοι από τις σπουδές τους, να τα αντιμετωπίσουν και νιώθουν ανήμποροι, στην επίλυσή τους, ενώ σε συγκεκριμένους τομείς που υπάγονται στην εικαστική σφαίρα, δεν έχουν λάβει καμία γνώση (Μαγουλιώτης κ.ά., 2009).

Επίσης, αναμένεται σημαντική βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης με την υιοθέτηση υποχρεωτικού χαρακτήρα σε όλα τα μαθήματα, την αύξηση της χρονικής

διάρκειας αυτών και ένα πιο διευρυμένο περιεχόμενο, το οποίο θα θεμελιώνεται τόσο σε θεωρητικές βάσεις, εργαστηριακές, αλλά και βιωματικές (Μαγουλιώτης κ.ά., 2009). Ειδικότερα, η διδασκαλία θα εξακολουθεί να στηρίζεται σε μία ασυνέχεια με ελλιπείς σκοπούς και στόχους, καταναλώντας σε κάτι, το οποίο δεν έχει επ' ουδενί το χαρακτήρα της εικαστικής αγωγής (Λαμπίση, Μαγουλιώτης, & Ντάνης, 2011). Ακόμη, όταν οι φοιτητές, έρχονται σε επαφή με το ιστορικό και κοινωνικο-πολιτισμικό πλαίσιο στο οποίο έχει δομηθεί η τέχνη, μπορούν να την κατανοήσουν, να αντιληφθούν τον τρόπο που δημιουργείται, αλλά και να την κρίνουν αποτελεσματικότερα, με συνέπεια κατά τη μελλοντική άσκηση του επαγγέλματός τους, να είναι ικανοί να συνδυάσουν τη θεωρία που έχουν αποκομίσει από τις σπουδές τους με την πράξη, στις αίθουσες του νηπιαγωγείου (Μαγουλιώτης, 2014).

Ωστόσο, για να αναβαθμιστεί πρακτικά η εκπαιδευτική διαδικασία, οφείλουν πρώτα να ενημερωθούν και να εκπαιδευτούν επαρκώς οι νηπιαγωγοί, κατά τη διάρκεια των σπουδών τους, με γνώσεις εμπειρίες, δεξιότητες, ερχόμενοι σε επαφή με τον τρόπο που μπορούν να αξιοποιήσουν ποικίλα μέσα και μεθόδους για την επίτευξη των εκπαιδευτικού σκοπού τους. Έτσι, η παρεχόμενη εκπαίδευση θα είναι ποιοτικότερη και πιο ενδιαφέρουσα για όλους, χωρίς να γίνεται υποβάθμιση ενός τόσο ουσιώδους γνωστικού αντικείμενου όπως είναι τα εικαστικά, ειδικά στην προσχολική ηλικία, που αποτελεί σημαντικό εργαλείο μάθησης και ενασχόλησης γενικότερα, για τα παιδιά. Όταν οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί δηλώνουν ανικανοποίητοι από τις σπουδές τους, είναι τουλάχιστον ανεύθυνο από την πλευρά των ιδρυμάτων, να μην αφουγκράζονται τις ανάγκες τους, προκειμένου να βελτιωθεί μια τόσο θεμελιώδης εκπαιδευτική βαθμίδα, που αποτελεί το πρώτο στάδιο επαφής των παιδιών με τη σχολική κοινότητα. Ακόμη, οι εκπαιδευτικοί νιώθουν ασφαλέστεροι στη χρήση μεθόδων που διδάχθηκαν οι ίδιοι κατά τα πρώτα σχολικά τους χρόνια, κάτι που σημαίνει πως αν δεν υπάρξει εξοικείωση με νέες μεθόδους κατά τη φοίτησή τους, η πρώτη σχολική βαθμίδα θα διαιωνίζεται από μία στασιμότητα και οπισθοδρομία (Μαγουλιώτης & Λαμπίση, 2012).

1.2 Τα εικαστικά ως μέσο διδασκαλίας και μάθησης

Στο σύγχρονο εκπαιδευτικό κόσμο, είναι ευρέως διαδεδομένη η άποψη ότι η αξιοποίηση των εικαστικών τεχνών, μπορεί να αποφέρει μεγάλα οφέλη στη μαθησιακή διαδικασία, διότι συμβάλλει αποτελεσματικά στην ολόπλευρη ανάπτυξη του ανθρώπου (Efland, 1989·2002·2004· Υ.Π.ΔΒ.Μ, 2011, όπως αναφέρεται στο Μαγουλιώτης, 2014), ενώ παράλληλα του δίνει διόδους ανάλυσης των συνθηκών της ζωής του και κατανόησης των προβλημάτων του (Eisner, 1999). Επίσης, εκπληρώνει την αδήριτη ανάγκη του ανθρώπου για μάθηση και ανακάλυψη του άγνωστου, ενθαρρύνει την εξερεύνηση και τον ανυψώνει πνευματικά, ενώ αποτελεί και ένα μέσο συναισθηματικής εκτόνωσης. Η εικαστική τέχνη, αποτελεί πλέον αναντικατάστατο εργαλείο στα χέρια των εκπαιδευτικών, οι οποίοι μπορούν να την αξιοποιήσουν, προκειμένου να ενεργοποιήσουν και να αναπτύξουν τα πολλαπλά κέντρα νοημοσύνης των παιδιών (Gardner, 1993), ενώ μέσα από το σχέδιο είναι δυνατό να διευκολυνθεί η σκέψη τους (Freeman, 1980), αλλά και να κατανοήσουν ομαλότερα, τον κόσμο γύρω τους (Μαγουλιώτης, 2014). Με τα παραπάνω συμφωνεί και ο Παπαδημητρίου (2005), ο οποίος υποστηρίζει πως η αξιοποίηση των εικαστικών στην εκπαίδευση, μπορεί να αναπτύξει τη δημιουργικότητα των παιδιών, καθώς επίσης και τη νοημοσύνη τους.

Επιπλέον, η τέχνη καθίσταται σημαντικός αρωγός, στην προσπάθεια προσέγγισης θεματικών που θεωρούνται κατά βάση επιστημονικές, ενώ δείχνει στα παιδιά ότι κάθε πρόβλημα δεν περιορίζεται σε μία λύση, ο αυθορμητισμός είναι σημαντικός για το αποτέλεσμα και οι έννοιες δεν αποδίδονται με μοναδικό τρόπο, αλλά ο καθένας μπορεί να βάλει την προσωπική σφραγίδα του, με συνέπεια οι διαφορετικές απεικονίσεις, να οδηγούν στην ανάπτυξη ποικίλων νοητικών ικανοτήτων. Οι μαθητές μπορούν να συνδυάσουν διαθεματικά ή διεπιστημονικά όλες τις μαθησιακές περιοχές, δημιουργώντας με αυτό τον τρόπο, μια συνέχεια στη μάθησή τους και συσχετίζοντας τις νέες γνώσεις με τις προηγούμενες, βρίσκουν νόημα σε αυτό που κάνουν και μπορούν να εμβαθύνουν αποτελεσματικότερα στις νεοαποκτηθείσες γνώσεις τους, οικοδομώντας παράλληλα δεξιότητες, στάσεις και αξίες. Τα παιδιά με τα εικαστικά, έρχονται σε επαφή με στοιχεία που βρίσκονται

παντού στον κόσμο γύρω τους, τα ανακαλύπτουν και τα αποσυνθέτουν, εμβαθύνοντας στην κατανόησή τους, συνδέοντάς τα με καθημερινές βιωματικές εμπειρίες τους. Μόνο με την πλήρη ελευθερία της σκέψης των μαθητών, καθίσταται αποτελεσματική και γόνιμη η εκπαιδευτική διαδικασία, καθώς και τα ίδια τα εικαστικά αποτελούν επιστήμη, μέσω της οποίας, ερμηνεύεται η πραγματικότητα που βιώνει ο δημιουργός (Μαγουλιώτης, 2014).

Επίσης σύμφωνα με τον Παπαδημητρίου (2005), μέσω των εικαστικών, η κοινωνική πραγματικότητα αναδημιουργείται και βελτιώνεται, καθώς οι πνευματικές αναζητήσεις και συλλήψεις των ανθρώπων, παίρνουν υλική υπόσταση (Χέγκελ, όπως αναφέρεται στους Λαμπίτση κ.ά, 2011) και μπορούν να αξιοποιηθούν ως σπουδαίο εργαλείο νοητικής ανάπτυξης (Eisner, 2002), διότι μέσω των καλλιτεχνικών εικόνων που δημιουργούνται, υποβοηθείται η γλώσσα και η σκέψη των τελευταίων (Kovalik & Oslen, 2001), ενώ οι κατασκευές και οι μοντελοποιήσεις ευρύτερα, βοηθούν το άτομο στην εξάσκηση της νοημοσύνης στον κιναισθητικό τομέα, με συνέπεια, να καθίσταται ικανό να εκφράζει αποτελεσματικότερα τις πνευματικές ανησυχίες, τις ιδέες και τις αντιλήψεις και τα συναισθήματά του (Kovalik & Oslen, 2001).

Μάλιστα, σύμφωνα με τον Gardner (2010), η δημιουργία εικαστικών έργων, είναι αναπόσπαστο κομμάτι των νοητικών λειτουργιών, καθώς βοηθάει στην επεξεργασία των ερεθισμάτων του περιβάλλοντος, την έκφραση προσωπικών απόψεων και συναισθημάτων, ενώ ενισχύει την κατανόηση και τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνεται κανείς τη γνώση (Μαγουλιώτης & Τσουκαλά, 2013).

Γενικότερα, κύριος στόχος των εικαστικών στην εκπαίδευση, είναι η καλλιέργεια της δημιουργικότητας, διότι μέσω αυτής αναπτύσσεται η φαντασία των παιδιών, γίνονται πιο εφευρετικά και επινοητικά στην επίλυση προβλημάτων και καταστάσεων, στοιχεία που είναι απαραίτητα για να εφοδιαστούν τα τελευταία, με τις απαραίτητες δεξιότητες, που απαιτεί το σύγχρονο κοινωνικο-πολιτισμικό γίγνεσθαι. Πέρα από αυτό, οι μαθητές βελτιώνουν την κριτικής τους ικανότητα και αποκωδικοποιούν τον τρόπο που λειτουργούν τα πράγματα γύρω τους, ενώ μέσω

την εικαστικών, εμπλουτίζεται παράλληλα το περιβάλλον τους με ποικίλα ερεθίσματα. Καταλήγοντας, όσο περισσότερο παρατηρεί ο άνθρωπος, τόσο περισσότερο οδεύει προς το δρόμο της δια βίου μάθησης και κατάκτησης της πραγματικής αλήθειας του κόσμου γύρω του, διότι οι διάφορες μαθησιακές περιοχές συνδέονται μέσω των αισθήσεων και με την εικαστική τους αποτύπωση, δηλώνεται η εκμάθηση και η κατανόσή τους από τα παιδιά (Μαγουλιώτης, 2014).

Επίσης, αποτελεσματικές στην ώθηση της ολικής ανάπτυξης των παιδιών, θεωρούνται οι εικαστικές δράσεις που πηγάζουν από τα ενδιαφέροντα των παιδιών και έχουν ένα καθοδηγητικό ρόλο, από την πλευρά του εκπαιδευτικού. Αυτού του είδους οι δράσεις, μπορούν να προσεγγιστούν με τρόπο διαισθητικό, αλλά και εμπειρικό, προκαλούν την περιέργεια και ικανοποιούν κάποιες ανάγκες των παιδιών (Μαγουλιώτης, 2014). Είναι καλό να επισημανθεί, πως η αγωγή στα εικαστικά, μπορεί να αποτελέσει σπουδαίο εργαλείο καλλιέργειας δεξιοτήτων, επεξεργασίας και χρησιμοποίησης υλικών, τρόπου σκέψης, ευαισθητοποίησης και δημιουργικής φαντασίας, αξιολόγησης και κατανόησης της τέχνης γενικότερα, άγοντας το πνεύμα στην κριτική ικανότητα και το γόνιμο προβληματισμό, με μεγάλη προσοχή όμως στον τρόπο που πραγματοποιείται μια εικαστική δράση, ώστε να αποφεύγεται η καλλιέργεια στερεοτύπων και προκαταλήψεων (Μαγουλιώτης, 2014).

Οι τέχνες επομένως και ιδιαίτερα οι εικαστικές, όχι μόνο συμβάλλουν σημαντικά σε μια ολοκληρωμένη ανάπτυξη των παιδιών, αλλά είναι υπεύθυνες και για την εξέλιξη των φυσικών ικανοτήτων τους, ενδυναμώνοντας και διαμορφώνοντάς τες, κατά το βέλτιστο δυνατό (Σάλλα-Δοκουμετζή, 1996· Μαγουλιώτης, 2002, όπως αναφέρεται στους Μαγουλιώτη, Μιχαλοπούλου και Στεργίου, 2013). Επίσης, η εξάσκηση των παιδιών στο σχέδιο, μπορεί να αποφέρει θετικά αποτελέσματα και βελτίωση της οπτικής τους ικανότητας, διότι με την παρατήρηση αποκτούν γνώσεις, είτε μέσω της ζωγραφιάς, είτε με κατασκευές που επιχειρούν να δημιουργήσουν (Arnheim, 1969).

Καταλήγοντας, μέσω των εικαστικών και την ενασχόληση με ποικίλα υλικά, τα παιδιά εκτός του ότι εξελίσσονται ως προς τις ικανότητές τους, καταφέρνουν

σταδιακά να συγχρονίσουν τις ενέργειές τους με τη σκέψη τους και να εξωτερικεύουν καλύτερα τον εσωτερικό τους κόσμο. Ωστόσο, χρειάζονται μεγάλη ευχέρεια χρόνου για να το καταφέρουν, πράγμα που σημαίνει, ότι οι εκπαιδευτικοί είναι σημαντικό να είναι γενναιόδωροι, ως προς το χρόνο που επιτρέπουν στα παιδιά να διαθέσουν στο σχέδιό τους (Μαγουλιώτης, 2014). Για να μπορέσει να αντιληφθεί κανείς τη σπουδαιότητα της τέχνης, αρκεί να αντιληφθεί τη σύγχρονη άποψη του εκπαιδευτικού κόσμου γι' αυτή, ο οποίος θεωρεί πως δεν αποτελεί απλά ένα συνονθύλευμα γνώσεων, αλλά και ένα σπουδαίο εργαλείο ανάπτυξης, ενώ οι εμπειρίες που απολαμβάνουν τα παιδιά μέσω της τέχνης, καθίστανται αρωγοί στην ωρίμανσή τους (Λαζάρου & Μαγουλιώτης, 2006).

1.3 Τεχνικές και μέθοδοι

Τα εικαστικά μπορούν να αποτελέσουν ένα αποτελεσματικό μέσο ανοικοδόμησης νέων γνώσεων, με την προϋπόθεση ότι ο εκπαιδευτικός παρέχει στα παιδιά ένα κατάλληλο περιβάλλον για τη γέννηση ερεθισμάτων, ιδεών αλλά και προκλήσεων, ξυπνώντας το ενδιαφέρον των παιδιών για δημιουργία. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί, μέσα από την αξιοποίηση ποικίλων μεθόδων και τεχνικών, στον εικαστικό τομέα (Μαγουλιώτης, 2002), διότι οι τέχνες ωθούν τα παιδιά να εξερευνήσουν τον κόσμο, κατά τη διάρκεια πειραματισμού τους με διάφορα αντικείμενα, ανακαλύπτοντας τις διάφορες ιδιότητές τους (Ντολιοπούλου, 2000, όπως αναφέρεται στους Μαγουλιώτης και Παπαγεωργίου, 2002).

Αυτές οι μέθοδοι, διακρίνονται σε *προφορικές*, που είναι εξαρτώμενες από την ποιότητα του λόγου του παιδαγωγού, το συναισθηματισμό που βγάζει, αλλά και την παραστατικότητα του, προκειμένου να κερδίσει την προσοχή των παιδιών. Σημαντικό είναι βέβαια, καθώς αναφερόμαστε σε μικρά παιδιά, ο προφορικός λόγος να συνοδεύεται και από κινήσεις, προκειμένου να γίνεται όσο το δυνατό περισσότερο κατανοητός. Επίσης, στον προφορικό λόγο, ο εκπαιδευτικός είναι καλό να χρησιμοποιεί εικαστικές ορολογίες σε κάθε ευκαιρία, ώστε να διευρύνεται και η γλωσσική επάρκεια των μαθητών, προκαλώντας συζήτηση με τους τελευταίους. Έτσι, πέρα από τη γλωσσική των παιδιών, ο πρώτος μπορεί να εξετάσει κατά πόσο

γίνεται κατανοητός από τα παιδιά, κάθε νέος όρος που χρησιμοποιείται ή αναδύεται μέσα από τους διαλόγους που προκύπτουν στην τάξη (Μαγουλιώτης, 2002).

Ένα άλλο είδος εικαστικών μεθόδων που μπορεί να αξιοποιηθεί στην τάξη, είναι οι *εποπτικές*, που περιλαμβάνουν επιπλέον υλικό και χρησιμοποιούνται συνήθως, όταν το θέμα που επεξεργάζονται τα παιδιά, είναι ιδιόμορφο και πρέπει να είναι διακριτά τα στάδια εξέλιξής του. Ακόμη, είναι καλό οι εικαστικές δημιουργίες των παιδιών να τοποθετούνται σε σημεία της τάξης που είναι προσβάσιμα στα παιδιά, με τίτλους των μεθόδων που έχουν αξιοποιηθεί, ενισχύοντας και τη γλωσσική εξέλιξη. Γενικότερα, η παρουσίαση των έργων των παιδιών στην τάξη, άρει το ενδιαφέρον τους και μπορεί να οδηγήσει σε υπέροχες εικαστικές ανακαλύψεις και προσωπικές δημιουργίες (Μαγουλιώτης, 2002). Στις εποπτικές μεθόδους, περιλαμβάνεται επίσης και η ανάγνωση των εικόνων, η οποία με το πέρασμα του καιρού, οδήγησε στη σύνθεση βιβλίων, που αποτελούνται μόνο από εικόνες και ελάχιστο ή και καθόλου κείμενο, καθώς ειδικά για τις μικρές ηλικίες, είναι ακριβώς αυτό που μπορούν να κατανοήσουν, με βάση τις ήδη υπάρχουσες γνώσεις τους. Εξάλλου ας μην ξεχνάμε και το ρητό «*Μια εικόνα ισούται με χίλιες λέξεις!*» (Mangué, 1997, όπως αναφέρεται στους Μαγουλιώτη & Φακίδου, 2008).

Μάλιστα, πέρα από την οπτική επαφή των παιδιών με τα δικά τους έργα, καλό είναι όταν επιχειρείται ο σχεδιασμός ενός αντικειμένου με την τεχνική του περιγράμματος, το εποπτικό αντικείμενο που θα χρησιμοποιηθεί, να βρίσκεται εκ του φυσικού στην αίθουσα, διότι τα παιδιά μπορούν να το αντιληφθούν σαφέστερα και αβίαστα, να το επεξεργαστούν, με αποτέλεσμα να παράγουν ρεαλιστικότερα σχέδια (Arnheim, 1999).

Μια ενδιαφέρουσα μέθοδος, είναι και αυτή του *προβληματισμού*, όπου τίγονται καθημερινά προβλήματα προς επίλυση, τα οποία μπορούν να αναζητηθούν από προσωπικές εμπειρίες των παιδιών, μέχρι ιστορικούς χώρους, οδηγώντας ακόμη και σε πειραματισμούς. Με αυτή τη μέθοδο, αναπτύσσεται σε μεγάλο βαθμό η κριτική ικανότητα των παιδιών και η επινοητικότητά τους, οδηγούμενα σε δημιουργικές

λύσεις και αποτελέσματα (Μαγουλιώτης, 2002). Σε αυτή τη μέθοδο, μπορούν να αξιοποιηθούν και εικόνες, οι οποίες αποτελούν σε πολλές περιπτώσεις αφορμή για γόνιμο προβληματισμό και συζήτηση, διότι η οπτική επαφή των παιδιών με ένα ερέθισμα, διευκολύνει τη διατύπωση αποριών, οδηγώντας στη λύση όσων ήδη υπάρχουν και στη δημιουργία νέων (Μαγουλιώτης & Φακίδου, 2008).

Επίσης, μείζονος σημασίας θεωρούνται και οι τεχνικές που προϋποθέτουν ομαδικές εργασίες και αλληλοδιδασκαλία μεταξύ των παιδιών, καθώς μέσω αυτών, οι μαθητές εξασκούν τη διαπροσωπική νοημοσύνη, βελτιώνουν τις επικοινωνιακές τους δεξιότητες αλλά και τη συνεργασία τους, καθώς μειώνονται οι συγκρούσεις (Ματσαγγούρας, 2002), ενώ λειτουργούν και ως πρότυπο το ένα για το άλλο, όσον αφορά την επιλογή εργαλείων, υλικών ή τεχνικών (Μαγουλιώτης, 2014).

Παρόμοια τεχνική με τις ομαδικές δράσεις ή ομαδοσυνεργατική, είναι και η *παρατήρηση περιφερειακά*, καθώς και με αυτή τα παιδιά μαθαίνουν μέσα από την παρατήρηση των άλλων, διότι ακούνε τις σκέψεις, τις απόψεις των συνομηλίκων τους και βλέπουν τις δράσεις τους (Μαγουλιώτης, 2014).

Μια τεχνική που ενεργοποιεί τα κίνητρα των μαθητών για μάθηση είναι και οι εικαστικές εφαρμογές, που είναι *διαθεματικές*, ιδιαίτερα όταν έχουν παιγνιώδη χαρακτήρα ή κοινωνική διάσταση (Μαγουλιώτης, 2014).

Οι *συνδέσεις* είναι μια άλλη τεχνική, η οποία χρησιμοποιείται συνήθως μετά την ανάγνωση ενός παραμυθιού, ενός γεγονότος της επικαιρότητας, μιας επίσκεψης, μια νέα γνώση, όπου τα παιδιά δημιουργούν κάτι σχετικό με αυτό που έμαθαν, άκουσαν ή είδαν (Μαγουλιώτης, 2014).

Μια τελευταία αλλά πολύ σημαντική μέθοδος, είναι η *πρακτική*, η οποία είναι απαραίτητη, προκειμένου να κατανοηθεί από τα παιδιά κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο, αυτό που επιδιώκει ο εκπαιδευτικός να τους μεταδώσει. Γι' αυτό κρίνεται μείζονος σημασίας, μετά την συζήτηση ή επίσκεψη που έχει προηγηθεί, να ζητηθεί από τους μαθητές να εκφράσουν εικαστικά στην πράξη, κάτι που έμαθαν ή κατανόησαν, το οποίο πολλές φορές, μπορεί να προκαλέσει τη δημιουργία

απρόβλεπτων εικαστικών δράσεων, γεμάτων φαντασία, ανοικοδομώντας με αυτό τον τρόπο νέες γνώσεις και βιώνοντας αξιομνημόνευτες εμπειρίες (Μαγουλιώτης, 2002).

Κάποιες ακόμη μέθοδοι που μπορούν να χρησιμοποιηθούν, αν και δεν προτιμούνται συχνά από τους εκπαιδευτικούς, είναι το *ξεφόρτωμα*, όπου τα παιδιά αποτυπώνουν ό,τι σκέφτονται, η *περιγραφή*, κατά την οποία αναφέρουν προφορικά τι έχουν δημιουργήσει, η *δημιουργία ιστορίας*, που αξιοποιείται συνήθως μετά την ολοκλήρωση ενός έργου και σχετίζεται με αυτό και η *χάραξη*, με την οποία τα παιδιά δημιουργούν γραμμές στο σχέδιό τους, ως μια πρώτη επαφή με τα γλωσσικά σύμβολα (Μαγουλιώτης, 2014).

Αναλυτικότερα, όσο μεγαλύτερη ποικιλία υπάρχει στις εικαστικές μεθόδους και τεχνικές που αξιοποιούνται από έναν εκπαιδευτικό, τόσο πιο υψηλή, είναι και η ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης στους μαθητές, ενώ πολύ σημαντική θεωρείται και η γνωριμία των μαθητών με χώρους εικαστικού ενδιαφέροντος, ειδικά όταν η επίσκεψη ακολουθείται από οργανωμένες εικαστικές δράσεις, διότι τα παιδιά εξασκούνται στην εικαστική επιμόρφωση. Ιδιαίτερα αποτελεσματικό εργαλείο στα παιδιά προσχολικής ηλικίας, θεωρούνται τα οπτικά ερεθίσματα, καθώς μετατρέπουν σε κάτι απτό και συγκεκριμένο, αφηρημένα νοήματα και γνώσεις, που διαφορετικά, θα ήταν πολύ δύσκολο να κατανοηθούν (Λαμπίτση, Μαγουλιώτης & Ντάνης, 2011), ενώ και μόνο η παρουσίαση υλικών στον περιβάλλοντα χώρο των παιδιών, είναι αρκετή για να εξάψει την περιέργεια και τη διάθεση τους για ανακάλυψη, την οποία θα ακολουθήσει η οποιαδήποτε δημιουργία εικαστικού έργου. Δηλαδή η δημιουργία έπεται της ανακάλυψης (Gombrich, 1995, όπως αναφέρεται στους Μαγουλιώτη & Παπαγεωργίου, 2002). Αφού προκύψει η δεύτερη, τότε για να ολοκληρωθεί η εικαστική ιδέα και να υλοποιηθεί, σημαντικές μεταβλητές, καθίστανται τα υλικά που θα επιλεγθούν και ο τρόπος που θα αξιοποιηθούν (Arnheim, 1999). Καταλήγοντας, όταν υπάρχει ποικιλία μεθόδων, μια τέχνη μπορεί να αποτελέσει πηγή έμπνευσης ή αφορμή για ενασχόληση με μια άλλη τέχνη (Μαγουλιώτης & Φακίδου, 2008).

Εκτός όπως από την ποικιλία μεθόδων που οφείλει να χρησιμοποιεί ένας εκπαιδευτικός για την υλοποίηση της διδασκαλίας του, είναι πολύ σημαντικό να είναι πολλοί και οι τρόποι που αξιοποιούνται για την αναπαράσταση των σκέψεων των παιδιών, των συναισθημάτων και της φαντασίας τους (Μαγουλιώτης, 2014).

Τα παραπάνω βρίσκουν σύμφωνο τον Bruner (1984), όπως αναφέρεται στους Μαγουλιώτη και Παπαγεωργίου (2002), ο οποίος επισημαίνει πως η μάθηση μέσω της ανακάλυψης, βοηθά το παιδί στη δημιουργία ολοκληρωμένων νοητικών σχημάτων, αλλά και τον Πιαζέ, που πρεσβεύει την αντίληψη ότι αυτού του είδους η μάθηση (ανακαλυπτική), είναι πληρέστερη από την κατευθυνόμενη, ιδιαίτερα όταν συνοδεύεται από ποικιλία ερεθισμάτων. Ακόμη, ως καταλληλότερα υλικά προς εξερεύνηση, θεωρούνται αυτά με τις καμπύλες, διότι εντοπίζονται ευκολότερα από το οπτικό πεδίο του παιδιού, προκαλώντας το να το επεξεργαστεί (Arnheim, 1999).

1.4 Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών

Στο σύνολο των εκπαιδευτικών, η ανάγκη για επιμόρφωσή τους με τη μορφή σεμιναρίων για παράδειγμα, κρούει τον κώδωνα του κινδύνου, καθώς ιδιαίτερα οι εκπαιδευτικοί που έχουν χρόνια στον κλάδο, δεν έχουν εκσυγχρονίσει τις γνώσεις τους, με συνέπεια, είτε να νιώθουν ανήμποροι στη διαχείριση των σύγχρονων αναλυτικών προγραμμάτων, είτε να εφαρμόζουν «προϊστορικές» μεθόδους διδασκαλίας. Όλο αυτό όμως, δε βοηθά τα παιδιά να οπλιστούν με ικανότητες και δεξιότητες, που θα τους χρειαστούν αργότερα στη ζωή τους, για να επιβιώσουν ως ανεξάρτητοι ενήλικες (Μαγουλιώτης & Λαμπίτση, 2012). Μια ακόμη έρευνα υποστηρίζει την ελλιπή κατάρτιση των εκπαιδευτικών, που οδηγεί σε μια πρόχειρη διδασκαλία του μαθήματος των εικαστικών, ενώ τονίζει και την απουσία ύπαρξης κατάλληλων βιβλίων και υλικού (Λαζάρου & Μαγουλιώτης, 2006).

Αντίθετα, η συστηματική επιμόρφωσή τους, μπορεί να αναβαθμίσει την εκπαιδευτική καθημερινότητα και από την πλευρά των νηπιαγωγών, αλλά και από την πλευρά των παιδιών, καθώς με την επαγγελματική κατάρτιση των πρώτων, το

ενδιαφέρον για διδασκαλία και μάθηση, αντίστοιχα, εξυψώνεται. Εξάλλου, για να θεωρείται ένας νηπιαγωγός ικανός να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της σύγχρονης μαθησιακής κοινότητας, οφείλει να εξασκεί αρχικά τα δικά του εκφραστικά μέσα, ενώ παράλληλα μένει ενήμερος, για νέες τάσεις και τεχνικές που προκύπτουν, στον εικαστικό κλάδο (Δαφέρμου, Κουλούρη & Μπασαγιάννη, 2006).

Επίσης, παρ' ότι τα προγράμματα σπουδών αλλάζουν και εξελίσσονται, η ερμηνεία τους είναι υποκειμενική, σύμφωνα με τον αναγνώστη τους (εκάστοτε εκπαιδευτικό) (Pinar et al., 1995, όπως αναφέρεται στις Τσαλαγιώργου και Αυγητίδου, 20017), με συνέπεια στο αν θα αλλάξει εν τέλει η μαθησιακή διαδικασία και θα εφαρμοστεί το πρόγραμμα σπουδών που προβλέπεται, να εξαρτάται εξ' ολοκλήρου από τη φιλοσοφία του εκπαιδευτικού, το επίπεδο της επιμόρφωσής, την υποστήριξή του ή όχι από την εκπαιδευτική κοινότητα, αλλά και πόσο το έχει κατανοήσει ο ίδιος για να το πραγματοποιήσει (Τσάφος, 2014· Χρυσάφισης, 2004· όπως αναφέρεται στις Τσαλαγιώργου & Αυγητίδου, 2017). Ας μην ξεχνάμε ότι για να αναγνωριστεί ο ρόλος των νηπιαγωγών ως παρατηρητή, ως ένα άνθρωπο που ερμηνεύει καταστάσεις και γεγονότα, αλλά και ως κάποιον που ερευνά το περιβάλλον τους, χρειάζεται να υποστηριχθούν οι πρώτοι θεωρητικά και ερευνητικά, προκειμένου να μπορέσουν να αντιληφθούν αυτές τις ιδιότητες του ρόλους τους. Μόνο έτσι θα καταστούν ικανοί οι παιδαγωγοί, να συνδέσουν τη μάθηση με τις ενέργειες των παιδιών στην ελεύθερο χρόνο που έχουν τα τελευταία, να ασχοληθούν στις γωνίες τους (Αυγητίδου, 2014, όπως αναφέρεται στις Τσαλαγιώργου & Αυγητίδου, 2017).

Οι εκπαιδευτικοί επιθυμούν μια επιμόρφωση που θα έχει ενδοσχολική μορφή, περιλαμβάνοντας και βιωματικές μεθόδους, αναστοχασμό, διερεύνηση, με περιεχόμενο σχετικό με την πρακτική καθημερινότητά τους στην τάξη, αλλά και τον εκσυγχρονισμό των γνώσεών τους. Όμως, λόγω των αλλαγών που έχουν εμφανιστεί τα τελευταία χρόνια στο εκπαιδευτικό σύστημα, με την προσθήκη νέων γνωστικών αντικειμένων, αλλά και την αναδιαμόρφωση των παλιών και την αλλαγή των μεθόδων διδασκαλίας, οι ανάγκες επιμόρφωσης έχουν αυξηθεί και γίνονται ακόμη πιο απαραίτητες, ώστε να υπάρχει μια ποιότητα στην παρεχόμενη εκπαίδευση και να μπορέσει να ισορροπήσει αυτή τη βαθμίδα. Σημαντικό είναι ακόμη, να υπάρξει

επιμόρφωση των νηπιαγωγών και όσον αφορά τον προγραμματισμό του παιδαγωγικού τους έργου και τον αναστοχασμό πάνω σε αυτό, αλλά και σε μια ψηφιακή πλατφόρμα ερευνητικών εργαλείων που θα μπορούν να χρησιμοποιούν, προκειμένου να συλλέγουν δεδομένα για την ποιότητα της διδασκαλίας τους. έτσι θα μπορούν να κάνουν έναν απολογισμό του έργου τους και να το σχεδιάσουν αποτελεσματικότερα (Τσαλαγιώργου & Αυγητίδου, 2017).

Κεφάλαιο 2ο: Τα εικαστικά στην εκπαίδευση

2.1 Γνωστικά αντικείμενα και εικαστικά

Τα εικαστικά έχουν αρχίσει να κερδίζουν έδαφος, ιδιαίτερα στην προσχολική βαθμίδα, όσον αφορά την αξιοποίηση τους για μάθηση, μέσω του συνδυασμού τους με άλλα γνωστικά αντικείμενα. Μέσω την εικαστικών, μπορεί να γίνει πραγματικότητα η οπτικοποίηση της γνώσης, μετατρέποντας κάτι γενικό και αφηρημένο σε κάτι απτό και συγκεκριμένο, με συνέπεια να είναι πιο εύκολη και κατανοητή για τα παιδιά η επαφή τους, με ποικίλες έννοιες και γνώσεις. Παράλληλα, εφόσον η ζωγραφιά δεν υποκύπτει στην αλλοίωση ή διάβρωση του χρόνου (με κάποιες εξαιρέσεις βέβαια όπως η εφήμερη τέχνη), δίνει στα παιδιά όλο το χρονικό περιθώριο που χρειάζονται για να κατανοήσουν σε βάθος αυτό που διδάσκονται ή έρχονται σε επαφή (Μαγουλιώτης & Φακίδου, 2008). Τη σπουδαιότητα της σύνδεσης της τέχνης με άλλα γνωστικά αντικείμενα, υποστηρίζει και η UNESCO, μέσω ενός προγράμματός της, όπως υποστηρίζεται στους Λαζάρου και Μαγουλιώτη (2006), η οποία δίνει στην τέχνη ένα μορφωτικό ρόλο, που χαλιναγωγεί τα ήθη των παιδιών, δίνοντας τους τα εφόδια για μια πλήρη προσαρμογή και ανάπτυξη του πνευματικού, συναισθηματικού και κοινωνικού κόσμου. Εξάλλου τα διάφορα γνωστικά αντικείμενα του σχολείου, δεν υπάρχουν προκειμένου να εξειδικεύσουν τα παιδιά σε ένα συγκεκριμένο τομέα, αλλά για να προσφέρουν στους μαθητές δεξιότητες που θα βοηθήσουν σε μια ολοκληρωμένη καλλιέργειά τους, προσθέτοντας αξίες στην κουλτούρα τους και φέρνοντας τους σε επαφή με σπουδαία επιτεύγματα της ανθρωπότητας σε ποικίλους τομείς. Με λίγα λόγια, επιδιώκουν τη γνωριμία των παιδιών με τον κόσμο, αλλά και την προσφορά σε αυτούς πολύτιμων εργαλείων να τον κάνουν καλύτερο (Κωσταλίδου κ.ά., 2013).

Γενικότερα, όταν οι εκπαιδευτικοί διδάσκουν τα γνωστικά αντικείμενα αποκομμένα το ένα από τα άλλο, διασπούν τη γνώση, δυσχεραίνουν τη σκέψη των παιδιών, την κατανόηση όσων μαθαίνουν και τα εμποδίζουν να συνειδητοποιήσουν τη διεπιστημονικότητα της γνώσης. Αντίθετα, η διαθεματικότητα επιτρέπει τη σύνδεση της νέας με την προηγούμενη γνώση αλλά και με καθημερινές εμπειρίες της ζωής, επιτρέποντας στα παιδιά να μετατρέπουν το θεωρητικό και αφηρημένο, σε κάτι απτό και συγκεκριμένο (Κωσταλίδου κ.ά., 2013). Τέλος, μέσω των εικαστικών τα

παιδιά μπορούν να εκφραστούν πιο ολοκληρωμένα, αλλά και αποτελεσματικότερα, καθώς δεν έχουν ακόμη τη δυνατότητα να αξιοποιήσουν ορθά το λόγο (Δαφέρμου, Κουλούρη & Μπασαγιάννη, 2006), ενώ διερευνούν τις δυνατότητες που έχουν, δημιουργώντας ιδέες, δίνοντάς μορφή σε αυτές, ικανά να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις που έρχονται στο δρόμο τους και να διαχειριστούν καλύτερα και τις γνώσεις τους, στα υπόλοιπα γνωστικά αντικείμενα (Δαφέρμου, Μπασαγιάννη & Κουλούρη, 2006).

2.1.1 Εικαστικά και λόγος

Επίσης, μέσω των έργων που δημιουργούν τα παιδιά μαθαίνουν να εκφράζονται και προφορικά, καθώς μιλούν για ό,τι τους ενθουσιάζει και γενικότερα για τις δημιουργίες της, με αποτέλεσμα να βελτιώνεται και η συνοχή στο λόγο τους. Ακόμη, στις ζωγραφιές τους, παρατηρούμε και τα πρώτα τους γράμματα-σύμβολα, δηλώνοντας μια ανάγκη επικοινωνίας μέσω των έργων τους. Βλέπουμε δηλαδή, πόσο αλληλένδετα συνδεδεμένες είναι η τέχνη της εικόνας, με αυτή του λόγου, ενώ έχει διαπιστωθεί ότι η μία μπορεί να γίνει κινητήρια δύναμη πηγής και έμπνευσης για την άλλη (Μαγουλιώτης & Φακίδου, 2008).

Πέρα από όλα αυτά, έχει παρατηρηθεί και η μετατροπή πολλών εικαστικών έργων σε λογοτεχνικά μυθιστορήματα ή συνύπαρξη των δύο αυτών μορφών (τέχνης και λόγου), στα κόμικς, σε αφίσες, γελοιογραφίες και πολλά άλλα, συμπληρώνοντας το μήνυμα που προσπαθεί να αναδείξει ο καλλιτέχνης (Μαγουλιώτης & Φακίδου, 2008). Όπως υποστηρίζει και ο Gardner (Ματσαγγούρας, 2003:289-291), ο συνδυασμός χωρικής και γλωσσικής νοημοσύνης, οι οποίες αποτελούν βασικές πηγές πληροφόρησης, βοηθούν το άτομο να «τακτοποιήσει» τη γλώσσα και τη σκέψη του, μέσω των εικόνων που δημιουργεί για όσα συλλαμβάνει από το περιβάλλον του. Δεν είναι τυχαίο, που πλέον το ΔΕΠΠΣ προωθεί και υποστηρίζει σθεναρά, ειδικά στα νηπιαγωγεία, τη διαθεματική και διεπιστημονική προσέγγιση της γνώσης και συγκεκριμένα, τονίζει τη σύνδεση του λόγου με της τέχνης πέρα από τα υπόλοιπα γνωστικά αντικείμενα. Σύμφωνα με Καλογήρου (2001:81-100) και Τσιλιμένη, Μαγουλιώτη (2005:224), ο συνδυασμός των γνωστικών αντικειμένων με τα εικαστικά, αυξάνουν την εμπλοκή του μαθητή στη μάθηση, ενώ ταυτόχρονα

τροφοδοτούν την ανάγκη του για μάθηση, έκφραση και δημιουργία, ενώ καλλιεργούν και άλλες ικανότητες, όπως επινοητικότητα, φαντασία, εφευρετικότητα, απαραίτητες στην καθημερινότητα του σήμερα, με τις ραγδαίως μεταβαλλόμενες εξελίξεις σε όλους τους τομείς. Σε αρκετές περιπτώσεις μάλιστα συνδυασμού της τέχνης με το λόγο, ένα λογοτεχνικό απόσπασμα μπορεί να ενθουσιάζει τα παιδιά τόσο, με συνέπεια να τα ωθεί στην ανάγνωση ολόκληρου του έργου ή στη δημιουργία εικαστικής δημιουργίας για αυτό (Bruner, 1997, Egan, 1987, Χατζηγεωργίου, 2001, όπως αναφέρεται στους Μαγουλιώτη & Φακίδου, 2008).

Ο συνδυασμός των εικαστικών με ποικίλα γνωστικά αντικείμενα στη μάθηση, προκύπτει ακριβώς από το γεγονός, ότι για να ολοκληρωθεί μια εικαστική δημιουργία, προϋποθέτει την ενεργοποίηση και συμβολή πολλών νοητικών κέντρων, κάτι που αποδεικνύει τις δυνατότητες που έχει αυτό το μάθημα στην πράξη (Gardner, 1993). Επίσης με τη διαθεματική και διεπιστημονική προσέγγιση που υποστηρίζει πλέον το ΔΕΠΠΣ, ευνοείται σε μεγάλο βαθμό η σύνδεση των εικαστικών με τα υπόλοιπα γνωστικά αντικείμενα, και ιδιαίτερα της λογοτεχνίας, η οποία έχει τέτοια φύση που υποστηρίζει τη συνεργασία της με άλλες τέχνες. Ιδιαίτερα, η νέα προσέγγιση που ακολουθείται στη λογοτεχνία ενεργοποιεί τα κίνητρα των μαθητών για εμπλοκή όχι μόνο στη μάθηση, αλλά και για δημιουργία εικαστικών έργων μέσω των οποία εκφράζουν αυτό που νιώθουν οι μαθητές (Μαγουλιώτης & Τσιλιμένη, 2006).

Επιπροσθέτως, η διαθεματικότητα με τη σύνδεση των εικαστικών με τα υπόλοιπα γνωστικά αντικείμενα και τα ποικίλα καθημερινά ερεθίσματα της τάξης, ανανεώνουν και ενισχύουν την ποιότητα της εκπαίδευσης που παρέχεται στα παιδιά, ενώ παράλληλα, καθιστούν την πρώτη αναπόσπαστο κομμάτι της διδασκαλίας και του αναλυτικού προγράμματος. Εξάλλου, στην πρώτη αυτή σχολική βαθμίδα, σχεδόν όλες οι γνώσεις με τις οποίες έρχονται σε επαφή τα παιδιά, προσεγγίζονται μέσω των εικαστικών τεχνών, καθώς δεν έχει κατακτηθεί ακόμη ο λόγος και οι εικόνες είναι το βασικότερο μέσο αντίληψης και κατανόησης του κόσμου γύρω τους (Λαμπίτση, κ.ά., 2011). Ωστόσο μέσω των διάφορων έργων και υλικών, τα παιδιά

εμπλουτίζουν το λεξιλόγιό τους, καθώς μαθαίνουν όχι μόνο νέες λέξεις, αλλά αρχίζουν να έρχονται σε επαφή και με τα σχήματα λόγου (παροιμιώσεις, μεταφορές, αναλογίες), αφού συγκρίνουν τα διάφορα αντικείμενα ή έργα μεταξύ τους και συζητούν για αυτά (Δαφέρμου, Κουλούρη & Μπασαγιάννη, 2006).

2.1.2 Εικαστικά και φυσικές επιστήμες

Υποστηρίζεται ότι τα εικαστικά αλληλεπιδρούν στενά με τις φυσικές επιστήμες, διότι η ζωγραφική, εφόσον εκφράζει τις αντιλήψεων του οπτικού κόσμου, μεταβάλλει τις εμπειρίες που αποκομίζει ο ζωγράφος από τον τελευταίο ή προσθέτει εμπειρίες, οπτικού τύπου. Για να καταφέρει όμως κανείς να απεικονίσει αυτό που βλέπει, πρέπει να μάθει αν σκέφτεται χωρικά. Άρα η αντίληψη των εικόνων, συνδέεται με τη φυσική αντίληψη του χώρου, οι οποίες σχετίζονται με τη μορφή της πραγματικότητας (Μαγουλιώτης & Τσουκαλά). Τη σύνδεση μεταξύ τέχνης και φυσικής, υποστηρίζει και η έρευνα των Λαζάρου και Μαγουλιώτη (2006), σύμφωνα με την οποία, διάσημοι καλλιτέχνες σε όλο τον κόσμο, έχουν ανακαλύψει αρκετά πράγματα για τις αξίες της φυσικής στον κόσμο της τέχνης.

Όσον αφορά τώρα την προσχολική εκπαίδευση, οι φυσικές επιστήμες και ιδιαίτερα οι ζωντανοί οργανισμοί, είναι ένα θέμα αρκετά οικείο και ενδιαφέρον στα παιδιά, τα οποία στην προσπάθειά τους να απεικονίσουν ζωντανούς οργανισμούς, αρχίζουν να τους παρατηρούν και κατά συνέπεια, να μαθαίνουν πράγματα γι' αυτούς. Για τα προσχολικά παιδιά, το συγκεκριμένο θέμα τα εμπνέει να δημιουργήσουν. Γενικότερα, τα παιδιά παρατηρώντας τον κόσμο γύρω τους, σε μια προσπάθεια να τον κατανοήσουν και να τον αποτυπώσουν στο χαρτί, αρχίζουν να τον ανακαλύπτουν, συσχετίζοντας αυτά που ήδη ξέρουν με νέα πράγματα που «έρχονται στο φως», καθώς εξερευνούν τον περιβάλλοντα χώρο τους. Αυτή η στενή αλληλεπίδραση μεταξύ εικαστικών και φυσικών επιστημών, οδηγεί τα παιδιά στο να ανιχνεύουν και να αξιοποιούν πρακτικά, τις γνώσεις που αποκομίζουν ή αυτές που ήδη διαθέτουν, επαληθεύοντας τα νοητικά σχήματά τους (Μαγουλιώτης & Τσουκαλά). Ακόμη, ερχόμενα σε επαφή με ποικίλα υλικά και αντικείμενα κατά τη διάρκεια της ενασχόλησής τους με μια κατασκευή, ανακαλύπτουν τις ιδιότητες αυτών και πειραματιζόμενα με μείξεις, κοψίματα, ευπλαστότητα ή όχι, μαθαίνουν

και για τις ιδιότητες της κάθε ύλης που ασχολούνται (Δαφέρμου, Κουλούρη & Μπασαγιάννη, 2006).

2.1.3 Εικαστικά και μαθηματικά

Αν και παραδοσιακά εικαστικά και μαθηματικά θεωρούνται δύο διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα, ωστόσο υπάρχουν πολλά στοιχεία και έννοιες που μπορούν να γίνουν αρκετά πιο κατανοητά στα παιδιά, αν αυτά τα δυο πεδία συνεργαστούν. Υπάρχουν αρκετά πράγματα στην τέχνη που μπορούν να εμπλουτίσουν τα μαθηματικά και αντίστοιχα, αρκετά στοιχεία των μαθηματικών, που μπορούν να ωθήσουν την τέχνη σε περισσότερες εξερευνήσεις και ανακαλύψεις. Εξάλλου, όπως υποστηρίζεται και από την έρευνα του Μπουλώ (2002), όπως αναφέρεται στους Κωσταλίδου, Μιχαλοπούλου, Τριανταφυλλίδη και Μαγουλιώτη (2013), τα μαθηματικά, ψάχνουν συνεχώς το ωραίο. Επίσης πρέπει ακόμη να αναλογιστούμε, πως κάθε καλλιτεχνική δημιουργία, περνάει μέσα από μια επεξεργασία μαθηματικών αρχών μέχρι να καταλήξει στο τελικό αποτέλεσμά της. Με λίγα λόγια, το μαθηματικό είναι ένα πεδίο που όχι μόνο προσφέρεται να συνδυαστεί με τα εικαστικά, αλλά θα έπρεπε να επιβάλλεται να προσεγγίζεται μέσα από τα εικαστικά, καθώς οι μαθηματικές έννοιες καλλιεργούνται αρκετά αποτελεσματικά μέσω από κατασκευές και αντίστοιχα, τα εικαστικά εξερευνούνται μέσα από μια άλλη οπτική, δείχνοντας στα παιδιά πως κάθε τι που μαθαίνουν αν το συνδυάσουν κατάλληλα μπορούν να βρουν νόημα σε αυτό και όχι μόνο να το κατανοήσουν, αλλά και να το εξελίξουν (Κωσταλίδου κ.ά., 2013).

2.2 STEAM

Είναι ευρέως διαδεδομένο πως το steam αρχικά λεγόταν stem και η συγκεκριμένη ορολογία προέκυψε από την ανάγκη εισαγωγής στον προσχολική εκπαίδευση εμπειριών σχετικών με τις επιστήμες Science, Technology, Engineering και Math. Ωστόσο, επειδή ήταν δύσκολο για τα παιδιά τόσο μικρής ηλικίας αλλά και αμήχανο για τους εκπαιδευτικούς, να ασχοληθούν με τους παραπάνω τομείς θεωρητικά, προστέθηκε το A για τις τέχνες (Arts) και έτσι το STEM, μετατράπηκε σε STEAM, βοηθώντας τα παιδιά να προσεγγίσουν τις επιστήμες, μέσω της τέχνης. Με το steam

λοιπόν, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να δημιουργήσουν τα θεμέλια για επιστημονική γνώση, ενισχύοντας τα παιδιά να εκφράσουν δημιουργικά τις ιδέες τους, στις επιστήμες (Sharapan, 2012). Το steam ωστόσο, δεν αφορά μόνο τη μετάδοση γνώσεων, γεγονότων και απαντήσεων, αλλά πολύ περισσότερο δημιουργήθηκε για την ανάπτυξη της ερευνητικής και ανακαλυπτικής σκέψης. Πιο συγκεκριμένα:

- Οι *Επιστήμες (Science)* περιλαμβάνονται στο μοντέλο STEAM, προκειμένου να καλλιεργήσουν στα παιδιά μια στάση αναζήτησης και περιέργειας, αλλά και διεξαγωγής πειραμάτων. Τα ωθούν στο να κάνουν υποθέσεις για το τι συμβαίνει γύρω τους, πώς και γιατί συμβαίνει, βοηθώντας να ανακαλύψουν βήμα βήμα τον κόσμο γύρω τους.
- Η *Τεχνολογία (Technology)* υπάρχει, για να δείξει στα παιδιά πως τα εργαλεία, από τα πιο απλά (χάρακες, μολύβια, ψαλίδια) μέχρι τα πιο σύγχρονα (υπολογιστές, κλπ), μπορούν να διευκολύνουν την καθημερινότητά τους, αν γνωρίζουν πώς να τα χρησιμοποιούν.
- Η *Μηχανική (Engineering)* μπορεί να τους διδάξει πώς να επιλύουν δύσκολες καταστάσεις. Τους δείχνει τον τρόπο με τον οποίο αναγνωρίζουν ένα πρόβλημα, στη συνέχεια προχωρούν στην πρόταση πιθανών λύσεων και ακολουθώ η πρακτική εφαρμογή των λύσεων, ώστε να δουν ποια τελικά είναι αποτελεσματική.
- Η *Τέχνη (Art)* δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να δημιουργήσουν οπτικά, έννοιες που αντιλαμβάνονται και μαθαίνουν, με δημιουργικό τρόπο, χρησιμοποιώντας τη φαντασία τους. Δίνει με λίγα λόγια, ζωή στις ιδέες τους.
- Τα *Μαθηματικά (Maths)* τέλος, μαθαίνουν στα παιδιά να κάνουν συγκρίσεις, να ταξινομούν, να βρίσκουν αλλά και να δημιουργούν μοτίβα, καθώς και να αναγνωρίζουν τα σχήματα (Sharapan, 2012).

Είναι απόλυτα κατανοητό από τα παραπάνω, πως οι εκπαιδευτικοί μπορούν να προσφέρουν ευκαιρίες μάθησης με το steam οπουδήποτε, καθώς τα παιδιά διαρκώς εξερευνούν, πειραματίζονται, χρησιμοποιούν διάφορα εργαλεία, λύνουν παντός είδους προβλήματα και συγκρίνουν πράγματα. Επομένως, το steam

προσφέρει τη δυνατότητα για έντονες και εποικοδομητικές εμπειρίες με κάθε είδους αντικείμενο της τάξης, αλλά και του περιβάλλοντος γενικότερα (Sharapan, 2012).

Ευκαιρίες για μάθηση με το μοντέλο Steam μπορούν να προκύψουν από στιγμές της καθημερινότητας, ζητώντας από τα παιδιά να παρατηρήσουν τον κόσμο γύρω τους, να δώσουν ιδιαίτερη προσοχή σε κάτι που υπάρχει ή συμβαίνει στο περιβάλλον τους και με κατάλληλες ερωτήσεις αλλά και διάθεση αρκετού χρόνου, ώστε να σκεφτούν, απλές καθημερινές εμπειρίες, μετατρέπονται σε ευκαιρίες για μάθηση και κατανόηση του κόσμου που μας περιβάλλει. Πολύ σημαντικό ακόμη στη διδασκαλία με το μοντέλο STEAM, είναι η ενθάρρυνση των εκπαιδευτικών προς τα παιδιά, για διατύπωση ερωτήσεων αλλά και η δημιουργία ενός πλαισίου που έχει νόημα για τα παιδιά, πριν προχωρήσει ο εκπαιδευτικός σε οποιαδήποτε δημιουργία μαθησιακής εμπειρίας (Sharapan, 2012).

Το STEAM επίσης, είναι πολύ σημαντικό να εισαχθεί ως μοντέλο στην εκπαίδευση, διότι στο σύγχρονο επιχειρησιακό κόσμο, η υπολογιστική επιστήμη κρίνεται κρίσιμη και το κλειδί για την επιτυχία σε όλους τους τομείς. Επομένως, είναι απαραίτητη η εισαγωγή των επιστημών από την προσχολική εκπαίδευση, αλλά με ομαλό τρόπο, κάτι που οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το steam, είναι το ιδανικότερο εργαλείο για την επίτευξη αυτού του σκοπού, καθώς το ίδιο περιλαμβάνει μέσα του τις υπολογιστικές επιστήμες. Μέσω της μεθόδου steam, οι μαθητές του ψηφιακού πλέον κόσμου μας, καθίστανται ικανοί να μάθουν εύκολα και ευχάριστα έννοιες των επιστημών, όπως των μαθηματικών, της τεχνολογίας αλλά και πολλές άλλες (Namje & Yeonghae, 2012).

2.2.1 Γιατί STEAM και όχι STEM;

Ειδικοί στον κόσμο της τέχνης, επισήμαναν πως με την προσθήκη της τέχνης (art) στο stem, ο όρος μπορεί να γίνει αποτελεσματικά πιο ισχυρός. Η συνεργασία των επιστημών με την τέχνη, μπορεί να ενισχύσει την εμπλοκή των παιδιών στη μαθησιακή διαδικασία, αλλά και να αναπτύξει τη δημιουργική σκέψη και καινοτομία. Οι πρωτότυπες ιδέες και πρακτικές της τέχνης και του σχεδίου, μπορούν να παίξουν έναν ουσιαστικό ρόλο στη βελτίωση της εκπαίδευσης των

επιστημών, εξελίσσοντάς τη. Ακόμη, αφηρημένες θεωρητικές έννοιες, που είναι άγνωστες στους μαθητές, όπως για παράδειγμα τα κλάσματα ή τα γεωμετρικά σχήματα στα μαθηματικά, αν προσεγγιστούν με τη βοήθεια της τέχνης, γίνονται αρκετά πιο κατανοητά από τα παιδιά ή κάποια φαινόμενα των επιστημών, μετατρέπονται σε απτά ερεθίσματα, βοηθώντας τους μαθητές όχι μόνο να κατανοήσουν την έννοιά τους, αλλά και την ουσία τους, τον τρόπο λειτουργίας τους. Με την εισαγωγή της τέχνης στο stem, ενδυναμώνεται η μάθηση και οι ικανότητες των μαθητών, οδηγώντας σε αυθεντικά και δημιουργικά αποτελέσματα (Robelen, 2011).

Ένα ακόμη πλεονέκτημα του steam, είναι ότι η τέχνη δίνει την ευκαιρία στα παιδιά όχι μόνο να γίνουν πιο δημιουργικά, αλλά να σκεφτούν νέους τρόπους επεξεργασίας των καταστάσεων που αντιμετωπίζουν, με συνέπεια να καινοτομούν. Εξάλλου, όταν κάποιος σκέφτεται «έξω από το κουτί» δε μπορεί, παρά να δημιουργήσει κάτι μοναδικό, διότι πηγαία έμπνευσή του αποτελεί ο ίδιος και οι εμπειρίες του και όχι η αντιγραφή κάποιους ήδη υπάρχοντος έργου (Robelen, 2011).

Γενικότερα, το steam δεν αφορά τη διδασκαλία των επιστημών μέσω της τέχνης, αλλά τη διδασκαλία των επιστημών και της τέχνης μαζί και το αποτέλεσμα αυτής της «συνεργασίας» είναι καλύτερο, από οποιοδήποτε αποτέλεσμα καθενός ξεχωριστά. Πέρα από αυτό, οι μαθητές διασκεδάζουν, ενώ μαθαίνουν εμπειρικά και καλλιεργούν την κριτική σκέψη και την ικανότητα επίλυσης προβλημάτων (Robelen, 2011). Με την προσθήκη της τέχνης, πέρα από τις επιστήμες, τα παιδιά πέρα από την κριτική σκέψη, τη συνεργασία και την επικοινωνία, μπορούν επίσης να αναπτύξουν ικανότητες φαντασίας, διεξοδικότητας, αυτό-κατευθυνόμενης μάθησης και ανάληψης ρίσκων, που είναι επίσης πολύ σημαντικές για τον αιώνα που διανύουμε (Lindeman & Anderson, 2015).

Ένας ακόμη λόγος προσθήκης της τέχνης στο stem, είναι το γεγονός ότι τα σχολικά προγράμματα δεν προσέφεραν ένα παιγνιώδες περιβάλλον μάθησης μέσω των επιστημών, κάτι που δε βοηθούσε την ανάπτυξη της φαντασίας και της

δημιουργικότητας, ώστε να εξελιχθεί η σκέψη τους και να αντιληφθούν τι θα μπορούσαν να δημιουργήσουν με τη γνώση τους, στα πεδία του stem. Μέσω της τέχνης επομένως, εκπαιδευτικοί και εκπαιδευόμενοι, μπορούν να αξιοποιήσουν δημιουργικά την τεχνολογία, τη φυσική, τη μηχανική, αλλά και τα μαθηματικά, καινοτομώντας και εντρυφώντας στη γνώση που με τον τρόπο που το καθένα αντιλαμβάνεται τα πράγματα. Έτσι, τα παιδιά αναπτύσσονται ολόπλευρα, μαθαίνουν να σέβονται, και παράλληλα να συνεργάζονται με διαφορετικές επιστήμες, αποκτώντας γνώσεις σε κάθε τομέα που είναι απαραίτητο για μια σύγχρονη επιτυχημένη ζωή (Sullivan & Bers, 2017).

Με την εισαγωγή της τέχνης, τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να εμπλακούν σε αυθεντικές μαθησιακές δράσεις και να εξερευνήσουν τον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν τα πράγματα, αλλά και πως συνδέονται το ένα με το άλλο. Μπορούν να εμπλακούν με τη μηχανική και το σχέδιο, να βρουν νόημα σε αυτό που κάνουν, έρχονται αντιμέτωπα με αληθινά προβλήματα, βρίσκοντας πραγματικές λύσεις, εξασκούν την υπομονή και την επιμονή τους σε ένα ασφαλές περιβάλλον, ενώ μαθαίνουν να γίνονται περισσότερο οργανωτικά και υπεύθυνα. Τέλος, κάτι πολύ σημαντικό που προκύπτει μέσω του steam, είναι ότι επιτρέπει τη συνεργασία παιδιών όλων των μαθησιακών επιπέδων, ωφελώντας καθένα από αυτά, ενώ παράλληλα καλλιεργείται ο σεβασμός στο συμμαθητή, αλλά και στη διαφορετικότητα (Linderman & Anderson, 2015).

2.2.2 Σκοπός του STEAM

Σύμφωνα με το Yakman (2008), όπως αναφέρεται στους Namje and Yeonghae (2012), το steam στην εκπαίδευση έχει δύο κατευθύνσεις. Αρχικά, περιλαμβάνει τη διδασκαλία των επιστημών σε συνδυασμό όμως με άλλα πεδία και στη συνέχεια, Η μάθηση μέσω αυτού του μοντέλου, είναι αλληλεπιδραστική και χρησιμοποιεί πραγματικά θέματα και ζητήματα των επιστημών που περιλαμβάνει. Μέσω αυτού, η εκπαίδευση δείχνει στο μαθητή, από το επίπεδο της δια βίου μάθησης, μέχρι τη λεπτομερή διχοτόμηση του ακαδημαϊκού περιεχομένου, πως μπορεί να διαχειριστεί ό,τι μαθαίνει. Υπάρχουν διάφορα επίπεδα που διδάσκεται κανείς μέσω αυτού του μοντέλου.

- Το *πρώτο επίπεδο*, αφορά τη *δια βίου μάθηση*, η οποία δείχνει την προσαρμοστικότητα μας στο περιβάλλον γύρω μας, αλλά και τη μάθησή μας μέσω αυτού, η οποία είναι ακούσια και αναπόφευκτη, καθώς όταν εξασκείται κανείς από παιδί στο να δίνει προσοχή στον περιβάλλοντα χώρο του και να προσπαθεί να αδράξει ευκαιρίες για μάθηση μέσω αυτού, από ένα σημείο και μετά, η όλη μαθησιακή διαδικασία γίνεται αυτόματα και χωρίς προσπάθεια.
- Το *δεύτερο επίπεδο*, σχετίζεται με την *ολοκληρωμένη μάθηση*. Στην ουσία με το steam ο μαθητής, έρχεται σε επαφή με τα βασικά όλων των πεδίων και πως σχετίζονται μεταξύ τους.
- Το *τρίτο επίπεδο*, αναφέρεται στην *πολυεπιστημονική μάθηση*, δηλαδή ο μαθητής μελετώντας ένα πεδίο, ανακαλύπτει πως σχετίζεται με την πραγματική ζωή.
- Το *τέταρτο επίπεδο*, ονομάζεται *πειθαρχημένη μάθηση*, η οποία επικεντρώνεται σε κάθε στάδιο της εκπαίδευσης.
- Το *τελευταίο επίπεδο*, είναι η *συγκεκριμένου περιεχομένου μάθηση*, δηλαδή κάθε στάδιο εστιάζει σε λεπτομερή έρευνα σε ένα συγκεκριμένο πεδίο (Namje & Yeonghae, 2012).

Ωστόσο, για να είναι αποτελεσματική η εκπαίδευση με το μοντέλο steam, υπάρχουν κάποιες βασικές έννοιες που πρέπει να ληφθούν υπόψη, καθώς αυτές είναι το πιο σημαντικό αλλά παράλληλα και το πιο δύσκολο κομμάτι της εκπαίδευσης που ενσωματώνει το προαναφερθέν μοντέλο. Αναλυτικότερα, πρέπει να υπάρχει *σύνδεση, συνδυασμός και σύντηξη* μεταξύ των διαφόρων τομέων του steam. Δηλαδή προκειμένου να αποφευχθεί η οποιαδήποτε σύγχυση με τα παροδικά εκπαιδευτικά προγράμματα, χρειάζεται μια συστηματική σύνδεση αυτών με τη βασική επιστήμη της τεχνολογίας και της μηχανικής. Επίσης, πρέπει να υπάρχει *ποικιλία*, μέσω διαφορετικών σκέψεων στην τεχνολογία της επιστήμης και να αναλύεται πως η θεωρία μπορεί να εφαρμοσθεί σε διάφορες επιστήμες αλλά και με διάφορους τρόπους στην πραγματική ζωή. Από την πλευρά των εκπαιδευτικών, απαιτούνται *ποικίλα και δημιουργικά εργαλεία*, που οδηγούν στην ανάπτυξη

δημιουργικών μεθόδων για την αξιοποίησή τους, αλλά και πειραματισμών. Σημαντική είναι και η καλλιέργεια στα παιδιά της ικανότητας, να οραματίζονται τη μεγάλη εικόνα, να έχουν τη δυνατότητα παρότι βλέπουν κάτι απλό, να φανταστούν ότι αυτό το απλό, είναι μέρος ενός μεγαλύτερου επιτεύγματος ή μιας ιδέας, αλλά και η εκπαίδευση που τους παρέχεται να ανταποκρίνεται στη ραγδαίως εξελισσόμενη τεχνολογία, ενσωματώνοντας στη μάθηση τις σύγχρονες ανακαλύψεις και μεθόδους του επιστημονικού κόσμου. Αν πραγματωθούν όλα τα παραπάνω, η εκπαίδευση με το steam, κάνει δυνατή την πρόβλεψη του μέλλοντος, με ένα συστηματικό τρόπο, βασισμένο στην επιστήμη την τεχνολογίας. Καταλήγοντας, η έννοια του ενσωματωμένου σχεδιασμού στην ομάδα που δουλεύει για το steam, μπορεί να καλλιεργήσει στους μαθητευόμενους ικανότητες που θα οδηγήσουν τον κόσμο σε ένα ανώτερο επίπεδο ηθικής, συνεργασίας, ηγετικών δεξιοτήτων και επικοινωνίας, πλάθοντας τους αυριανούς ηγέτες σε κάθε τομέα, του παγκόσμιου επιστητού. Το steam αποσκοπεί σε μια ομαλή σύνδεση των τομέων που περιλαμβάνει (science, technology, engineering, art and maths) με ένα δημιουργικό και κατάλληλο τρόπο, συνδέοντας το θεωρητικό πλαίσιο με την πράξη, κατά ένα συστηματικό τρόπο· επιχειρεί στη δημιουργία προσωπικοτήτων, ακόμη και ταλέντων, που θα μπορέσουν να γίνουν παγκόσμιοι αρχηγοί, με υψηλά ηθικά πρότυπα αλλά και σκέψη, που οδηγεί σε αρμονική διαχείριση και συνύπαρξη, της φύσης με τον άνθρωπο, εφόσον από μικρός μυείται σε μια σύνδεση όλων των επιστημών, καλλιεργώντας την πολύπλευρη σκέψη (Namje & Yeonghae, 2012).

Ακόμη, με το steam οι δραστηριότητες παίρνουν μια άλλη προσέγγιση που δεν ενισχύει τον ανταγωνισμό, αλλά αντίθετα τη συνεργασία και τις συζητήσεις μεταξύ συνομηλίκων για την επίλυση προβλημάτων, καλλιεργώντας κατά συνέπεια και τις επικοινωνιακές ικανότητες των μαθητών (Sullivan & Bers, 2017).

Κεφάλαιο 3ο: Συνεργασία και απόψεις και των δύο πλευρών

3.1 Συνεργασία νηπιαγωγών και γονέων

Τα παιδιά προσχολικής ηλικίας, προκειμένου να αναπτυχθούν όσο πιο ομαλά και κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο, θέλουν να νιώθουν ότι έχουν την αποδοχή και την υποστήριξη των σημαντικών άλλων, οι οποίοι δεν είναι άλλοι από τους νηπιαγωγούς, τους γονείς και την οικογένεια γενικότερα, φίλους, συγγενείς, κλπ. Για να είναι κατανοητό όμως αυτό και να δίνεται στο παιδί, η προσοχή που απαιτείται για την ηλικία στην οποία βρίσκεται, είναι πολύ σημαντικό να υπάρχει όσο το δυνατό καλύτερη συνεργασία μεταξύ γονέων και εκπαιδευτικών, ώστε να επιτευχθεί το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα για την ανάπτυξή του (Μιχαλόπουλος, Στεργίου & Μαγουλιώτης, 2013). Επομένως, είναι αναγκαίο να δοθεί η ανάλογη σημασία στη γονική εμπλοκή στη μαθησιακή διαδικασία της προσχολικής εκπαίδευσης. Και αυτό μπορεί να γίνει πραγματικότητα, μόνο αν οι νηπιαγωγοί αναλάβουν δράση και προσεγγίσουν τους γονείς, με τον κατάλληλο τρόπο, τονίζοντας τη σημασία της συμμετοχής τους στη σχολική ζωή των παιδιών τους.

Ως γονική εμπλοκή ορίζεται: «η συμμετοχή των γονιών στην εκπαιδευτική διαδικασία των παιδιών τους και κατ'επέκταση στη σχολική τους ζωή (Γεωργίου, 2000, όπως αναφέρεται στους Κοντογιάννη και Οικονομίδα, 2014, σελ. 118), υποστηρίζεται ότι επηρεάζει θετικά τόσο τη σχολική επίδοση, όσο και τη ψυχολογική και κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης (Νόβα-Καλτσούνη, 2004· Σακελλαρίου, 2000· Turney & Κας, 2009· Μανωλίτσης, 2004, όπως αναφέρεται στους Κοντογιάννη και Οικονομίδα, 2014, σελ. 118)» (Κοντογιάννη & Οικονομίδα, 2014, σελ. 118).

Το παιδί, για κάθε τι που φτιάχνει θέλει να το δείχνει στους σημαντικούς άλλους λοιπόν και να αξιολογείται για τη δημιουργία του. Οι τελευταίοι λοιπόν, οφείλουν να λειτουργούν υποστηρικτικά για το παιδί, αναγνωρίζοντας το έργο του, συμβάλλοντας με αυτό τον τρόπο στην εξέλιξή του. Πολύ σημαντικό κρίνεται, να μην απαιτείται από το παιδί όμως, να έχει ικανότητες ενηλίκων ούτε να κρίνεται άσχημα αν δεν έχει εκπληρώσει τις προσδοκίες που έχουν οι ενήλικες, διότι έτσι θα απομακρυνθεί, θα απογοητευθεί και θα σταματήσει να ζωγραφίζει. Άλλος ένας

λόγος επομένως, που η συνεργασία σχολείου και οικογένειας κρίνεται απαραίτητη, είναι η αποφυγή τέτοιων καταστρεπτικών για τα παιδιά, λαθών (Stern2, 1992).

Ακόμη σύμφωνα με Dodge & Colker, 1998· Dombey & Meek Spencer, 2001· Cagliari & Giudici, 2002 (όπως αναφέρεται στους Δαφέρμου, Κουλούρη και Μπασαγιάννη, 2006), τα εκπαιδευτικά προγράμματα μπορούν να φτάσουν στη μέγιστη αποτελεσματικότητά τους, μόνο όταν στη μαθησιακή διαδικασία, εμπλέκονται και οι γονείς. Για να είναι όμως ουσιαστική η συνεργασία σχολείου και οικογένειας, είναι απαραίτητο και οι δύο πλευρές να διακατέχονται από σεβασμό και εμπιστοσύνη προς την άλλη πλευρά αντίστοιχα. Έτσι, οι παιδαγωγοί έχοντας ως σύμμαχους του γονείς στο δύσκολο έργο τους, μπορούν να τους ενημερώνουν για οτιδήποτε προκύπτει κατά την εκπαιδευτική διαδικασία, αλλά και να λύνουν προβληματισμούς και απορίες των τελευταίων. Μια τέτοια συνεργασία έχει οφέλη όχι μόνο για τους ενήλικους, αλλά και για τα ίδια τα παιδιά, τα οποία νιώθουν ασφάλεια όταν βλέπουν τους σημαντικούς άλλους του περιβάλλοντός τους (σχολείο και οικογένεια), να λειτουργούν αρμονικά μεταξύ τους.

Επιπρόσθετα, η συμμετοχή γονέων σε δραστηριότητες που αναπτύσσονται στο νηπιαγωγείο, σημαίνει αυτόματα περισσότεροι ενήλικες στην αίθουσα, κατά συνέπεια αυξάνονται οι δυνατότητες προσοχής που μπορεί να δοθεί ξεχωριστά στο κάθε παιδί, ενώ και οι ίδιοι οι γονείς μπορούν να πάρουν ιδέες για το πώς μπορούν να ασχοληθούν με τα παιδιά τους στο σπίτι, ώστε να αξιοποιήσουν εποικοδομητικά τον ελεύθερο χρόνο που έχουν μαζί τους. Απόρροια της συνεργασίας λοιπόν εκπαιδευτικών και γονέων, θα μπορούσε να είναι η ενίσχυση του υλικού που είναι διαθέσιμο στο νηπιαγωγείο για δραστηριότητες, με αντικείμενα που δε χρειάζονται στο σπίτι όπως εφημερίδες, πλαστικά δοχεία ή οτιδήποτε άλλο. Ακόμη, όσοι γονείς μπορούν χρονικά, θα μπορούσαν να γίνουν συνοδοί των παιδιών όταν πρέπει να κάνουν αγορές για πράγματα που χρειάζονται σε δραστηριότητες αλλά και να συμμετέχουν στη συνέχεια, στις δραστηριότητες. Επίσης, προτείνεται η εμπλοκή των γονέων, μέσω της ανάγνωσης παραμυθιών στα παιδιά τις πρωινές ώρες, στη γωνιά της βιβλιοθήκης και γενικότερα η διεξαγωγή συζητήσεων μαζί τους για οτιδήποτε τους απασχολεί. Συχνά, οι εκπαιδευτικοί ενθαρρύνουν τους γονείς, να

μιλούν στα παιδιά για το επάγγελμά τους και να βοηθούν τα τελευταία στη δημιουργία μιας εικαστικής δημιουργίας σχετικά με αυτό (Δαφέρμου, Κουλούρη & Μπασαγιάννη, 2006). Καταλήγοντας, υπάρχουν πολλοί τρόποι για τη δημιουργία, ανάπτυξη, αλλά και ενίσχυση της συνεργασίας σχολείου και οικογένειας, με ποικίλους και δημιουργικούς τρόπους. Το μόνο που χρειάζεται είναι θέληση και από τις δύο πλευρές, πρώτα απ' όλα για το συμφέρον των ίδιων των παιδιών.

Το εύρος της συνεργασίας και της εμπλοκής των γονέων στην εκπαίδευση των παιδιών τους, επηρεάζεται από αρκετούς παράγοντες, όπως την κοινωνική και οικονομική θέση των πρώτων, τη στάση που διατηρεί και καλλιεργεί η νηπιαγωγός με αυτούς, κ.ά. και διακρίνεται σε διάφορα είδη, όπως μια απλή επίσκεψη των γονέων στο νηπιαγωγείο για να ενημερωθούν για την πρόοδο των παιδιών τους ή συστηματική επίσκεψη και συμμετοχή σε δράσεις του νηπιαγωγείου, επισκέψεις, κ.ά.. Σύμφωνα με έρευνες όμως, η αποτελεσματικότερα εκπαίδευση ειδικότερα της προσχολικής ηλικίας, μπορεί να επιτευχθεί με την εμπλοκή των γονέων στα μαθησιακά προγράμματα των παιδιών (Δαφέρμου, Κουλούρη & Μπασαγιάννη, 2006, όπως αναφέρεται στους Κακανά & Σιμούλη, 2008). Για να συμβεί αυτό, δηλαδή η γονική εμπλοκή, υπεύθυνη κυρίως και αρχικά, είναι η νηπιαγωγός, καθώς αποτελεί το βασικό παράγοντα κινητοποίησης και δημιουργίας μιας ουσιαστικής συνεργασίας σχολείου και οικογένειας (Κακανά & Σιμούλη, 2008). Με λίγα λόγια, είναι απαραίτητο οι εκπαιδευτικοί, να επισημάνουν στους γονείς πόσο σημαντική είναι η παρουσία των τελευταίων στην καθημερινότητα του νηπιαγωγείου, προκειμένου να οδηγηθεί η μάθηση των παιδιών τους στο καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα, με βασικό πυλώνα για τη δημιουργία ισχυρών θεμελίων αυτής της συνεργασίας, τους εκπαιδευτικούς.

Πέρα από τα παραπάνω, η συμμετοχή των γονιών στην εκπαίδευση των παιδιών τους, ιδιαίτερα σε τόσο μικρές ηλικίες είναι ουσιώδης, διότι είναι οι μόνοι άνθρωποι που μπορούν να τροφοδοτήσουν τον εκπαιδευτικό για βασικά στοιχεία της ζωής των μαθητών τους (ΕΑΔΑΠ, 2004· Μανωλίτσης, 2004· όπως αναφέρεται στους Κοντογιάννη και Οικονομίδης, 2014). Ωστόσο, παρόλο που η σημασία της σχέσης σχολείου και οικογένειας είναι μεγάλη και αναγνωρισμένη πλέον, οι γονείς

πολλές φορές δεν το γνωρίζουν ή οι εκπαιδευτικοί μπορεί να μην της δίνουν την αξία που θα έπρεπε, με συνέπεια να χάνεται ο ρόλος της σχέσης αυτής, στην προσπάθεια των παιδιών για μάθηση. Η δυναμική αυτής της συνεργασίας, επηρεάζεται από τις στάσεις, τις αντιλήψεις και το νόημα που της αποδίδεται από τους εκπαιδευτικούς και το εκπαιδευτικό πλαίσιο γενικότερα (MacDermott, 2008· Anderson & Minke, 2007· Νόβα-Καλτούνη, 2004· όπως αναφέρεται στους Κοντογιάννη και Οικονομίδη, 2014). Δυστυχώς, η πλειονότητα των νηπιαγωγών, δεν εμπλέκει σε μεγάλο βαθμό τους γονείς, στο πρόγραμμα της εκπαίδευσης που προσφέρουν, αλλά προτιμά να διατηρεί μια σχέση κυρίως ενημέρωσης, με περιορισμένη δυνατότητα συμμετοχής στην εκπαιδευτική πράξη από την πλευρά των γονιών. Επομένως, κρίνεται απαραίτητη η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στο σχεδιασμό δράσεων συνεργατικά, ως μια συλλογική προσπάθεια, αναγνωρίζοντας την αξία της συνεργασίας με τους γονείς, σε ένα διευρυμένο επίπεδο. Βέβαια, χρειάζεται και μια ευαισθητοποίηση από την πλευρά των γονέων για τη συνεργασία σχολείου και οικογένειας, αναγνωρίζοντας τον ενεργό ρόλο που μπορούν και πρέπει να έχουν, στην εκπαίδευση των παιδιών τους (Σακελλαρίου, 2008:202, όπως αναφέρεται στις Τσαλαγιώργου & Αυγητίδου, 2017). Είναι χρέος λοιπόν όλων, εκπαιδευτικών και γονέων, να αντιληφθούν πόσο σημαντική είναι η σχέση που δημιουργείται μεταξύ τους και πως αυτή, μπορεί να καθορίσει αποτελεσματικά την ποιότητα του παιδαγωγικού έργου που επιδιώκεται να επιτευχθεί στη μικρή αυτή σχολική ηλικία (Τσαλαγιώργου & Αυγητίδου, 2017).

Τη σπουδαιότητα της συνεργασίας σχολείου και οικογένειας, επισημαίνει και η έρευνα των Αποστόλου, κ.ά. (2013), καθώς υποστηρίζεται πως πρέπει να επιδιώκεται από τις νηπιαγωγούς, η συχνή επαφή με τους γονείς, προκειμένου να είναι ποιοτικότερη η εκπαίδευση που παρέχουν στα παιδιά, διότι ερχόμενοι σε επαφή με τους γονείς οι τελευταίοι, μπορούν να μάθουν τις ακριβείς ανάγκες των εκπαιδευομένων. Ωστόσο, για να γίνει αυτό, χρειάζεται από τους τελευταίους μια θετική προσέγγιση των γονέων και γενικότερα αντίληψη της συνεργασίας αυτής, αλλά και ιδιαίτερα εξελιγμένες επικοινωνιακές ικανότητες, για να δομηθεί κατάλληλα και αποτελεσματικά μια τέτοια σχέση. Επίσης, η συνεργασία μεταξύ

σχολείου και οικογένειας, πέρα από τα πολλαπλά οφέλη που έχουν αναφερθεί παραπάνω, προωθεί και την ψυχο-κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών, οδηγώντας σε επιτυχίες και στη μετέπειτα σχολική ζωή (Αποστόλου κ.ά., 2013).

Δυστυχώς όμως, υπάρχουν κάποιες εδραιωμένες αντιλήψεις που εμποδίζουν την σωστή ανοικοδόμηση μιας σωστής σχέσης συνεργασίας σχολείου – οικογένειας, όπως η πεποίθηση ότι οι γονείς αδιαφορούν για μια τέτοια σχέση, οι εκπαιδευτικοί φοβούνται πως μια τέτοια συνεργασία μπορεί να αποδυναμώσει τον κυρίαρχο ρόλο που έχουν ως επαγγελματίες, ελλιπής κατάρτιση από την πλευρά των νηπιαγωγών, όσον αφορά τις στρατηγικές που μπορούν να αξιοποιηθούν για την ανάπτυξη μιας τέτοιας συνεργασίας και το ζήτημα των υποανάπτυκτων επικοινωνιακών ικανοτήτων, με το οποίο ερχόμαστε για άλλη μια φορά αντιμέτωποι. Γενικότερα, διαπιστώνεται ότι η σχέση των γονέων με το πρόγραμμα είναι επιφανειακή, κάτι που δείχνει ελάχιστη, αν όχι μηδαμινή εμπλοκή τους στην εκπαίδευση των παιδιών τους (Αποστόλου κ.ά., 2013). Επιπλέον, υπάρχουν και κάποια εμπόδια που εμφανίζονται συχνά και δυσχεραίνουν τη συνεργασία, όπως η έλλειψη αυτοπεποίθησης σχετικά με τις ικανότητες είτε των γονέων, είτε των εκπαιδευτικών, η ανόμοια εθνική προέλευση, με συνέπεια να υπάρχουν και γλωσσικά ζητήματα, άσχημες προσωπικές εμπειρίες από τα σχολικά χρόνια ή από προηγούμενους παιδαγωγούς, οι συνθήκες στις οποίες εργάζεται οποιαδήποτε από τις δύο πλευρές, αλλά και η έλλειψη χρόνου (Foot et al. 2002, Sandberg & Vuorinen, 2008, όπως αναφέρεται στις Βελλοπούλου, Γκολφινόπουλου και Καμπεζά, 2013). Για να αποφευχθούν όλα αυτά, με συνέπεια να είναι δυνατό να δημιουργηθούν ισχυρά θεμέλια για τη συνεργασία γονέων – εκπαιδευτικών, είναι απαραίτητο να δίνεται η ανάλογη σημασία σε αυτή, στα αρμόδια ακαδημαϊκά τμήματα, ενισχύοντας την αυτοπεποίθηση των μελλοντικών εκπαιδευτικών για τη δημιουργία αυτής της σχέσης και αναδομώντας τις αντιλήψεις και τη στάση τους, από τα οφέλη που απορρέουν από αυτή, για όλους, παιδιά, εκπαιδευτικούς και γονείς (Αποστόλου κ.ά., 2013).

Τα προαναφερθέντα οφέλη από τη συνεργασία σχολείου και οικογένειας για τα παιδιά, θεωρούνται η καλύτερη γνωστική και κοινωνική ανάπτυξη, οι βελτιωμένες

επιδόσεις τους, η καλύτερη μετάβασή τους στις εκπαιδευτικές βαθμίδες και η θετικότερη στάση τους απέναντι στη μαθησιακή διαδικασία. Οι γονείς από την άλλη, κατανοούν περισσότερο τις πρακτικές που ακολουθούνται στην εκπαίδευση, νιώθουν μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση να προσφέρουν τη βοήθειά τους στα παιδιά τους, ενδυναμώνοντας παράλληλα τη σχέση τους. Τέλος, οι εκπαιδευτικοί, γνωρίζοντας καλύτερα το κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον των μαθητών τους, αλλά και τις πρακτικές που εφαρμόζονται στην οικογένεια και επηρεάζουν τα παιδιά, μπορούν να τις αξιοποιήσουν για να προσφέρουν ένα πληρέστερο και καταλληλότερο πρόγραμμα στην τάξη τους, που θα ανταποκρίνεται περισσότερο στις ανάγκες των μαθητών. Έτσι, οι γονείς βλέποντας τη δουλειά τους και τη διάθεσή τους για συνεργασία, προκειμένου να επιτευχθεί το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα, έχουν μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στους εκπαιδευτικούς και διάθεση να τους υποστηρίξουν όσο και όπου μπορούν (Βελλοπούλου, Γκολφινόπουλου & Καμπεζά, 2013). Εξάλλου, αυτή είναι και η πρόκληση που καλούνται να ξεπεράσουν οι εκπαιδευτικοί: η εύρεση τρόπων εμπλοκής των γονέων στη μαθησιακή διαδικασία, δημιουργώντας σχέσεις συνεργασίας που έχουν νόημα για όλους, οικογένεια, παιδιά και τους ίδιους (Knopf & Swick, 2008, όπως αναφέρεται στις Βελλοπούλου, Γκολφινόπουλου και Καμπεζά, 2013).

Υπάρχουν διάφοροι τρόποι συνεργασίας και αντίστοιχα κάποιες στρατηγικές που μπορούν να αξιοποιηθούν από τους νηπιαγωγούς, προκειμένου να χτίσουν τη μορφή συνεργασίας που έχουν ανάγκη κάθε φορά. Αυτές είναι οι ακόλουθες, σύμφωνα με Brophy et al., 2010, Hornby, 2011, Keyes, 2002, Knopf & Swick, 2008, όπως αναφέρεται στις Βελλοπούλου, Γκολφινόπουλου και Καμπεζά, 2013:

- *Γραπτή επικοινωνία*, που μπορεί να περιλαμβάνει ερωτηματολόγια, γράμματα, σημειώσεις ή οτιδήποτε άλλο, με σκοπό την ενημέρωση του γονέα για κάτι.
- *Εβδομαδιαίος φάκελος*, στον οποίο υπάρχει ενημερωτικό υλικό για τις δράσεις που διεκπεραιώνονται στο νηπιαγωγείο και μπορούν οι γονείς να συνεχίσουν, να εξελίξουν ή να αναμορφώσουν τις δράσεις αυτές στο σπίτι.

- *Ημερολόγιο/ τετράδιο δράσεων*, στο οποίο οι γονείς μαζί με το παιδί, αναφέρουν τις δραστηριότητες που κάνουν μαζί στο σπίτι ή σε οποιοδήποτε εξωσχολικό χώρο.
- *Συναντήσεις ομαδικού ή ατομικού τύπου*, όπου γονείς και εκπαιδευτικοί, μιλούν για τα προβλήματα, τις απορίες τους και γενικότερα, ό,τι οποιαδήποτε από τις δύο αναφορές θεωρεί άξιο αναφοράς, προκειμένου να βελτιωθεί η συνεργατική αυτή σχέση, αλλά και η μάθηση των παιδιών.
- *Τηλεφωνική επικοινωνία ή e-mail, βίντεο κλπ*, σε περιπτώσεις που επιθυμείται μια πιο άμεση σχέση με τους γονείς και αναπτύσσεται μεγαλύτερη οικειότητα με τον εκπαιδευτικό.
- *Δραστηριότητες εμπλοκής των γονέων στο σχολείο*, όπου οι εκπαιδευτικοί δίνουν την ευκαιρία στους γονείς, να συμμετέχουν στο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου, είτε για την παρουσίαση εργασιών από τα παιδιά, είτε για την παρακολούθηση μιας μικρής παράστασης.
- *Ανοιχτή μέρα επίσκεψης*, στην οποία οι εκπαιδευτικοί, δίνουν την ευκαιρία στους γονείς να επισκεφθούν το νηπιαγωγείο και να δουν τα καθημερινά δρώμενα της τάξης, τις ρουτίνες, γενικότερα να δουν πως περνούν τα παιδιά το χρόνο τους στο σχολείο.
- *Επισκέψεις στο σπίτι*, που σημαίνει ότι ο εκπαιδευτικός επιδιώκει να χτίσει μια άμεση και οικεία σχέση με τους γονείς, να τους γνωρίσει καλύτερα και να μάθει όσο το δυνατό περισσότερο για το περιβάλλον στο οποίο μεγαλώνει καθένας από τους μαθητές του.

Καταλήγοντας, έχει παρατηρηθεί ότι η συνεργασία σχολείου οικογένειας, βελτιώνει σημαντικά τόσο τη μεταξύ τους επικοινωνία, αλλά και την επικοινωνία με το παιδί οδηγώντας σε μια ουσιαστικότερη σχέση γονέα – παιδιού (Βελλοπούλου, Γκολφινόπουλου & Καμπεζά, 2013), ενώ μαθησιακά μπορεί να βοηθήσει στην επίτευξη μιας άψογης ποιοτικά εκπαιδευτικής και μαθησιακής διαδικασίας, καθώς μέσω της συζήτησης, τους αναστοχασμού και του γόνιμου προβληματισμού, ανάμεσα στους σημαντικούς άλλους του κάθε παιδιού, η μάθηση προσαρμόζεται στις ανάγκες του κάθε μαθητή.

Ένα ακόμη πλεονέκτημα της συνεργασίας γονέων και εκπαιδευτικών, είναι η προώθηση της αυτορρυθμιζόμενης μάθησης, καθώς μέσω της υλοποίησης ενός κατάλληλου σχετικού προγράμματος συνεργασίας, τα παιδιά μπορούν να μνηθούν στο να μαθαίνουν μόνα τους, αντιλαμβανόμενα τον τρόπο που τα βοηθάει να μαθαίνουν αποδοτικότερα. Ωστόσο παρ' ότι η σημασία της συνεργασίας αναγνωρίζεται, η μη πραγματοποίησή της συστηματικά και ουσιαστικά, οδηγεί σε έλλειψη επαρκής επικοινωνίας. Για μια ακόμη φορά λοιπόν, οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι δεν είναι επαρκώς καταρτισμένοι και εκπαιδευμένοι, όσον αφορά την προσέγγιση των γονέων και την εμπλοκή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία (Κοντοπούλου, Σοφιανοπούλου & Χριστοδούλου, 2013).

Το να νιώθουν οι γονείς ίσοι με τους εκπαιδευτικούς, όσον αφορά το θέμα της επικοινωνίας, δηλαδή να εκφράζονται απορίες, ιδέες, θετικά σχόλια ή προβληματισμοί, οποτεδήποτε οι γονείς ή οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι είναι άξιο να αναφερθεί, είναι ένα στοιχείο, ιδιαίτερα σημαντικό για μια άμεση και αληθινή επικοινωνία, που δείχνει πως ο λόγος όλων είναι σημαντικός και μπορεί να ακουστεί κάθε στιγμή, χωρίς να φοβάται κανείς για λογοκρισία ή ανασφάλεια ή να νιώθει ότι βρίσκεται σε μειονεκτική θέση. Η συμμετοχή στις συναντήσεις γονέων και εκπαιδευτικών, όπως ψυχολόγων ή επιστημόνων σχετικών με το νηπιαγωγείο, δίνουν ακόμη άλλο κύρος στις συναντήσεις και επισφραγίζουν τη σπουδαιότητα αυτής της συνεργασίας και του ρόλου της για την ανάπτυξη των παιδιών. Σε μια τέτοια σχέση και επικοινωνία, οι γονείς αισθάνονται σημαντικοί που η γνώμη τους ακούγεται, ενώ έχουν τη διάθεση να προσφέρουν όσο το δυνατό περισσότερο, καθώς μαθαίνουν πράγματα που βοηθούν και τους ίδιους στο να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικότερα προβλήματα που εμφανίζονται με τα παιδιά τους (Ρουγκάλα & Αγγελούπουλου, 2013).

3.2 Παρότρυνση νηπιαγωγών προς τους γονείς για εικαστική ενασχόληση και στο σπίτι

Έχει επισημανθεί πως η δουλειά που γίνεται στο σχολείο, αν δεν ενισχύεται και στο σπίτι, έχουν σημαντικά λιγότερα αποτελέσματα στα παιδιά. Γι' αυτό είναι υψίστης σημασίας, οι γονείς να εμπλέκονται δημιουργικά και να συζητούν με τα παιδιά τους και στο σπίτι, υποστηρίζοντας τη μάθησή τους, σε κάθε ευκαιρία που προκύπτει. Οι γονείς καλό είναι να προτρέπουν τα παιδιά να παρατηρούν, να συζητούν και να στοχάζονται για ότι τους περιβάλλει και τους προκαλεί εντύπωση. Καλό είναι να εκφράζονται δημιουργικά για τα συναισθήματα που τους δημιουργούνται στην καθημερινότητά τους, με όποιο τρόπο αυτά επιθυμούν. Ωστόσο, για να είναι δυνατό να εκφραστούν, πρέπει να έχουν και ένα εύρος υλικών να επιλέξουν, πράγμα για το οποίο υπεύθυνοι είναι οι γονείς, οι οποίοι δεν πρέπει να φοβούνται μη «λερωθούν» τα παιδιά τους ή μη «λερώσουν» το σπίτι, στερώντας τους ευκαιρίες για δημιουργία (Δαφέρμου, Κουλούρη & Μπασαγιάννη, 2006).

Οι εκπαιδευτικοί καλό είναι να παροτρύνουν τους γονείς να προσφέρουν πολλές ευκαιρίες για πειραματισμούς στα παιδιά τους, με διάφορα υλικά – μαρκαδόρους, δαχτυλομπογιές, πηλό κ.ά. - , διότι έτσι, μπορούν να τα οδηγήσουν στην ανάπτυξη της δημιουργικής φύσης τους, της εφευρετικότητας, αλλά και της ευφυΐας τους. Επιπροσθέτως, είναι ωφέλιμο να παρέχονται στα παιδιά ευκαιρίες εξέλιξης της αναπαραστατικής τους σκέψης και της συμβολικής ικανότητας, διότι μέσω αυτών των εφοδίων, τα παιδιά μπορούν να προβούν στην ερμηνεία, κατανόηση και απόλαυση του κόσμου. Ωστόσο, αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την ενημέρωση των εκπαιδευτικών προς τους γονείς για την προσφορά στα παιδιά τους κατάλληλων εργαλείων προς αυτή την κατεύθυνση, όπως δοκιμές και πειραματισμοί με χρώματα, σχήματα και ογκώδη αντικείμενα (Δαφέρμου, Κουλούρη & Μπασαγιάννη, 2006).

Σύμφωνα με Βελλοπούλου, Γκολφινόπουλου και Καμπεζά, 2013, οι γονείς βλέποντας τα πολλαπλά οφέλη που έχουν για τα παιδιά τους, οι δραστηριότητες που αναπτύσσονται στο νηπιαγωγείο, όπως η ενίσχυση της αυτοπεποίθησής τους

και η πίστη στις ικανότητές τους, αλλά και η καλύτερη επικοινωνία, αισθάνονται την ανάγκη να ασχοληθούν και να δραστηριοποιηθούν με τα παιδιά τους και στο σπίτι. Βλέπουμε λοιπόν, ότι ακόμη και μια απλή ημερήσια παρακολούθηση του προγράμματος του νηπιαγωγείου από τους γονείς, αρκεί για να τους παροτρύνει να ενεργοποιηθούν και να εισχωρήσουν βαθύτερα στον κόσμο των εικαστικών, με συνοδοιπόρους τα παιδιά τους.

Κάποιες μέθοδοι που μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι εκπαιδευτικοί, παροτρύνοντας περισσότερο τους γονείς να εμπλακούν στον κόσμο των εικαστικών με τα παιδιά τους, είναι ο *φάκελος*, όπου οι γονείς βλέπουν τις δραστηριότητες που γίνονται στο σχολείο και μπορούν να τις συνεχίσουν στο σπίτι· τα *φυλλάδια πληροφοριών*, όπου οι νηπιαγωγοί προτείνουν δράσεις στους γονείς για να κάνουν με τα παιδιά τους στο σπίτι, στα οποία περιλαμβάνονται λεπτομέρειες και πληροφορίες για την υλοποίησή τους· και *συναντήσεις γονέων – εκπαιδευτικού*, όπου γονείς και νηπιαγωγοί ανταλλάσσουν απόψεις και ιδέες, λύνονται απορίες και προβληματισμοί, ενώ αποτελούν έμπνευση και δημιουργία νέων δράσεων. Γενικότερα, οι γονείς είναι πολύ θετικοί όχι μόνο στην πραγματοποίηση δραστηριοτήτων (που προτείνονται από το νηπιαγωγείο) με τα παιδιά τους στο σπίτι, αλλά και στην ενθάρρυνση και άλλων γονέων να το προσπαθήσουν αυτό με τα παιδιά τους, καθώς είδαν ότι όχι μόνο βελτιώνονται οι ικανότητες και οι δεξιότητες των τελευταίων, αλλά βελτιώνεται και η μεταξύ τους σχέση (Βελλοπούλου, Γκολφίνοπούλου & Καμπεζά, 2013). Προς αυτή την κατεύθυνση, ίσως βοηθούσε και η ενημέρωση των γονέων από την αρχή της σχολικής χρονιάς, από τους εκπαιδευτικούς, για το τι πρόκειται να ακολουθήσει, ώστε να μπορέσουν να προετοιμαστούν και οι ίδιοι, αλλά και να ασχοληθούν με τα παιδιά τους με σχετικά θέματα και ζητήματα, ώστε να έχουν τα τελευταία μια πρώτη επαφή πριν συναντήσουν κάτι για πρώτη φορά μέσα στην τάξη. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν επίσης, να προτείνουν τρόπους στους γονείς για το πώς μπορούν να βοηθήσουν στις διάφορες δράσεις, καλώντας τους να κάνουν πράγματα εικαστικού τύπου με τα παιδιά τους, σχετικά με τα ενδιαφέροντά ή τις ικανότητές τους. Καλή ευκαιρία για εικαστική ενασχόληση στο σπίτι είναι το βάψιμο των πασχαλινών αυγών. Μπορούν

για παράδειγμα οι γονείς να βοηθήσουν τους εκπαιδευτικούς να βιάσουν τα αυγά με τα παιδιά στο νηπιαγωγείο και να πάρουν ιδέες για να κάνουν κάτι αντίστοιχο στο σπίτι, με το δικό τους παιδί ή να σκεφτούν δημιουργικούς τρόπους για να τα διακοσμήσουν (Ραγκάλα & Αγγελοπούλου, 2013).

3.3 Απόψεις και αίτια παραγκωνισμού των εικαστικών στην εκπαίδευση

Τα εικαστικά στα αναλυτικά προγράμματα θεωρούνται ισότιμα με τα υπόλοιπα γνωστικά αντικείμενα και χρήζουν ισάξια προσοχής με αυτά. Αν και παραδοσιακά ήταν παραγκωνισμένα, διότι δεν είχε αναγνωριστεί η αξία τους, με συνέπεια ο ρόλος τους να είναι περιφερειακός, εφόσον και οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί δεν είχαν ούτε τις γνώσεις, ούτε την εμπειρία για να τα εντάξουν στην εκπαιδευτική διαδικασία (Μαγουλιώτης κ.ά., 2009). Ακόμη, σύμφωνα με την έρευνα της Labitsi, (2000), η αξία των εικαστικών μειώνεται και από εκπαιδευτικούς, που έχουν περιορισμένη αντίληψη για τη σημασία τους, με αποτέλεσμα να νιώθουν και οι ίδιοι ανεπαρκείς να το διδάξουν, οπότε το παραμελούν.

Ακόμη, τα εικαστικά θεωρούνται πολύ σημαντικό μέσο αγωγής, όσον αφορά τη νοητική ανάπτυξη, καθώς δίνουν ύπαρξη σε ό,τι συλλαμβάνει ο νους, με συνέπεια όχι μόνο να μεταπλάθεται η πραγματικότητα, αλλά να βελτιώνεται και η κοινωνία ολόκληρη. Καταλαβαίνουμε λοιπόν, ότι κάθε άλλο, παρά παραγκωνισμένος θα έπρεπε να είναι αυτός ο τομέας (Παπαδημητρίου 2005, όπως αναφέρεται στους Λαμπίση, κ.ά., 2011).

Μια ακόμη έρευνα που αποδεικνύει τη λανθασμένη αντίληψη των εκπαιδευτικών για τα εικαστικά, θεωρώντας πως είναι ένα υποδεέστερο μάθημα, είναι αυτή των Κωσταλίδου κ.ά. (2013), σύμφωνα με την οποία, αρκετοί εκπαιδευτικοί χαραμίζουν τις διδακτικές ώρες των εικαστικών για τη διδασκαλία άλλων γνωστικών αντικειμένων, ακυρώνοντας όχι μόνο τα εικαστικά σαν μάθημα, αλλά και το ίδιο

πρόγραμμα σπουδών, ενώ εμποδίζουν την ολοκληρωμένη ανάπτυξη των παιδιών, καθώς ενισχύουν συγκεκριμένες μόνο πλευρές τους.

Επιπλέον, αρκετοί γονείς φαίνεται να θεωρούν ότι ο ρόλος του νηπιαγωγείου είναι κυρίως ψυχαγωγικός και πως τα παιδιά απλά παίζουν στις γωνιές ή ασχολούνται με τα εικαστικά, θεωρώντας πως μέσω τέτοιων δράσεων τα παιδιά τους δε μπορούν να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους ή να αναπτύξουν την προσωπικότητά τους. Ωστόσο, μετά από ένα πρόγραμμα συνεργασίας με το σχολείο, στο οποίο έλαβαν μέρος αρκετοί γονείς, οι τελευταίοι αντιλήφθηκαν πως τα παιδιά δεν παίζουν απλά ή ζωγραφίζουν, αλλά μέσα από τις δραστηριότητες που συμμετέχουν, αναπτύσσονται προσωπικά και κοινωνικά, μαθαίνουν να πειθαρχούνται, υπακούοντας σε κανόνες, να συνεργάζονται και γίνονται πιο υπεύθυνα· διευρύνουν τις γνώσεις τους και μαθαίνουν πως λειτουργεί ο κόσμος γύρω τους. Έτσι, αναγνωρίζεται πως τα εικαστικά όχι μόνο μπορούν να αποτελέσουν μέσο μάθησης και ολόπλευρης ανάπτυξης, αλλά πρέπει να ενισχύεται η ενασχόλησή τους με αυτά και στο σπίτι, πέρα από το σχολείο (Βελλοπούλου, Γκολφίνοπούλου & Καμπεζά, 2013).

Ένας ακόμη λόγος που παραγκωνίζεται η αξία των εικαστικών, είναι ότι πολλοί γονείς δε γνωρίζουν τα οφέλη που μπορεί να έχει το παιδί τους από το συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο. Μετά τη συμμετοχή όμως σε κάποιο πρόγραμμα ή κάποιου τύπου επιμόρφωση πάνω σε αυτό τον τομέα, θα μπορέσουν να αναγνωρίσουν και αν αντιληφθούν τον τρόπο που μπορούν τα παιδιά τους να διευρύνουν τις γνώσεις τους μέσω των εικαστικών και να αναπτυχθούν ολόπλευρα (Βελλοπούλου, Γκολφίνοπούλου & Καμπεζά, 2013).

Β' ΜΕΡΟΣ

Κεφάλαιο 4: Έρευνα

4.1 Σκοπός/στόχος πτυχιακής

Σκοπός της συγκεκριμένης πτυχιακής, είναι η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών αλλά και των γονιών παιδιών προσχολικής ηλικίας, για το κατά πόσο μπορούν να αξιοποιηθούν τα εικαστικά ως μέσο μάθησης.

4.2 Μεθοδολογία

Το αντικείμενο και ο σκοπός της παρούσας έρευνας, υποδεικνύουν τη θεωρία και μεθοδολογία που επιλέχθηκε για τη διεκπεραίωσή της. Έτσι προσανατολίστηκα σε μια έρευνα μεικτής προσέγγισης, μέσα από την χρήση του ερωτηματολογίου (ερευνητικό εργαλείο) το οποίο περιελάμβανε ερωτήσεις ποιοτικού αλλά και ποσοτικού τύπου. Ο λόγος που επιλέχθηκε η μεικτή προσέγγιση για την διεκπεραίωση της έρευνας, είναι ότι η ποιοτική μαζί με την ποσοτική προσέγγιση, αλληλοσυμπληρώνουν η μία την άλλη, όσον αφορά τα πλεονεκτήματα αλλά και τα μειονεκτήματα τους, με αποτέλεσμα να διευκολύνουν το σκοπό μου, όπου ήταν να έχω όσο το δυνατόν περισσότερο ολοκληρωμένη άποψη, για τις πεποιθήσεις των δύο πλευρών, αναφορικά με τον εικαστικό τομέα και την αξιοποίησή του στη σχολική αίθουσα, αλλά και εκτός αυτής. Πρόκειται για μια έρευνα που έγινε με βολική δειγματοληψία της οποίας δείγμα αποτέλεσαν 29 εν ενεργεία νηπιαγωγοί και 29 σε αντιστοιχία γονείς, εκ των οποίων οι δύο ήταν άνδρες.

4.2.1 Εργαλεία / υλικό

Τα δεδομένα συλλέχτηκαν με την βοήθεια του ερωτηματολογίου, ένα άκρως κατάλληλο μεθοδολογικό εργαλείο για την διεξαγωγή δειγματοληπτικής έρευνας, το οποίο συμπεριελάμβανε ερωτήσεις ποσοτικού και ποιοτικού τύπου. Αρχικά δημιουργήθηκε ένα πρωτότυπο ερωτηματολόγιο για τους εκπαιδευτικούς, όπου ελέγχθηκε για τη δομή και το ύφος του και από τους δύο επιβλέποντες καθηγητές. Εφόσον διορθώθηκε από τυχόν αδυναμίες, μοιράστηκε πειραματικά σε δύο εκπαιδευτικούς για να εγκριθεί ότι είναι αντιληπτό το περιεχόμενό του. Στην συνέχεια, σύμφωνα με το ερωτηματολόγιο των εκπαιδευτικών δομήθηκε και το ερωτηματολόγιο των γονιών αντίστοιχα, το οποίο περιείχε σχεδόν τις ίδιες ερωτήσεις, αλλά με πιο απλή διατύπωση. Τέλος, στην αρχή του ερωτηματολογίου προστέθηκε ένα σύντομο έντυπο συγκατάθεσης, όπου διαβεβαίωνε τους συμμετέχοντες ότι τα δεδομένα που θα συλλεχθούν από την παρούσα έρευνα, θα

χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για ερευνητικούς σκοπούς και είναι άκρως
ανώνυμο.

4.3 Αποτελέσματα

Ερωτηματολόγιο #1

Ποσοτική προσέγγιση / δεδομένα

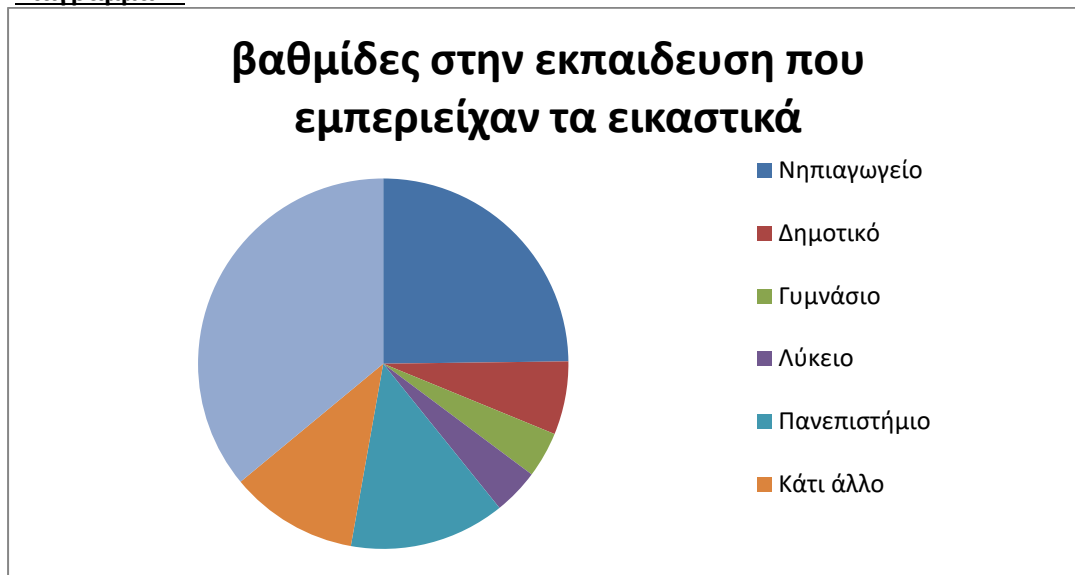
Πίνακας 1: Σε ποια βαθμίδα της εκπαίδευσης ασχοληθήκατε με τα εικαστικά;

ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
A. Νηπιαγωγείο	20
B. Δημοτικό	8
Γ. Γυμνάσιο	4
Δ. Λύκειο	2
E. Πανεπιστήμιο	16
ΣΤ. Κάτι άλλο...	4*
ΣΥΝΟΛΟ	54

Σύμφωνα με την παραπάνω ερώτηση, διαπιστώνουμε ότι το 31% των εκπαιδευτικών ασχολήθηκε με τα εικαστικά στο νηπιαγωγείο το 17% στο πανεπιστήμιο και 5% στο γυμνάσιο και στο λύκειο αντίστοιχα. Ενώ το 45% των εκπαιδευτικών ασχολήθηκε σε τουλάχιστον δύο εκπαιδευτικές βαθμίδες με τα εικαστικά. Ένα ποσοστό 14% ανέφερε ότι ασχολήθηκε με αυτό τον κλάδο, πέρα από τις εκπαιδευτικές βαθμίδες, στην εκπαίδευση ενηλίκων, σε διάφορα σεμινάρια ή βιωματικά εργαστήρια, καθώς και στο Σώμα Ελλήνων Οδηγών (Σ.Ε.Π). Παρατηρούμε δηλαδή, ότι η ενασχόληση με τα εικαστικά μειώνεται, καθώς ανεβαίνουν οι μαθητές στις εκπαιδευτικές βαθμίδες και είναι μικρό το ποσοστό αυτών, που είχε προσωπικό ενδιαφέρον να εξελίξει τις ικανότητες και τις γνώσεις του, σε αυτό τον τομέα. Γι' αυτό ίσως ευθύνεται βέβαια και το ίδιο εκπαιδευτικό

σύστημα, το οποίο με την άνοδο των εκπαιδευτικών βαθμίδων, παραγκωνίζει τα εικαστικά, θεωρώντας πως δεν είναι πολύ σημαντικό μαθησιακό αντικείμενο.

Διάγραμμα 1:

Πίνακας 2: Η καθημερινή σας δουλειά εμπεριέχει την εικαστική αγωγή;

ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
A. ΝΑΙ	29
B. ΟΧΙ	-
ΣΥΝΟΛΟ	29

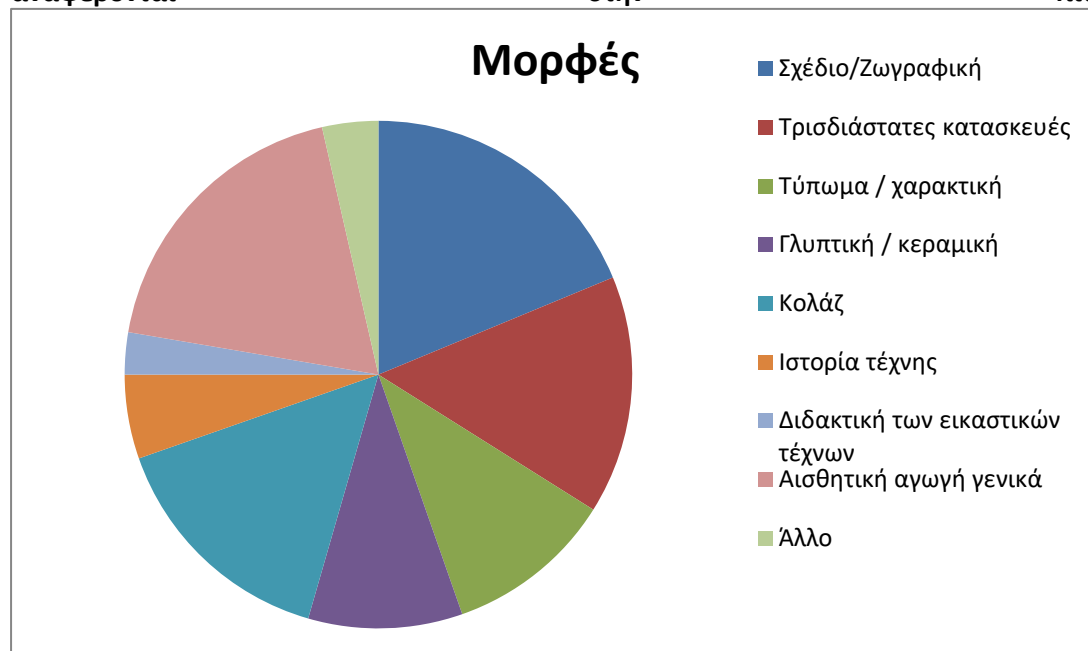
Σε αυτή την ερώτηση, το σύνολο των εκπαιδευτικών απάντησε θετικά στο ότι η καθημερινή εργασία τους περιλαμβάνει την εικαστική αγωγή. Πράγμα απόλυτα φυσιολογικό, καθώς τα εικαστικά, σύμφωνα με τα αναλυτικά προγράμματα, είναι ένα από τα κυριότερα μέσα εκμάθησης στην προσχολική ηλικία. Επομένως, δε θα ήταν δυνατό να υπάρχουν νηπιαγωγοί, που δεν ασχολούνται καθημερινώς στην τάξη με το συγκεκριμένο αντικείμενο.

Πίνακας 3: Αν εμπεριέχει σε ποια μορφή από τις παρακάτω;

ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
1.Σχέδιο/ζωγραφική	23
2. Τρισδιάστατες κατασκευές	19
3.Τύπωμα/χαρακτική	13
4.Γλυπτική/Χαρακτική	12
5.Κολάζ	19
6.Ιστορία τέχνης	6
7.Διδακτική των εικαστικών τεχνών	2
8.Αισθητική αγωγή γενικά	24
9.Κάτι άλλο..	3
ΣΥΝΟΛΟ	112

Σε αυτή την ερώτηση το σύνολο των εκπαιδευτικών απάντησε ότι η εργασία τους, εμπεριέχει τα εικαστικά με τουλάχιστον τρεις διαφορετικές μορφές, αναδεικνύοντας έτσι πρώτο το «Σχέδιο/ ζωγραφική» και την «Αισθητική αγωγή γενικά», ισοδυναμώντας με 21%. Έπειτα οι «Τρισδιάστατες κατασκευές» και το «Κολάζ» και αυτά να ισοδυναμούν στο 17%, το «Τύπωμα/ χαρακτικής» με 12% και αμέσως επόμενο, η «Γλυπτική/ κεραμική» με το 11%. Με χαμηλότερα ποσοστά επέρχονται η επιλογή «Ιστορία τέχνη», «Κάτι άλλο...» και «Διδακτική των εικαστικών τεχνών» με 6%, 4% και 3% αντίστοιχα. Στην επιλογή «Κάτι άλλο..» ένας εκπαιδευτικός απάντησε σε περισσότερες από μία μορφές, ένας άλλος ότι ασχολείται με όλες τις μορφές και ακόμη ένας ανέφερε την μορφή- τεχνική ντεκουπάζ. Παρατηρούμε δηλαδή, ότι το σύνολο των εκπαιδευτικών ασχολείται με αρκετές μορφές εικαστικής αγωγής, κάτι που τους δίνει τη δυνατότητα να φέρουν τα παιδιά σε επαφή με ποικίλα υλικά και τεχνικές του καλλιτεχνικού τομέα.

Διάγραμμα 3: Οι μορφές που αναφέρονται στο ερωτηματολόγιο είναι οι παρακάτω που αναφέρονται στην πίτα:

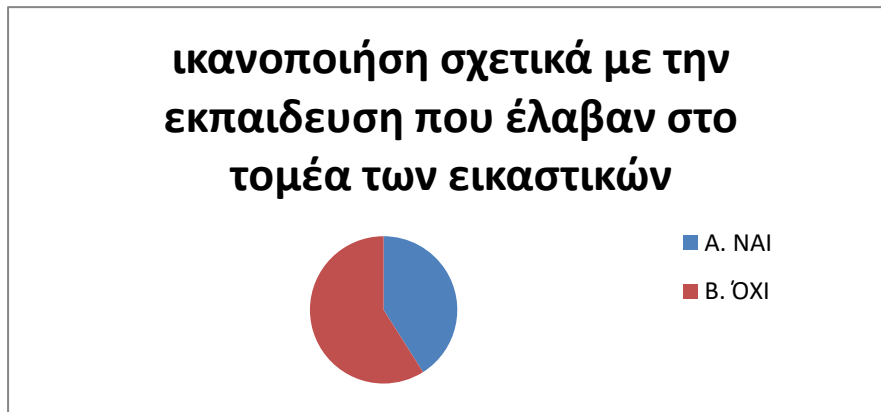
Πίνακας 4: Είστε ευχαριστημένοι, ως εκπαιδευτική από τις σπουδές σας στα εικαστικά;

ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
A. ΝΑΙ	12
B. ΟΧΙ	17
ΣΥΝΟΛΟ:	29

Από το σύνολο των εκπαιδευτικών το 59% απάντησε αρνητικά στο αν είναι ευχαριστημένοι από τις σπουδές τους, ενώ το υπόλοιπο 41% απάντησε θετικά. Βλέπουμε ότι το μεγαλύτερο πλήθος των απαντήσεων, δηλώνει απογοητευμένο για την εκπαίδευση που έλαβε, όσον αφορά την εκπαίδευση του στον τομέα των Εικαστικών, κάτι που δείχνει, ότι χρειάζεται άμεσα εκσυγχρονισμός των προγραμμάτων σπουδών αλλά και σεμινάρια επιμόρφωσης, εξομοιώνοντας τις γνώσεις των εκπαιδευτικών με τις νέες τάσεις της εκπαίδευσης, στον τομέα των εικαστικών.

Διάγραμμα4:

Πίνακας5: Δικαιολογήστε την παραπάνω απάντηση σας: (σημειώστε όσες απαντήσεις σας αντιπροσωπεύουν)(γενικά αποτελέσματα)

ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
A. Ποσότητα των μαθημάτων	20
B. Ποιότητα των μαθημάτων	24
Γ. Σε κάτι άλλο...	5
ΣΥΝΟΛΟ:	49

Με βάση και την παραπάνω ερώτηση και το καταπώς απάντησαν οι συμμετέχοντες τα αποτελέσματα βγήκαν ως εξής:

Όσοι απάντησαν αρνητικά στην «ερώτηση 4», δηλαδή το 59% επέλεξαν:

A επιλογή (δηλαδή ήταν δυσαρεστημένοι ως προς την ποσότητα των μαθημάτων)
10%

B επιλογή (δηλαδή ήταν δυσαρεστημένοι ως προς την ποιότητα των μαθημάτων)
14%

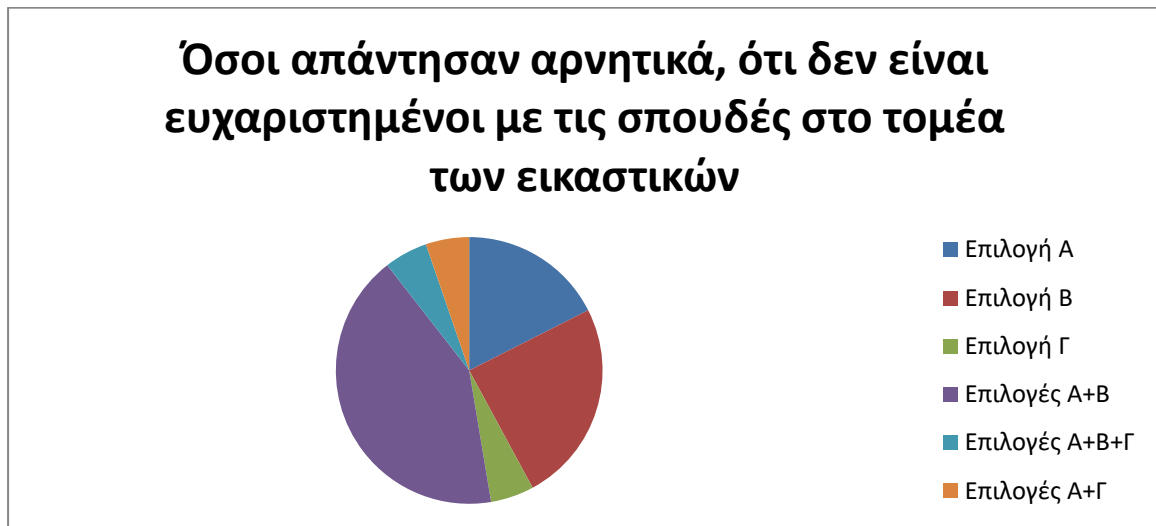
Γ επιλογή (σχολιάστηκε ότι ήταν δυσαρεστημένος ως προς τον τρόπο που διδάσκεται) 3%

A+B επιλογές (δυσαρεστημένος ως προς την ποσότητα και την ποιότητα των μαθημάτων) 24%

A+B+Γ επιλογές (δυσανεστημένος ως προς την ποσότητα και την ποιότητα των μαθημάτων και σχολίασε και το εξής: «Δυστυχώς στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ήταν πολύ λίγες, έως και ελάχιστες οι ευκαιρίες για νέες γνώσεις πάνω στα εικαστικά.»)3%

A+Γ επιλογές (δυσανεστημένος ως προς την ποσότητα των μαθημάτων, σχολιάζοντας τα ακόλουθα: «Ήθελε μεγαλύτερη εμφάθυνση στην τέχνη γενικά.») 3%

Διάγραμμα5α :Διάγραμμα με τα παραπάνω αποτελέσματα που αναφέρονται όσους απάντησαν ότι δεν είναι ευχαριστημένοι από τις σπουδές τους όσον αφορά τον τομέα των εικαστικών.

Όσοι απάντησαν θετικά στην «ερώτηση 4»,δηλαδή το 41% επέλεξαν τα παρακάτω:

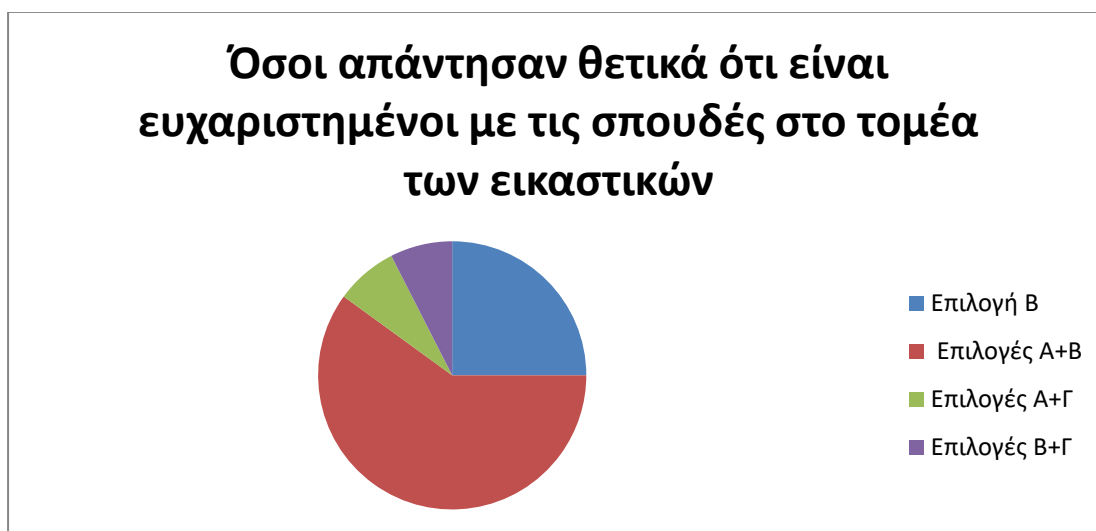
Β επιλογή (δηλαδή ήταν ευχαριστημένοι ως προς την ποιότητα των μαθημάτων) - 10%

A+B επιλογές (ήταν ευχαριστημένοι ως προς την ποσότητα και την ποιότητα)- 24%

A+B+Γ επιλογές (ως προς την ποσότητα, την ποιότητα και σχολίασε τα εξής: «Υπήρχαν πολλά μαθήματα που αφορούσαν διαφορετικές μορφές τέχνης. Μάλιστα υπήρχε μεγάλη σύνδεση με το παιδαγωγικό κομμάτι, αλλά και πως μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε ορισμένες τεχνικές προκειμένου να ενισχύσουμε τη μάθηση των εικαστικών, αλλά και άλλων ενοτήτων του νηπιαγωγείου.») 3%

B+Γ επιλογές (ως προς την ποιότητα και υπήρξε και ο ακόλουθος σχολιασμός: «Στην ποικιλία υλικών και τεχνικών/ θα ήταν σημαντικό να ενημερωνόμαστε.») 3 %

Διάγραμμα5β :Διάγραμμα με τα παραπάνω αποτελέσματα που αναφέρονται σε όσους απάντησαν ότι είναι ευχαριστημένοι από τις σπουδές τους όσον αφορά τον τομέα των εικαστικών.

Πίνακας6: Ασχολείστε καθόλου στον ελεύθερο χρόνο σας με τις εικαστικές τέχνες;

ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
A. ΝΑΙ	17
B. ΟΧΙ	12
ΣΥΝΟΛΟ:	29

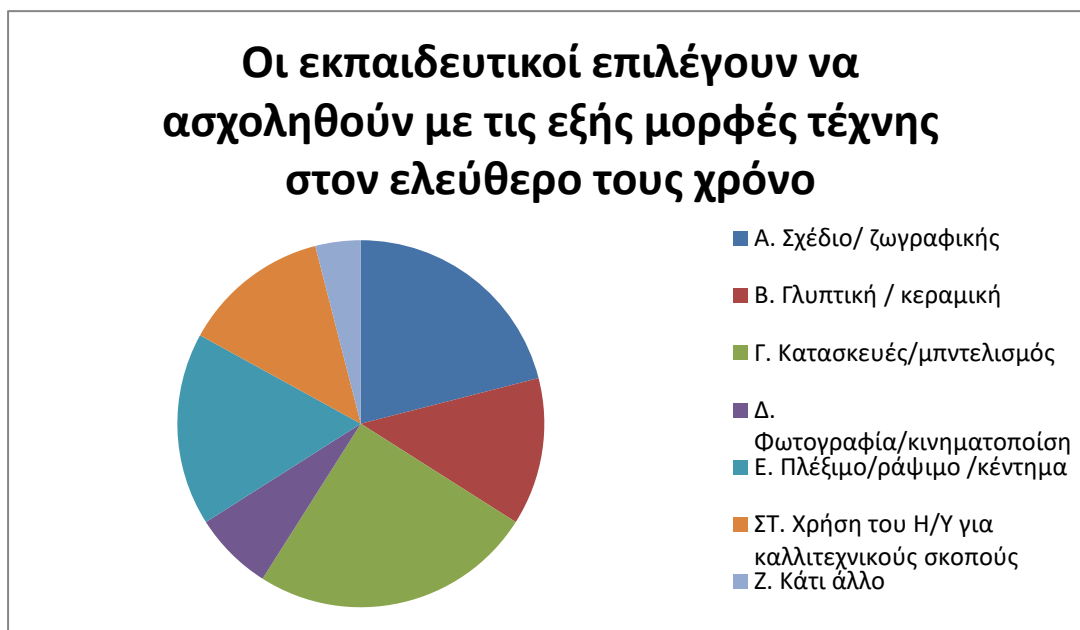
Στην «ερώτηση 6» παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο πλήθος των εκπαιδευτικών απάντησε θετικά στο αν ασχολείται στον ελεύθερο χρόνο του με τα εικαστικά με 59%, ενώ το υπόλοιπο 41% απάντησε αρνητικά. Το γεγονός ότι το μεγαλύτερο ποσοστό έδωσε θετική απάντηση, είναι αρκετά ενδιαφέρον, διότι σημαίνει ότι οι εκπαιδευτικοί όντως αρέσκονται στο να ασχολούνται με αυτό τον τομέα, εμπλουτίζοντας κατά συνέπεια, τις γνώσεις τους, οι οποίες μπορούν να αξιοποιηθούν στην τάξη.

Πίνακας7: Αν ΝΑΙ σε ποια μορφή τέχνης και σε ποιο βαθμό; (με αρίθμηση από το 1 μέχρι το 7- σειρά προτεραιότητα κατά την γνώμη σας)

ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
A. Σχέδιο/ζωγραφική	11
B. Γλυπτική/κεραμική	7
Γ. Κατασκευές/μοντελισμός	13
Δ. Φωτογραφία/κινηματογράφηση	4
Ε. Πλέξιμο/ράψιμο/κέντημα	9
ΣΤ. Χρήση του Η/Υ για καλλιτεχνικούς σκοπούς	7
Z. Κάτι άλλο...	2
ΣΥΝΟΛΟ:	52

Στην «ερώτηση 7» το πλήθος των εκπαιδευτικών που απάντησαν θετικά στην παραπάνω ερώτηση καλούνται να απαντήσουν με ποια μορφή τέχνης επιλέγουν να ασχοληθούν στον ελεύθερο τους χρόνο, με τα αποτελέσματα να μιλάνε από μόνα τους. Το 25% των εκπαιδευτικών επιλέγει να ασχολείται με τις «κατασκευές/μοντελισμό», το 21% με το «σχέδιο/ζωγραφική», το 17% με το «πλέξιμο/ράψιμο/κέντημα». Ένα 13% ασχολείται με την «γλυπτική/κεραμική» και ακόμα ένα 13% με την «χρήση του Η/Υ για καλλιτεχνικούς σκοπούς». Ενώ το 7% με την «φωτογραφία/κινηματογράφηση» και ένα 4% όπως ανέφεραν με επιλογή «κάτι άλλο» επιλέγουν να ασχοληθούν με την «αρχιτεκτονική κήπου.» και «την γνωριμία με τα έργα μεγάλων ζωγράφων (μέσω, Η/Υ, βιβλίων, εκθέσεων)».

Διάγραμμα7 :

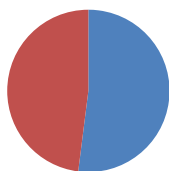

Πίνακας8: Επισκέπτεστε συχνά μουσεία, πινακοθήκες ή εργαστήρια τέχνης ;

ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
A. ΝΑΙ	15
B. ΟΧΙ	14
ΣΥΝΟΛΟ:	29

Στην ερώτηση σχετικά με το αν οι εκπαιδευτικοί επισκέπτονται χώρους εικαστικού ενδιαφέροντος το 52% απάντησε θετικά, ενώ το υπόλοιπο 48% απάντησε αρνητικά. Τα αποτελέσματα αυτά δείχνουν ότι υπάρχει διάθεση για εξέλιξη και διεύρυνση των πνευματικών οριζόντων από την πλευρά των εκπαιδευτικών, όσον αφορά τις εικαστικές τέχνες, με συνέπεια να μεταδίδεται και στα ίδια τα παιδιά, αφού αλληλεπιδρούν με ανθρώπους, καλλιτεχνικά ανήσυχους.

**πραγματοποιούν επισκέψεις σε
χώρους καλλιτεχνικού...**

■ Α. ΝΑΙ
■ Β. ΌΧΙ

Πίνακας9: Αν ΟΧΙ, σημειώστε μία ή περισσότερες αιτίες.

ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
Α. Γιατί δεν απολαμβάνω προσωπικά τις εικαστικές τέχνες	-
Β. Γιατί δεν κατανοώ το νόημα/ περιεχόμενο πολλών εικαστικών έργων	1
Γ. Γιατί δεν δημιουργώ εικαστικά έργα	1
Δ. Γιατί δεν υπάρχουν κοντά μου μουσεία/ πινακοθήκες / εικαστικά εργαστήρια	6
Ε. Γιατί δεν διαθέτω αρκετό χρόνο	8
ΣΤ. Κάτι άλλο	1
ΣΥΝΟΛΟ:	17

Σε αυτή την ερώτηση απαντούν οι εκπαιδευτικοί που στην παραπάνω ερώτηση τοποθετήθηκαν αρνητικά και έρχονται να αιτιολογήσουν την απάντησή τους. Με το 47% των εκπαιδευτικών να υποστηρίζει ότι δεν έχουν αρκετό χρόνο, το 35% ότι δεν υπάρχουν κοντά μουσεία/πινακοθήκες/εικαστικά εργαστήρια, 6% ότι δεν κατανοούν το νόημα/περιεχόμενο πολλών εικαστικών έργων, άλλο ένα 6% επειδή η

ίδιοι δεν δημιουργούν έργα, ενώ ένα ακόμη 6% απάντησε «Ίσως γιατί δεν είμαι αρκετά ενημερωμένη, για το ποια εργαστήρια υπάρχουν στην πόλη μας.»

Διάγραμμα9 :

Πίνακας10: Πιστεύετε ότι τα εικαστικά είναι αποτέλεσμα...(Σημειώστε τα τρία πιο σημαντικά.)

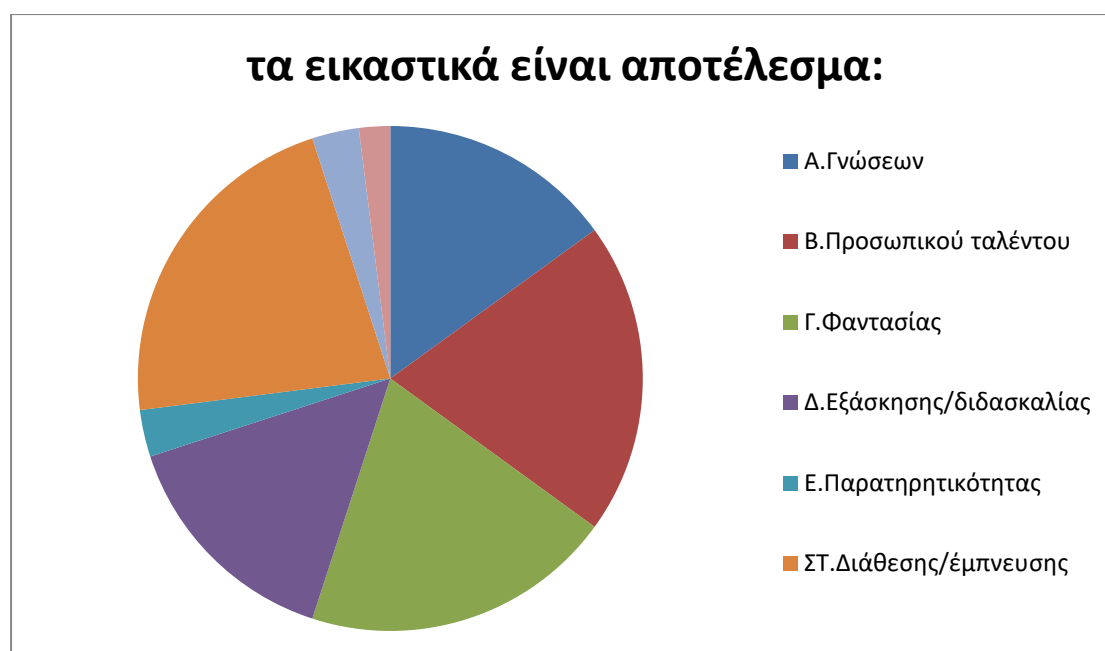
ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
A. Γνώσεων	9
B. Προσωπικού ταλέντου	12
Γ. Φαντασίας	12
Δ. Εξάσκησης/διδασκαλίας	9
E. Παρατηρητικότητας	13

Αντιλήψεις νηπιαγωγών, γονέων παιδιών προσχολικής ηλικίας για το πώς μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα εικαστικά ως μέσο μάθησης

ΣΤ. Διάθεσης/ έμπνευσης	2
Ζ. Κατάλληλων/ποιοτικών υλικών/εργαλείων	2
Η. Κάτι άλλο...	1
ΣΥΝΟΛΟ	60

Στην «ερώτηση 10» οι εκπαιδευτικοί τέθηκαν να πουν την άποψη τους, για το ποιο μπορεί να είναι οι παράγοντες ενός εικαστικού αποτελέσματος με το 22% να υποστηρίζει, ότι τα εικαστικά είναι αποτέλεσμα «παρατηρητικότητας», ένα 20% ότι είναι αποτέλεσμα «προσωπικού ταλέντο» και άλλο ένα 20% «φαντασίας». Το 15% ότι είναι «αποτέλεσμα γνώσεων» και ακόμη ένα 15% «εξάσκησης/διδασκαλίας», το 3% ότι είναι αποτέλεσμα «διάθεσης/ διδασκαλίας» αλλά και ακόμη ένα 3% «κατάλληλων/ ποιοτικών υλικών/εργαλείων» και ένα 2% σχολίασε ότι «Είναι ανάγκη για έκφραση».

Διάγραμμα 10:

Πίνακας 11: Χρησιμοποιείτε τα εικαστικά ως μέσο μάθησης;

ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
A. ΚΑΘΟΛΟΥ	-

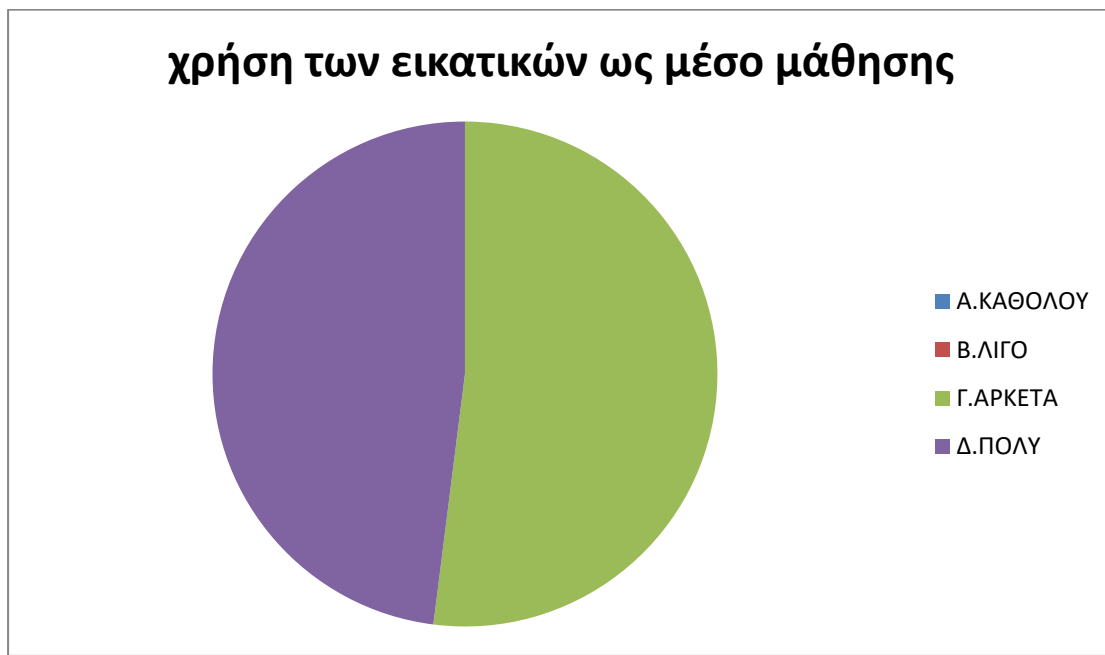

Αντιλήψεις νηπιαγωγών, γονέων παιδιών προσχολικής ηλικίας για το πώς
μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα εικαστικά ως μέσο μάθησης

Β.ΛΙΓΟ	-
Γ.ΑΡΚΕΤΑ	15
Δ.ΠΟΛΥ	14
ΣΥΝΟΛΟ:	29

Στην «ερώτηση11», το 52% των εκπαιδευτικών απάντησε ΑΡΚΕΤΑ και το υπόλοιπο 48% απάντησε ΠΟΛΥ, αποτέλεσμα αρκετά ικανοποιητικό καθώς τα εικαστικά είναι ένα από τα κυριότερα εργαλεία για να “μεταφερθεί” η μάθηση κάτι που προτείνεται και σθεναρά από τα τρέχον αναλυτικά προγράμματα. Αποδεικνύεται, ότι δίνεται η απαραίτητη βαρύτητα στο συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο, που θεωρείται το αποτελεσματικότερο για τη επαφή των παιδιών, με νέες γνώσεις.

Διάγραμμα11:

Πίνακας12: Προτιμάτε την χρήση των φωτοτυπιών;

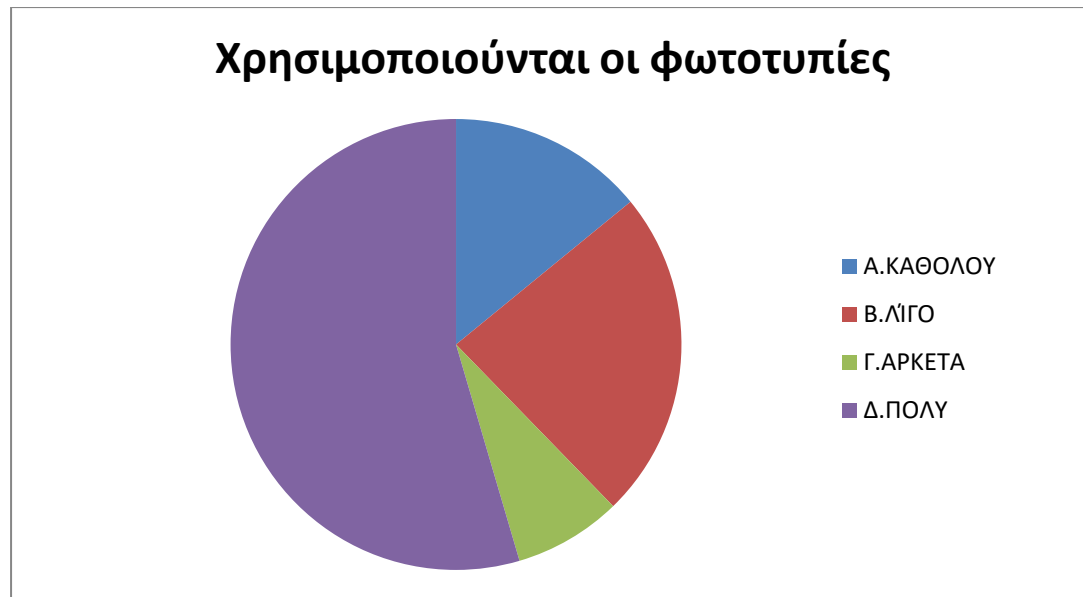
ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
Α. ΚΑΘΟΛΟΥ	9
Β.ΛΙΓΟ	15
Γ.ΑΡΚΕΤΑ	5

Αντιλήψεις νηπιαγωγών, γονέων παιδιών προσχολικής ηλικίας για το πώς
μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα εικαστικά ως μέσο μάθησης

Δ.ΠΟΛΥ	-
ΣΥΝΟΛΟ:	29

Στην «ερώτηση12», το 52% των εκπαιδευτικών απάντησε ΛΙΓΟ, το 31% απάντησε ΚΑΘΟΛΟΥ και το υπόλοιπο 17% απάντησε ΑΡΚΕΤΑ. Εντύπωση μας προκαλεί το 17% διότι αν και το μικρότερο ποσοστό δεν είναι ασήμαντο ώστε να παραβλέψουμε ότι οι έτοιμες φωτοτυπίες χρησιμοποιούνται ακόμη μέσα στην τάξη από αρκετούς εκπαιδευτικούς. Είναι λυπηρό αν αναλογιστεί κανείς πως στη σύγχρονη παγκόσμια εκπαιδευτική κοινότητα, προωθείται η ευρηματικότητα, η δημιουργικότητα και η φαντασία, ενώ στην Ελλάδα, σημαντικό ποσοστό εκπαιδευτικών υποκύπτει στην εύκολη λύση της φωτοτυπίας.

Διάγραμμα12:

Πίνακας13: Αν ΝΑΙ τις χρησιμοποιείτε:

ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
Α.ΟΡΓΑΝΟΜΕΝΕ	2

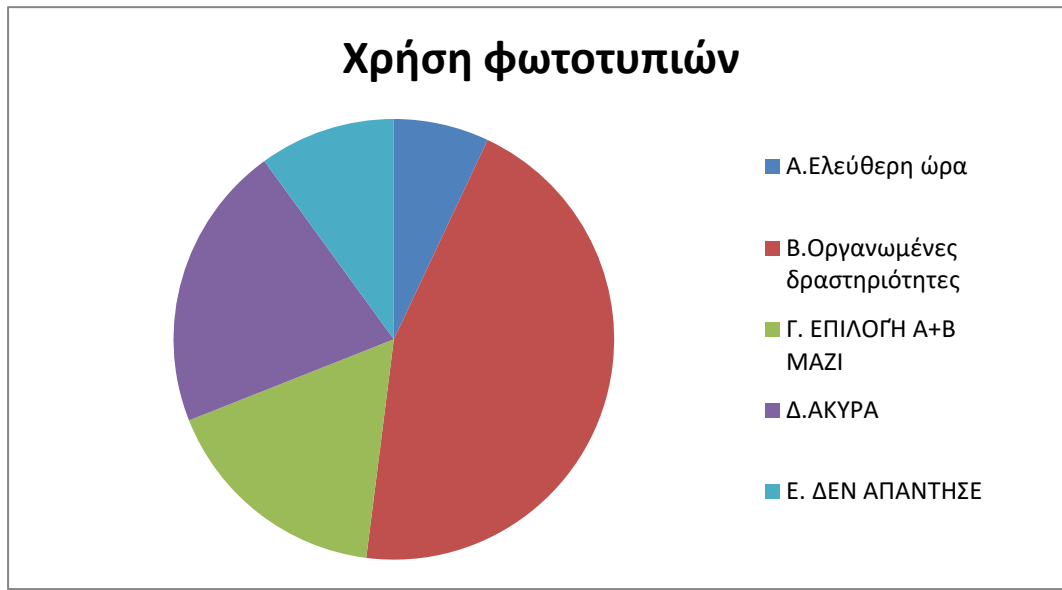
Αντιλήψεις νηπιαγωγών, γονέων παιδιών προσχολικής ηλικίας για το πώς
μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα εικαστικά ως μέσο μάθησης

B	13
A+B	5
ΑΚΥΡΑ	6*
ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΗΘΗΚΑΝ	3 **
ΣΥΝΟΛΟ:	29

Στο πώς χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί τις φωτοτυπίες, το 45% απαντά στις «οργανωμένες δραστηριότητες» το 17% και «στην ελεύθερη ώρα και στις οργανωμένες δραστηριότητες» και το 7% στην «ελεύθερη ώρα» μόνο. Εντύπωση μας κάνει ότι το 21% των απαντήσεων διότι ενώ δήλωσε ότι δεν χρησιμοποιεί τις έτοιμες εικόνες, παρόλα αυτά απαντάει στην «ερώτηση 13» και το 10% όπως απάντησαν και στην παραπάνω ερώτηση επιβεβαιώνουν την αρχική τους άποψη μη απατώντας σε αυτή την ερώτηση. Επίσης ανησυχητικό είναι το γεγονός ότι το μεγαλύτερο ποσοστό φωτοτυπιών χρησιμοποιείται στις οργανωμένες δραστηριότητες, καθώς έχουν χαρακτηριστεί ως ακατάλληλες εφόσον δεν προσφέρουν απολύτως τίποτα στην μόρφωση και γενικά στα ίδια τα παιδιά. Για ακόμη μια φορά, παρατηρείται η ελλιπής εκπαίδευση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών.

Διαγραμμα13:

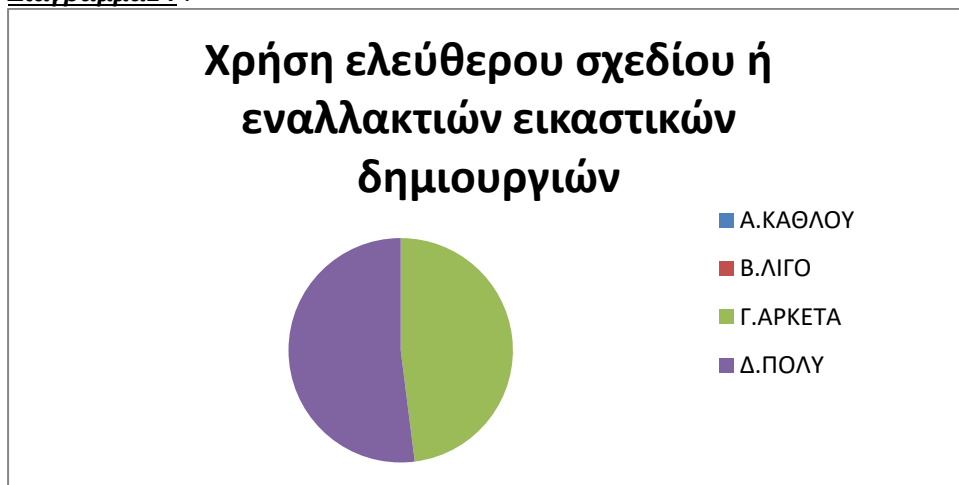

Πίνακας14: Επιλέγεται το ελεύθερο σχέδιο ή εναλλακτικές εικαστικές δημιουργίες για το πέρας των δραστηριοτήτων;

ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
Α.ΚΑΘΟΛΟΥ	0
Β.ΛΙΓΟ	0
Γ.ΑΡΚΕΤΑ	14
Δ.ΠΟΛΥ	15
ΣΥΝΟΛΟ:	29

Στην «ερώτηση14», το 52% των εκπαιδευτικών απάντησε ότι χρησιμοποιεί ΠΟΛΥ το ελεύθερο σχέδιο και τις εναλλακτικές εικαστικές δημιουργίες και το υπόλοιπο 48% απάντησε ΑΡΚΕΤΑ. Τα ευρήματα αυτά, είναι ενθαρρυντικά σε μια προσπάθεια εκσυγχρονισμού της εικαστικής εκπαίδευσης στα νηπιαγωγεία, καθώς δείχνουν ότι οι εκπαιδευτικοί προβληματίζονται και πειραματίζονται με διάφορες εικαστικές δημιουργίες, πέρα από τις φωτοτυπίες και γενικότερα, απαρχαιωμένες μεθόδους μάθησης.

Διάγραμμα14 :

Πίνακας15: Χρησιμοποιείτε ποικιλία υλικών στην διεκπεραίωση εικαστικών δημιουργιών;

ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
Α.ΝΑΙ	29
Β.ΟΧΙ	-
ΣΥΝΟΛΟ:	29

Στην «ερώτηση15», το σύνολο των εκπαιδευτικών, δηλαδή το 100%, απάντησε θετικά στη χρήση διαφόρων υλικών για τις εικαστικές δημιουργίες, ένα αποτέλεσμα που ικανοποιεί την έρευνα, διότι με όσο περισσότερα υλικά έρχονται σε επαφή τα παιδιά, τόσο περισσότερο διευρύνεται η φαντασία, η ευρηματικότητα, η δημιουργικότητά τους, αλλά προβληματίζονται και γόνιμα.

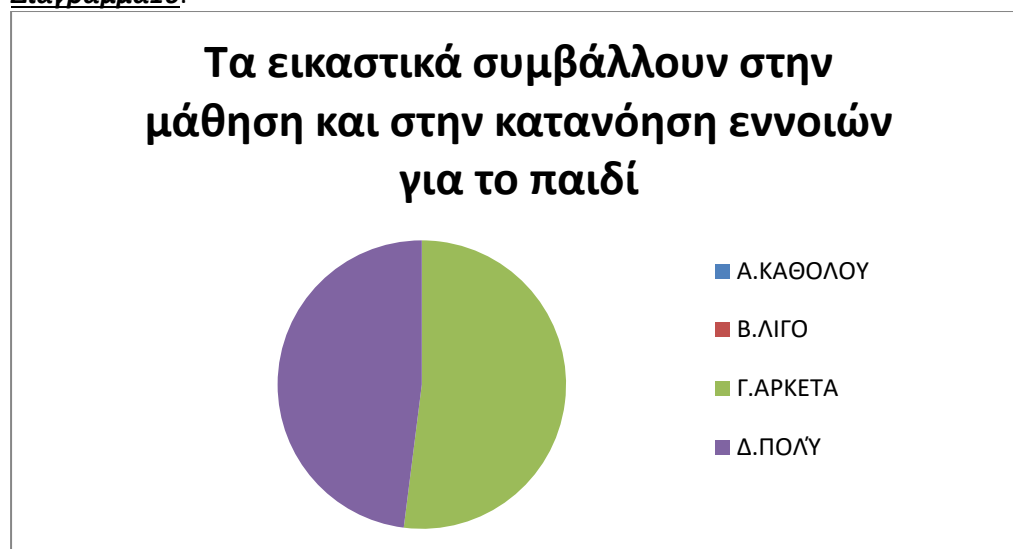
Πίνακας16: Πιστεύεται ότι τα εικαστικά συμβάλλουν, στην μάθηση και στην κατανόηση εννοιών, για το παιδί;

ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
Α.ΚΑΘΟΛΟΥ	-
Β.ΛΙΓΟ	-
Γ.ΑΡΚΕΤΑ	14
Δ.ΠΟΛΥ	15

ΣΥΝΟΛΟ:	29
---------	----

Στην «ερώτηση16» το 52% των εκπαιδευτικών απάντησε ότι τα εικαστικά συμβάλλουν ΑΡΚΕΤΑ στην μάθηση και στην κατανόηση εννοιών για το παιδί, ενώ το υπόλοιπο 48% απάντησε ΠΟΛΥ. Είναι σημαντικό αυτό που υποστηρίζουν οι εκπαιδευτικοί, καθώς αποτελεί και το θεμελιώδες ερώτημα αυτής της έρευνας. Σημαίνει ότι έχει γίνει κατανοητό πως η κυριότερη και αποτελεσματικότερη μάθηση στην προσχολική ηλικία, μπορεί να προκύψει μέσα από την εικαστική αγωγή, η οποία προσφέρει στα παιδιά τη μετατροπή του αφηρημένου, σε κάτι απτό και συγκεκριμένο, ενώ η οπτικοποίηση της γνώσης, διευκολύνει την κατανόησή της.

Διάγραμμα16:

Πίνακας17: Συνδυάζετε την διδασκαλία των εικαστικών στην τάξη σας με:

Πάντα Συχνά Σπάνια Καθόλου

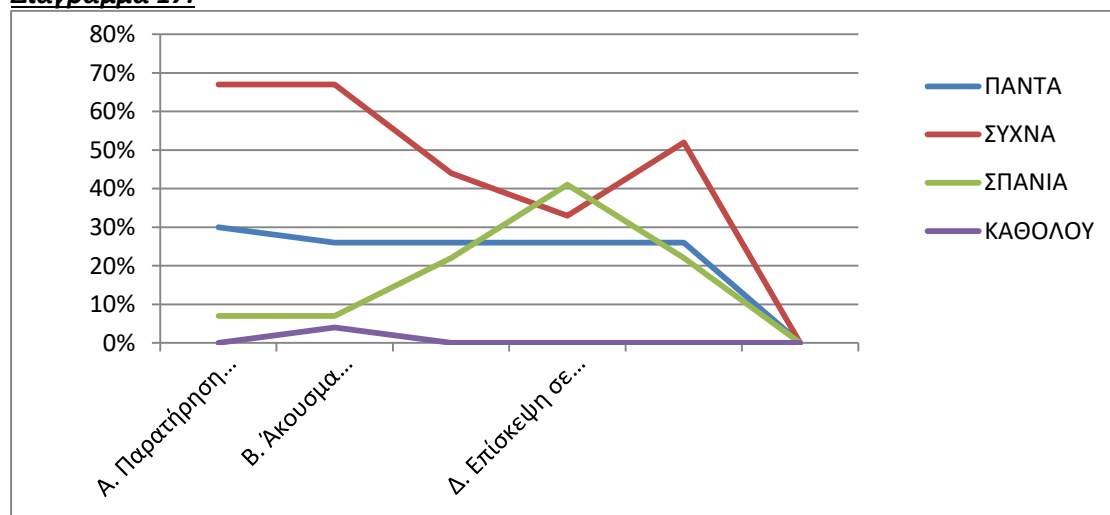
α. Την παρατήρηση έργων καλλιτεχνών	8	18	2	0
β. Το άκουσμα κάποιου παραμυθιού	8	18	1	0
γ. Την ανακοίνωση ενός επίκαιρου γεγονότος	7	12	6	1

Αντιλήψεις νηπιαγωγών, γονέων παιδιών προσχολικής ηλικίας για το πώς
μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα εικαστικά ως μέσο μάθησης

δ. Την επίσκεψη σε ένα εικαστικό χώρο	7	9	11	0
ε. Πειραματισμό με νέα υλικά/τεχνικές	7	14	6	0
στ. Κάτι άλλο (παρακαλώ εξηγήστε):.....				

Στην παραπάνω ερώτηση στο κατά πόσο συνδυάζεται η διδασκαλία των εικαστικών στην τάξη με άλλα πράγματα, το 30% των εκπαιδευτικών απάντησε ότι τη συνδυάζει ΠΑΝΤΑ με την παρατήρηση έργων καλλιτεχνών, το 67% ΣΥΧΝΑ και το 7% ΣΠΑΝΙΑ. Με το άκουσμα παραμυθιού, το 26% απάντησε ΠΑΝΤΑ, το 67% απάντησε ΣΥΧΝΑ και το 4% απάντησε ΣΠΑΝΙΑ. Με την ανακοίνωση ενός επίκαιρου γεγονότος το 26% απάντησε ΠΑΝΤΑ, το 44% απάντησε ΣΥΧΝΑ, το 22% απάντησε ΣΠΑΝΙΑ και το 4% ΚΑΘΟΛΟΥ. Με την επίσκεψη σε ένα εικαστικό χώρο το 26% απάντησε ΠΑΝΤΑ, το 33% απάντησε ΣΥΧΝΑ και το 41% απάντησε ΣΠΑΝΙΑ. Τέλος, με τον πειραματισμό με νέα υλικά/τεχνικές, το 26% απάντησε ΠΑΝΤΑ, το 52% απάντησε ΣΥΧΝΑ και το 22% απάντησε ΣΠΑΝΙΑ.

Διάγραμμα 17:

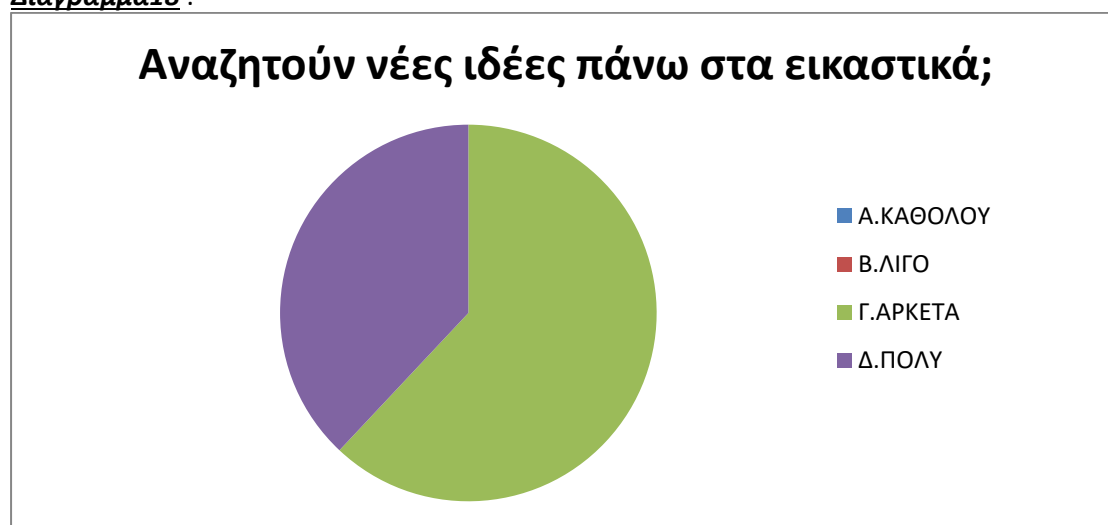
Πίνακας 18: Αναζητάτε καινούργιες ιδέες πάνω στα εικαστικά (όπως εποπτικό υλικό, βιβλία ή περιοδικά);

Αντιλήψεις νηπιαγωγών, γονέων παιδιών προσχολικής ηλικίας για το πώς μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα εικαστικά ως μέσο μάθησης

ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
Α.ΚΑΘΟΛΟΥ	-
Β.ΛΙΓΟ	-
Γ.ΑΡΚΕΤΑ	18
Δ.ΠΟΛΥ	11
ΣΥΝΟΛΟ:	29

Στην «ερώτηση18», ένας 62% των εκπαιδευτικών απάντησε ΑΡΚΕΤΑ για το αν αναζητά καινούργιες ιδέες πάνω στα εικαστικά και το υπόλοιπο 38% απάντησε ΠΟΛΥ. Αποτέλεσμα που δείχνει ότι εν ενεργεία εκπαιδευτικοί δεν επαναπαύονται σε όσα διδάχθηκαν στη σχολή τους, αλλά ενημερώνονται όσο είναι δυνατό και από άλλες πηγές ανανεώνοντας τις ιδέες τους, εξελίσσοντας παράλληλα και τη δημιουργικότητά τους, πράγμα που είναι πολύ θετικό.

Διάγραμμα18 :

Πίνακας19:Παροτρύνετε τους γονείς να απασχολήσουν τα παιδιά τους με εικαστικές δημιουργίες;

ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
Α.ΚΑΘΟΛΟΥ	-
Β.ΛΙΓΟ	2

Αντιλήψεις νηπιαγωγών, γονέων παιδιών προσχολικής ηλικίας για το πώς
μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα εικαστικά ως μέσο μάθησης

Γ.ΑΡΚΕΤΑ	17
Δ.ΠΟΛΥ	10
ΣΥΝΟΛΟ:	29

Στην «ερώτηση19», το 59% των εκπαιδευτικών απάντησε ότι παροτρύνε ΑΡΚΕΤΑ τους γονείς να απασχολήσουν τα παιδιά με εικαστικές δημιουργίες, το 34% απάντησε ΠΟΛΥ και το υπόλοιπο 7% απάντησε ΛΙΓΟ. Άλλο ένα θετικό βήμα προς την απόδοση της αρμόζουσας σημασίας στα εικαστικά, καθώς πέρα από τους νηπιαγωγούς, πρέπει να γνωρίζουν και οι γονείς, πως είναι μείζονος αρωγός στην ανάπτυξη των παιδιών, η ενασχόληση με τις τέχνες, διότι όχι μόνο τους δίνει εφόδια και καλλιεργεί δεξιότητες χρήσιμες στη μετέπειτα ζωή τους, αλλά τα βοηθάει να ανακαλύψουν τον κόσμο γύρω τους.

Ποιοτική προσέγγιση/ ανάλυση

Ερώτηση 20: Ποιος/οι πιστεύετε ότι είναι ο/οι στόχος/οι των εικαστικών στο νηπιαγωγείο;

Για αυτή την ερώτηση, οι εκπαιδευτικοί σε ένα μεγάλο ποσοστό συμφώνησαν ότι ένας πρωταρχικός στόχος που πρέπει να τεθεί, είναι η εξάσκηση των παιδιών όσον αφορά την λεπτή κινητικότητα και το συντονισμό των κινήσεων. Ακόμη, η καλύτερη γνωριμία με τις αισθήσεις τους θα αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο σε ένα περιβάλλον γεμάτο ερεθίσματα όπως είναι αυτό του νηπιαγωγείου, μέσα στο οποίο επιδιώκεται να αποκτηθούν δεξιότητες όπως αυτή της παρατηρητικότητας, της δημιουργίας, αλλά και της άμβλυνσης της φαντασίας. Ο αμέσως επόμενος πιο σημαντικός στόχος των εικαστικών είναι να εμπλουτίσει το γνωστικό επίπεδο των παιδιών. Μέσα από την εξερεύνηση, τα παιδιά καλούνται να επιλύσουν προβλήματα και να μάθουν πράγματα που δεν γνώριζαν πρότερα, αναπτύσσοντας έτσι την κριτική τους σκέψη, για το τι είναι αληθές και μη. Παράλληλα, τα συναισθήματα είναι συνοδοιπόρος τους στοχεύοντας αφενός στην χαρά και την ευχαρίστηση των νηπίων, αφετέρου στη δημιουργία χρήσιμων συναισθηματικά «εφοδίων» για την μετέπειτα πορεία

τους, όπως εκείνα της αυτοπεποίθησης, της αυτοεκτίμησης, της αυτενέργειας· όπως αναφέρονται ενδεικτικά. Όμως, τα εικαστικά δεν στοχεύουν μόνο στις γενικές γνώσεις, αλλά και στην καλλιέργεια του ωραίου και της αισθητικής. Όταν τα παιδιά είναι μυημένα στην τέχνη, δημιουργούν μία πιο ολοκληρωμένη προσωπικότητα και αυτό είναι αποτέλεσμα μιας ολόπλευρης ανάπτυξης όλων των τομέων. Τέλος, δεν ήταν λίγοι εκείνοι, που ανέφεραν ότι με τα εικαστικά, τα νήπια έρχονται σε επαφή με νέα υλικά ανακαλύπτοντας τις ιδιότητες τους και την χρήση τους.

Ερώτηση 21: Ποια πιστεύετε ότι είναι τα οφέλη του ελεύθερου – παιδικού σχεδίου;

Για αυτή την ερώτηση, οι εκπαιδευτικοί είπαν τα εξής: Το ελεύθερο σχέδιο αναδεικνύεται από το μεγαλύτερο σχετικά πλήθος των απαντήσεων, ως ο καταλληλότερος τρόπος έκφρασης συναισθημάτων σκέψεων, αλλά και αποτύπωσης πρωτότυπων ιδεών από τα παιδιά, χωρίς περιορισμούς. Τα τελευταία, “οπλίζονται” με τα χαρακτηριστικά της παρατηρητικότητας και της δημιουργίας, ξεδιπλώνοντας έτσι την φαντασία τους. Επιπλέον μέσα από το ελεύθερο σχέδιο τροφοδοτούνται τα νήπια με μία πληθώρα ικανοτήτων. Ένα από αυτά, είναι η καλλιέργεια της κριτικής σκέψης, αφού εξοικειώνονται σε περίπλοκές καταστάσεις και πρέπει να αναλάβουν πρωτοβουλίες για την επίλυση τους. Ύστερα αυξάνεται το αίσθημα της αυτοπεποίθησης, αφού μέσα από αυθόρμητες και αυτόβουλες πράξεις, δημιουργούν γνήσια και ολότελα δικά τους επιτεύγματα. Μέσω όλων των παραπάνω, επέρχεται ο έλεγχος των απότομων κινήσεων και των άκρων τους, εξασκώντας έτσι τη λεπτή κινητικότητα που απαιτείται. Αρκετές φορές μάλιστα, σημειώθηκε ότι το ελεύθερο σχέδιο, αποτελεί και εργαλείο των εκπαιδευτικών για την αξιολόγηση της εξέλιξης των παιδιών, αλλά και για να επικοινωνήσουν οι πρώτοι, με τα παιδιά μέσω αυτού. Τέλος, το ενδιαφέρον κέντρισαν δύο απαντήσεις, όπου η μία χαρακτηρίζει την μάθηση μέσω του σχεδίου βιωματική, ενώ η άλλη δηλώνει ότι μέσω του τελευταίου, καταργείται η τυποποιημένη εκπαίδευση, οι τεχνικές και τα έτοιμα σχέδια.

Ερώτηση 22: Πώς πιστεύετε ότι υποβοηθούν τα εικαστικά τις άλλες διδακτικές ενότητες ή/και τις μαθησιακές περιοχές (π.χ. Παιδί και Γλώσσα, Παιδί και Μαθηματικά, κτλ.);

Για το αν τα εικαστικά υποβοηθούν τις άλλες διδακτικές ενότητες οι εκπαιδευτικοί απαντούν: είναι ένας πιο ελκυστικός τρόπος μετάδοσης της γνώσης, διότι τα παιδιά μαθαίνουν αβίαστα και ευχάριστα. Η διαχείριση νέων πληροφοριών και των δυσκολιών που συνεπάγονται, προσεγγίζονται βιωματικά, κάνοντας την μάθηση πιο δημιουργική μέσα από τον παιγνιώδη τρόπο των εικαστικών. Δεν αποτελεί μόνο εποπτικό υλικό, αλλά χρησιμοποιείται και για την αφόρμηση μιας δραστηριότητας, την ανατροφοδότηση και την αξιολόγηση της. Τα εικαστικά χαρακτηρίστηκαν και σαν την << αρχή της μάθησης >> παίζοντας μάλιστα <<πρωτεύον ρόλο >> στην διδασκαλία των άλλων μαθησιακών περιοχών, καθώς αλληλεπιδρούν και αλληλοσυμπληρώνονται. Άρα είναι άρρηκτα συνδεδεμένα μεταξύ τους. Καταλήγουμε λοιπόν, ότι τα εικαστικά υποβοηθούν << με τρόπο που δεν μπορούμε να φανταστούμε τις άλλες ενότητες >> για να οικοδομηθεί η γνώση- νέα πληροφορία.

Ερώτηση 23: Ποια προβλήματα πιστεύετε αντιμετωπίζει η διδασκαλία της εικαστικής αγωγής;

Το κυριότερο πρόβλημα που εντοπίστηκε σύμφωνα με την πλειοψηφία των απαντήσεων είναι αρχικά λόγοι οικονομικοί και οικοδομικοί, διότι οι περισσότεροι μιλήσανε για έλλειψη πόρων, είτε αυτοί ήταν τα υλικά, είτε οι κατάλληλες εγκαταστάσεις για την διεκπεραίωση τέτοιων δραστηριοτήτων. Έπειτα, ένα άλλο θέμα που τους απασχολεί είναι ο διδακτικός χρόνος που δίνεται από τα αναλυτικά προγράμματα, ο οποίος δεν είναι ικανοποιητικός. Επίσης, ένα άλλο φλέγον θέμα είναι η επιμόρφωση και η κατάρτιση των ίδιων των εκπαιδευτικών, καθώς νιώθουν ότι οι ίδιοι δεν είναι κατάλληλα εξειδικευμένοι, αλλά αυτό που μου κάνει εντύπωση, είναι ότι αρκετοί ανέφεραν ότι δεν υπάρχει και η ανάλογη διάθεση. Στους παραπάνω αρνητικούς παράγοντες, θα μπορούσαμε να προσθέσουμε και αυτό που παρατηρήθηκε, από εύλογο αριθμό εκπαιδευτικών, το γεγονός δηλαδή, της λάθος προσέγγισης των εικαστικών και από την πλευρά των εκπαιδευτικών και από αυτή των γονιών, αλλά και των ίδιων των παιδιών. Όσον αφορά τους πρώτους,

θεωρούνται ανακριβείς οι στόχοι που θέτουν στην διδασκαλία των εικαστικών, διότι προσεγγίζουν κυρίως από θεωρητική σκοπιά τον τομέα αυτό, αδιαφορώντας για τις νέες τάσεις που εξελίσσονται διαρκώς, με συνέπεια οι τελευταίοι να μένουν στάσιμοι. Τέλος, αλλά όχι λιγότερο σημαντικό, είναι το γεγονός ότι παρόλο που πολλοί εκπαιδευτικοί πιστεύουν στις δυνατότητες αυτού του κλάδου, δυστυχώς η κοινή γνώμη του αποδίδει ένα δευτερεύον ρόλο στη μόρφωση του παιδιού, είτε από άγνοια, είτε γιατί δεν έχει ενημερωθεί επαρκώς για τα οφέλη του. Λίγοι είναι στον αντίποδα των παραπάνω απόψεων, υποστηρίζοντας ότι τουλάχιστον στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση η διδασκαλία δεν αντιμετωπίζει προβλήματα, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι δεν αντιμετωπίζουν οι υπόλοιπες βαθμίδες, διότι στην συνέχεια δίνεται βαρύτητα σε μαθησιακές περιοχές όπου θεωρούνται πιο χρήσιμες στις υψηλότερες βαθμίδες.

Ερωτηματολόγιο#2

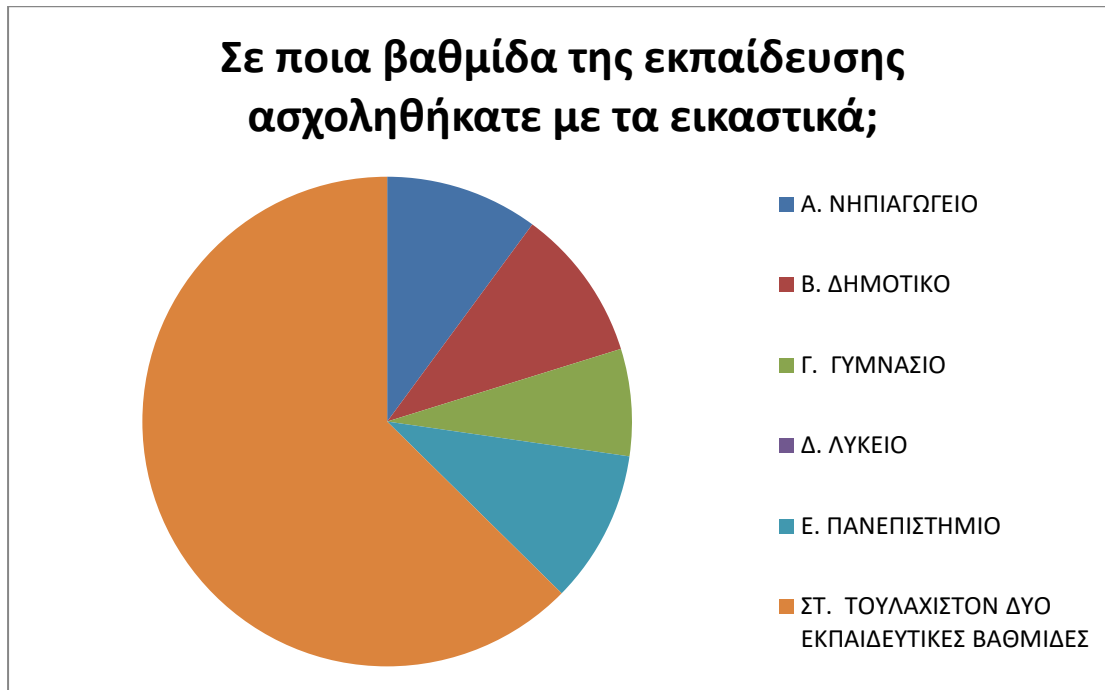
Ποσοτική προσέγγιση/δεδομένα

Πίνακας 1: Σε ποια βαθμίδα της εκπαίδευσης ασχοληθήκατε με τα εικαστικά;

ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
Α. Νηπιαγωγείο	19 (3 εκ των οποίων ήταν μόνο νηπιαγωγείο)
Β. Δημοτικό	20 (3 εκ των οποίων ήταν μόνο δημοτικό)
Γ. Γυμνάσιο	13 (2 καθαρά)
Δ. Λύκειο	-
Ε. Πανεπιστήμιο	11(3 εκ των οποίων ήταν μόνο πανεπιστήμιο)
ΣΤ. Κάτι άλλο...	-
ΣΥΝΟΛΟ:	64

Στην παραπάνω ερώτηση, το 10% των γονέων απάντησε μόνο νηπιαγωγείο, ένα ακόμη 10% απάντησε μόνο δημοτικό, και άλλο ένα 10% απάντησε μόνο στο πανεπιστήμιο, ένα 7% απάντησε μόνο γυμνάσιο, ενώ το υπόλοιπο 62% απάντησε ότι ασχολήθηκε με τα εικαστικά σε τουλάχιστον δύο εκπαιδευτικές βαθμίδες.

Διάγραμμα 1:

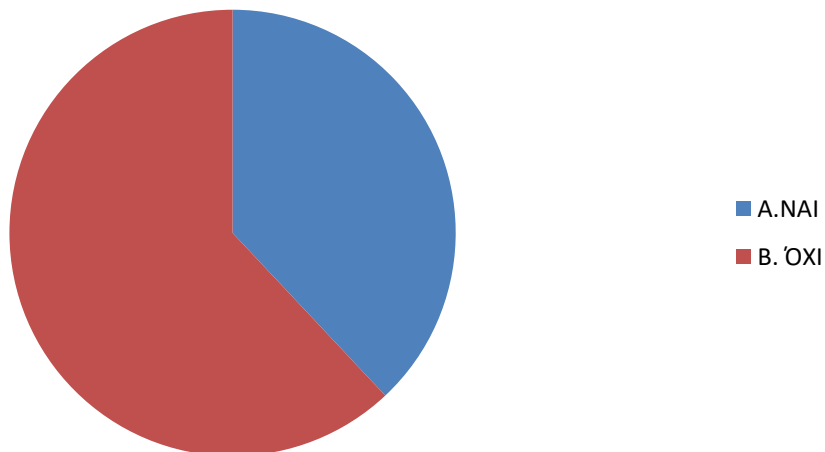
Πίνακας 2: Η καθημερινή σας δουλειά εμπεριέχει την εικαστική αγωγή;

ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
Α.ΝΑΙ	11
Β.ΟΧΙ	18
ΣΥΝΟΛΟ:	29

Στην παραπάνω ερώτηση, το 38% απάντησε θετικά, ότι δηλαδή η καθημερινή του δουλειά περιλαμβάνει τα εικαστικά, ενώ το υπόλοιπο 62% απάντησε αρνητικά. Αυτό δεν είναι και πολύ ενθαρρυντικό, καθώς δείχνει ότι οι γονείς δεν έχουν μεγάλη σύνδεση με τα εικαστικά, που σημαίνει πως αν δεν έχουν οι ίδιο προσωπικό ενδιαφέρον ή γνώσεις πάνω στο συγκεκριμένο τομέα, δε θα ωθήσουν τα παιδιά τους να ασχοληθούν με την εικαστική αγωγή.

Διάγραμμα 2:

Η καθημερινή σας δουλειά εμπριέχει την εικαστική αγωγή

Πίνακας 3: Αν εμπριέχει σε ποια μορφή από τις παρακάτω;

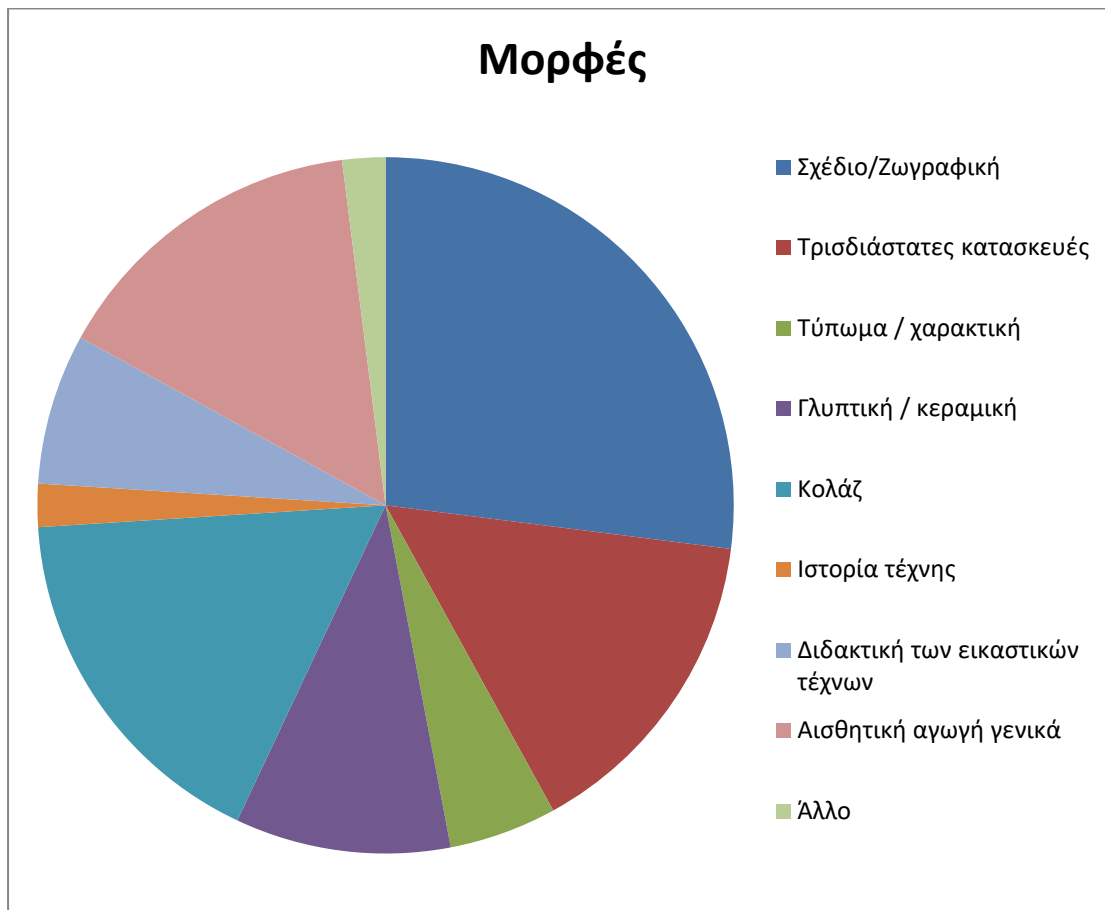
ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
1.Σχέδιο/ζωγραφική	11
2.Τρισδιάστατες κατασκευές	6
3.Τύπωμα/χαρακτική	2
4.Γλυπτική/κεραμική	4
5.Κολάζ	7
6.Ιστορία τέχνης	1
7.Διδακτική των εικαστικών τεχνών	3
8.Αισθητική αγωγή γενικά	6
9. Κάτι άλλο...	1
ΣΥΝΟΛΟ:	41

Στην παραπάνω ερώτηση, οι γονείς που απάντησαν θετικά στην προηγούμενη ερώτηση δήλωσαν ότι η δουλειά τους περιλαμβάνει τουλάχιστον δύο μορφές τέχνης, κάτι που μας δείχνει πως μπορούν να βοηθήσουν και οι δύο τα παιδιά τους να έρθουν σε επαφή με διαφορετικά πράγματα ή και να ασχοληθούν μαζί τους, με

διάφορες μορφές τέχνης, αναπτύσσοντας τη δημιουργικότητα, τη φαντασία αλλά και τις γνώσεις τους.

Οι μορφές που αναφέρονται στο ερωτηματολόγιο είναι οι παρακάτω:

Διάγραμμα 3:

Πίνακας 4: Είστε ευχαριστημένοι, ως γονείς, για την εκπαίδευση σας όσον αφορά τα εικαστικά;

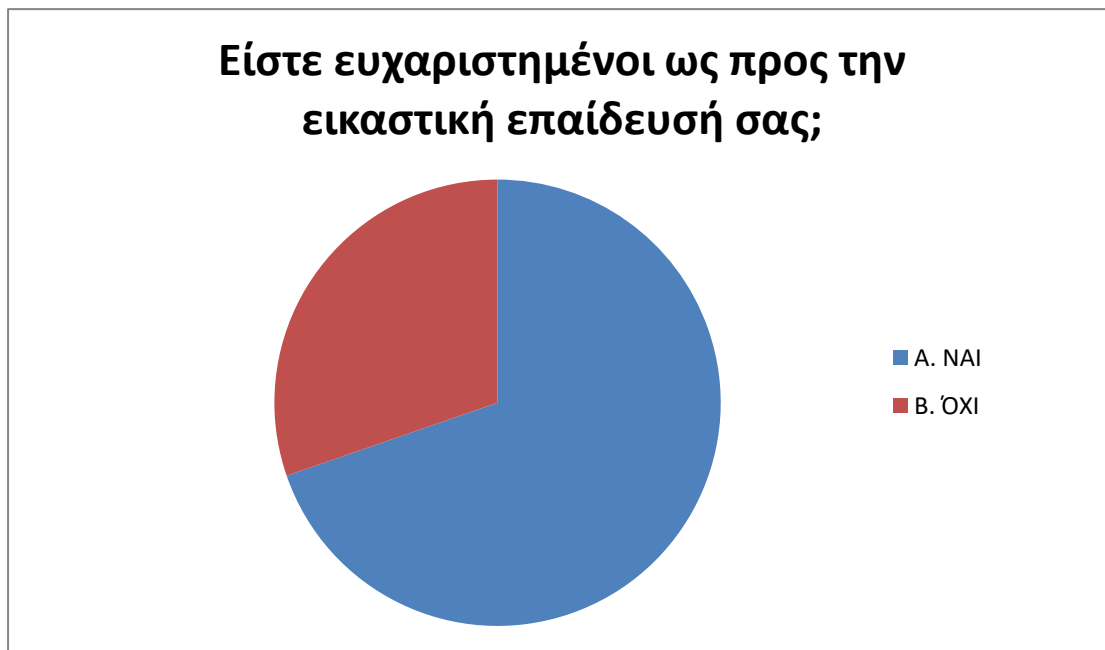
ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
A. ΝΑΙ	20
B. ΟΧΙ	9
ΣΥΝΟΛΟ:	29

Αντιλήψεις νηπιαγωγών, γονέων παιδιών προσχολικής ηλικίας για το πώς
μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα εικαστικά ως μέσο μάθησης

Στην παραπάνω ερώτηση το 69% των εκπαιδευτικών απάντησε ΝΑΙ και το υπόλοιπο 30% απάντησε ΟΧΙ. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα αυτής της ερώτησης, μπορούμε να πούμε πως κατά την άποψη των γονέων, η εκπαίδευση που έλαβαν κατά τα σχολικά ή ακαδημαϊκά τους χρόνια είναι επαρκής όσον αφορά τα εικαστικά, κάτι που υποδεικνύει πως έχουν κάποιες στοιχειώδης εμπειρίες, που μπορούν να μοιραστούν, να αναδημιουργήσουν ή να εξελίξουν με τα παιδιά τους.

Διάγραμμα 4:

Πίνακας 5: Δικαιολογήστε την παραπάνω απάντησή σας: (σημειώστε όλες απαντήσεις σας αντιπροσωπεύουν)

ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
A. Ποιότητα των μαθημάτων	5
B. Ποσότητα των μαθημάτων	23
Γ. Σε κάτι άλλο...	4
ΣΥΝΟΛΟ:	32

Με βάση και την παραπάνω ερώτηση και το καταπώς απάντησαν οι συμμετέχοντες τα αποτελέσματα βγήκαν ως εξής:

Όσοι απάντησαν θετικά στην ερώτηση 4, δηλαδή το 69%:

Β επιλογή (δηλαδή ήταν ευχαριστημένοι ως προς την ποιότητα των μαθημάτων)
17%

A+B επιλογές (δηλαδή ήταν ευχαριστημένοι ως προς την ποιότητα και των
ποσότητα των μαθημάτων) 3%

A+B+Γ επιλογές (δηλαδή ήταν ευχαριστημένοι ως προς την ποιότητα και των
ποσότητα των μαθημάτων ενώ δυο σχολίασε το εξής: « θα ήθελα να έχω αρκετές
ώρες στο σχολείο με τα εικαστικά») 3%

2 Συμμετέχοντες δεν απάντησαν

Όσοι απάντησαν αρνητικά στην ερώτηση 4, δηλαδή το 31%:

A επιλογή (δηλαδή ήταν δυσαρεστημένοι ως προς την ποσότητα των μαθημάτων)
3%

B επιλογή (δηλαδή ήταν δυσαρεστημένοι ως προς την ποιότητα των μαθημάτων)
7%

Γ επιλογή (σχολίασε το εξής: «εφόσον δεν ασχολούμαι δεν μπορώ να εκθέσω
άποψη») 3%

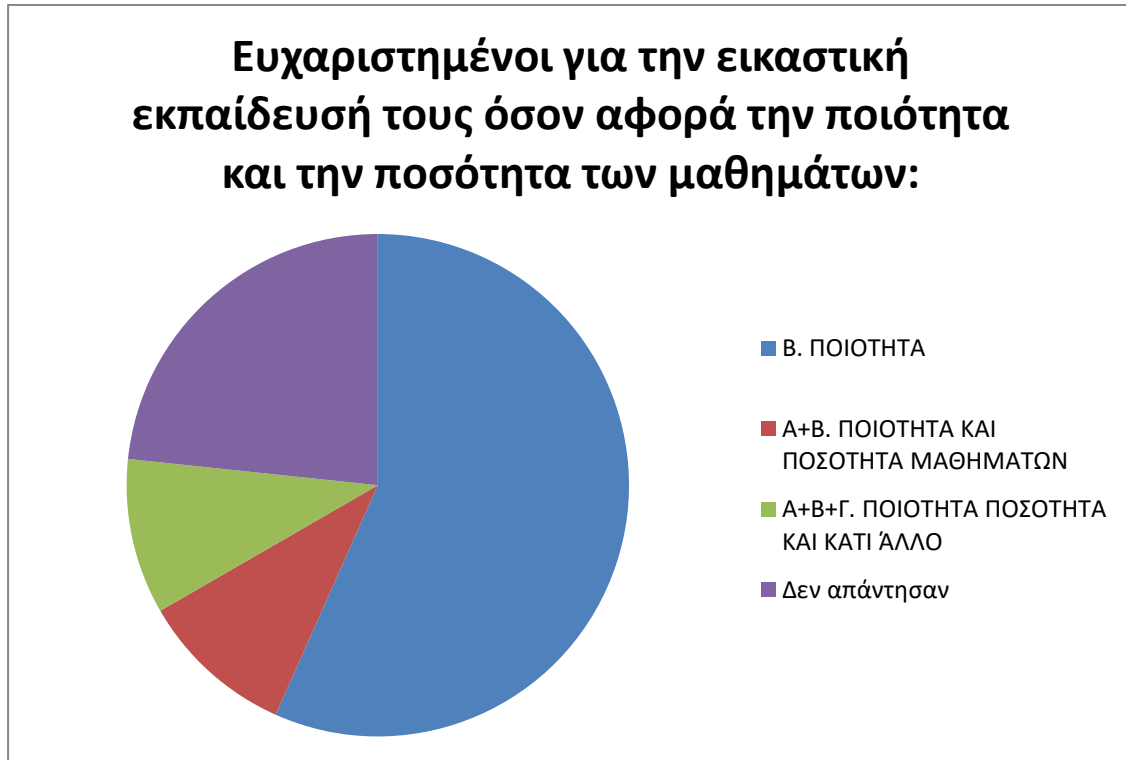
A+B επιλογές (δηλαδή ήταν δυσαρεστημένοι ως προς την ποσότητα και την
ποιότητα των μαθημάτων) 45%

A+B+Γ επιλογές (δηλαδή ήταν δυσαρεστημένοι ως προς την ποιότητα και των
ποσότητα των μαθημάτων και σχολίασε το εξής: «θα ήθελα να έχω περισσότερες
γνώσεις στα εικαστικά») 3%

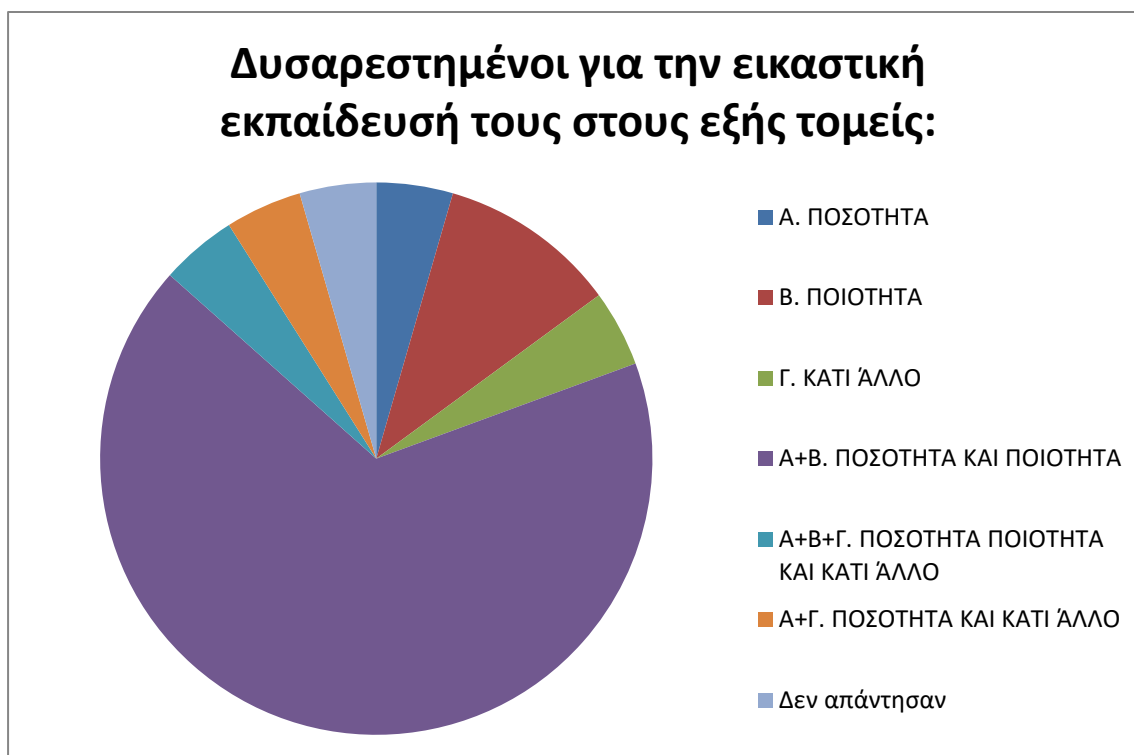
A+Γ επιλογές (δηλαδή ήταν δυσαρεστημένοι ως προς την ποσότητα των μαθημάτων και σχολίασε το εξής: «θα ήθελα να υπήρχαν περισσότερα διαθεματικά μαθήματα που εμπεριέχουν την τέχνη») 3%

1 συμμετέχον δεν απάντησε καθόλου.

Διάγραμμα 5α:

Διάγραμμα 5β:

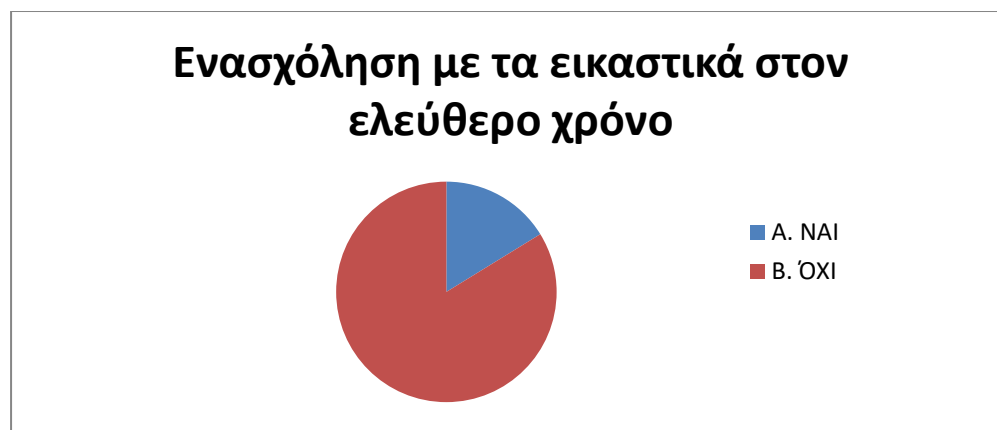
Πίνακας 6: Ασχολείστε καθόλου στο ελεύθερο χρόνο σας με τις εικαστικές τέχνες;

ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
A. ΝΑΙ	18
B. ΟΧΙ	11
ΣΥΝΟΛΟ:	29

Στην «ερώτηση 6» το 62% απάντησε θετικά, το 38% απάντησε αρνητικά. Παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των γονιών αρέσκεται στο να ασχολείται στον ελεύθερο χρόνο του, με τις εικαστικές τέχνες. Αποτέλεσμα θετικό, διότι πιθανόν να μεταφέρουν και στα παιδιά τους, το ότι η ενασχόληση με τον συγκεκριμένο τομέα, είναι κάτι που δε γίνεται αποκλειστικά και μόνο στο σχολείο ως τρόπος μάθησης, αλλά μπορεί να πραγματοποιείται και στο σπίτι, ή όπου αλλού επιθυμούν τα ίδια, ως μέσο εκτόνωσης, χαλάρωσης, δημιουργίας, αλλά και

διεύρυνσης των πνευματικών οριζόντων. Κάτι το οποίο, μόνο σε θετικά αποτελέσματα μπορεί να οδηγήσει τα παιδιά, σε πολλούς τομείς της ζωής τους.

Διάγραμμα 6:

Πίνακας 7: *Αν ΝΑΙ σε ποια μορφή τέχνης και σε ποιο βαθμό; (με αρίθμηση από το 1 μέχρι το 7- σειρά προτεραιότητα κατά την γνώμη σας)*

ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
A. Σχέδιο	13
B. Γλυπτική/κεραμική	6
Γ. Κατασκευές/μοντελισμό	10
Δ. Φωτογραφία/κινηματογράφηση	9
Ε. Πλέξιμο/ράψιμο/κέντημα	11
ΣΤ. Χρήση Η/Υ για καλλιτεχνικούς σκοπούς	12
Z. Κάτι άλλο...	2
ΣΥΝΟΛΟ:	63

Το 21% των γονιών ασχολείται με «το σχέδιο», το 19% με τη «χρήση του Η/Υ για καλλιτεχνικούς σκοπούς», το 17% «το πλέξιμο/ράψιμο/κέντημα» και το 16% «κατασκευές/ μοντελισμό». Ακόμη το 14% με «τη φωτογραφία/κινηματογράφηση» το 10% με «τη γλυπτική/κεραμική» και το 3% ανέφερε «την επίσκεψη σε μουσεία» και «τεχνική ντεκουπάζ». Ενδιαφέρον μας προκαλούν τα αποτελέσματα για τις μορφές τεχνών που προτιμούν οι ίδιοι οι γονείς να ασχολούνται.

Διάγραμμα 7:

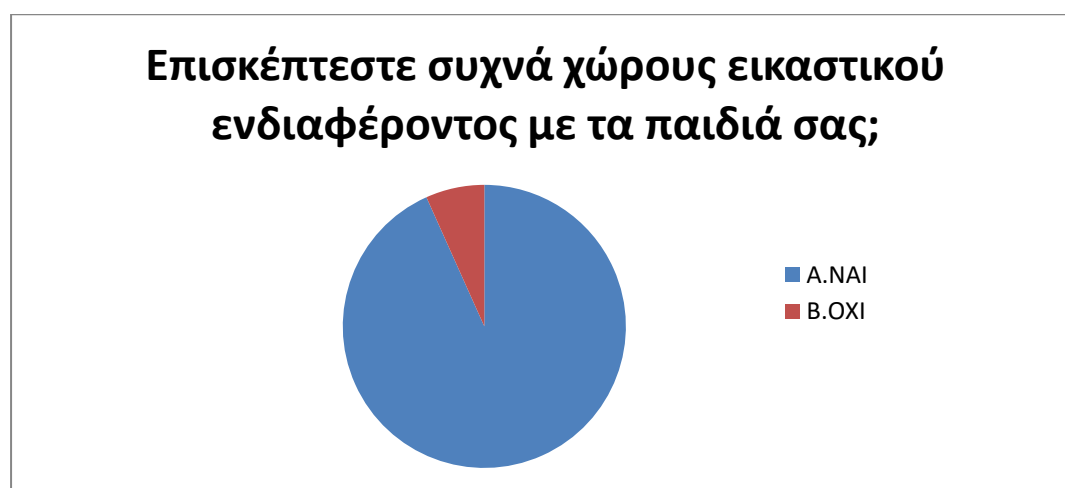
Πίνακας 8: *Επισκέπτεστε συχνά μουσεία, πινακοθήκες ή εργαστήρια τέχνης μαζί με το παιδί σας;*

ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
A.ΝΑΙ	12
B.ΟΧΙ	17
ΣΥΝΟΛΟ:	29

Στην «ερώτηση 8», το 59% απάντησε ότι δεν επισκέπτονται συχνά χώρους εικαστικού ενδιαφέροντος με τα παιδιά τους, το 41% απάντησε θετικά. Το γεγονός ότι το μεγαλύτερο πλήθος των γονιών δεν επισκέπτεται συχνά χώρους καλλιτεχνικού ενδιαφέροντος με τα παιδιά του, είναι ανησυχητικό καθώς δεν τα μούν στην καλαισθησία και στην δημιουργική αύρα της τέχνης, ενώ θα μπορούσαν και θα ήταν ευχάριστο αν εμπλέκονταν μαζί με εκείνα σε διάφορες δραστηριότητες των χώρων αυτών. Μέσω δραστηριοτήτων καλλιτεχνικού ενδιαφέροντος, στις οποίες απαιτείται η συνεργασία γονέα και παιδιού, πέρα από την επικοινωνιακή αξιοποίηση του χρόνου και των δύο πλευρών, ενισχύεται η σχέση τους και

εξελίσσεται θετικά, ενώ τονώνεται και ο δεσμός που τους ενώνει. Γονιός και παιδί, μαθαίνουν καλύτερα ο ένας τον άλλο και βελτιώνουν την μεταξύ τους επικοινωνία.

Διάγραμμα 8:

Πίνακας9: Αν ΟΧΙ, σημειώστε μία ή περισσότερες αιτίες.

ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
A. Δε δημιουργώ εικαστικά έργα	3
B. Δεν κατανοώ το νόημα/ περιεχόμενο πολλών εικαστικών έργων	0
Γ. Δεν απολαμβάνω προσωπικά τις εικαστικές τέχνες	3
Δ. Δεν υπάρχουν κοντά μουσεία/πινακοθήκες	4
Ε. Δεν έχω αρκετό χρόνο	11

Αντιλήψεις νηπιαγωγών, γονέων παιδιών προσχολικής ηλικίας για το πώς
μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα εικαστικά ως μέσο μάθησης

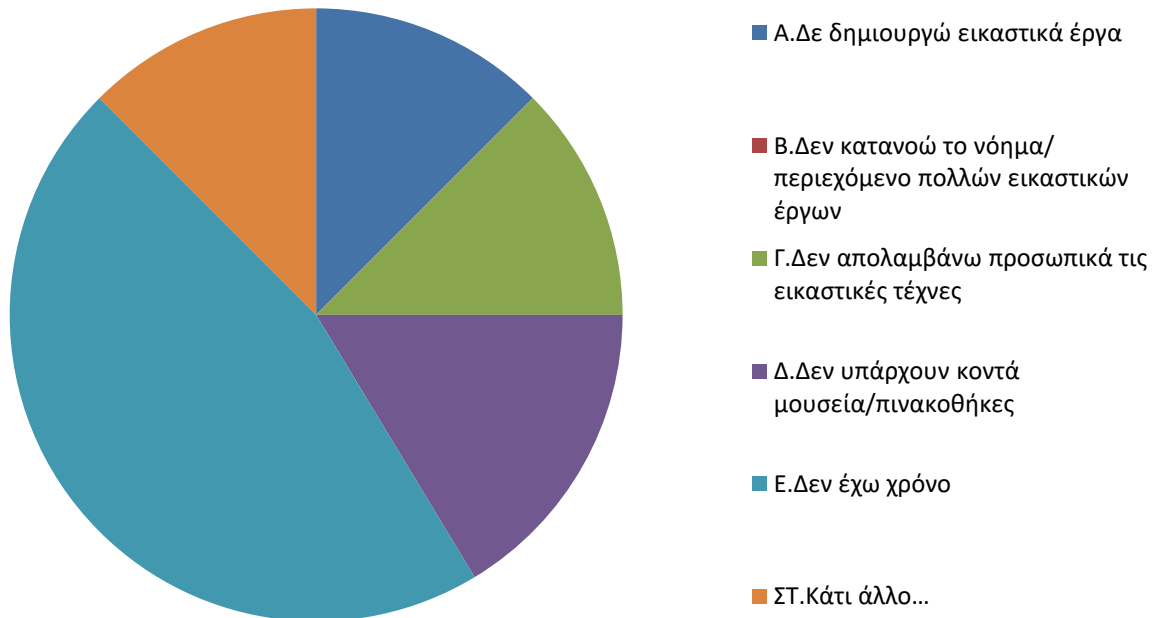
ΣΤ. Κάτι άλλο...	3
ΣΥΝΟΛΟ:	23

Στην «ερώτηση 9» έπρεπε να απαντήσουν μόνο όσοι είχαν απαντήσει αρνητικά στην παραπάνω «ερώτηση 8». Το 48% των γονιών υποστηρίζει πως δεν έχει αρκετό χρόνο, 17% ότι δεν υπάρχουν κοντά του μουσεία/πινακοθήκες, το 13% ότι δεν απολαμβάνει προσωπικά τις εικαστικές τέχνες και ένα άλλο 13% ότι δεν δημιουργούν οι ίδιοι έργα. Από το τελευταίο 13% σχολιάστηκαν τα εξής: «τα παιδιά μου είναι πολύ μικρά για την κατανόηση έργων τέχνης», «ασχολούμαι επί 35 έτη με άλλη μορφή τέχνης η οποία με απορροφά ως προς τον ελεύθερο χρόνο και την εσωτερική ανάγκη», ενώ ένας άλλος απάντησε: «γιατί είναι ακριβά τα εισιτήρια». Τα παραπάνω ποσοστά και οι απαντήσεις που λήφθηκαν, δυστυχώς δηλώνουν πως οι γονείς, δεν ενδιαφέρονται πραγματικά να εντρυφήσουν τα παιδιά τους στον κόσμο της τέχνης, καθώς οι ίδιοι δεν έχουν συλλάβει το νόημα και το σκοπό της.

Διάγραμμα 9:

Οι λόγοι που δεν επισκέπτονται χώρους καλλιτεχνικού ενδιαφέροντος μαζί με τα παιδιά τους

Πίνακας 10: Πιστεύετε ότι τα εικαστικά είναι αποτέλεσμα...(Σημειώστε τα τρία πιο σημαντικά.)

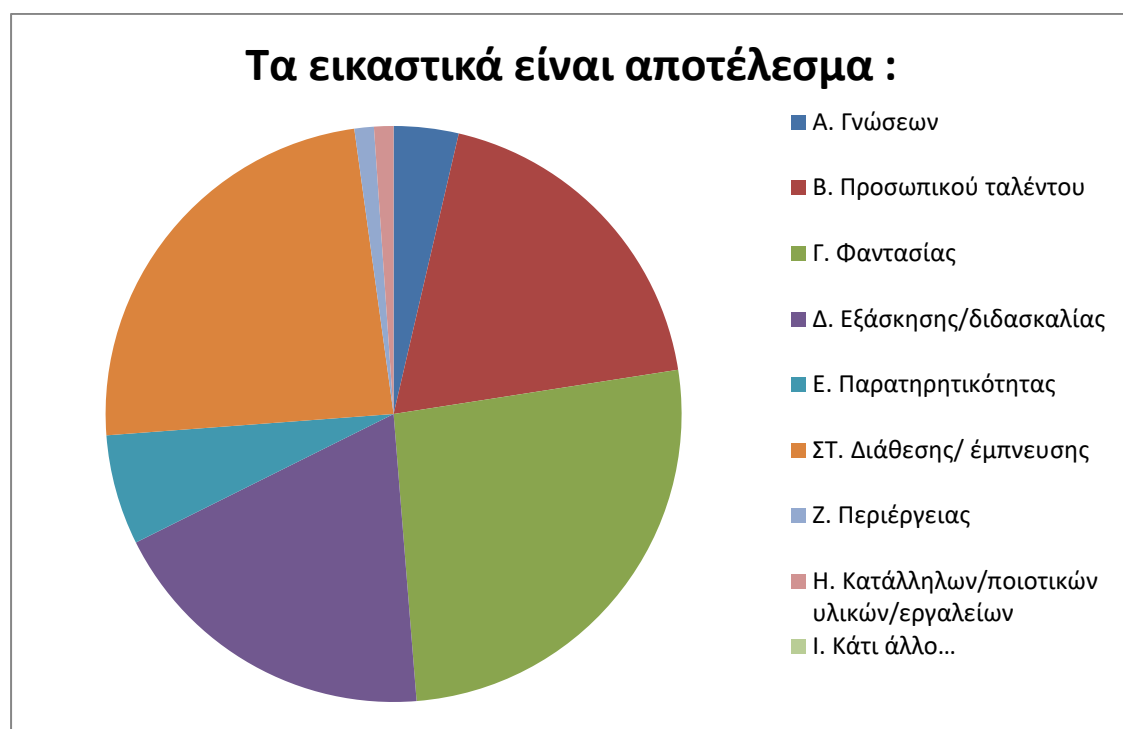
ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
A. Γνώσεων	3
B. Προσωπικού ταλέντου	15
Γ. Φαντασίας	21
Δ. Εξάσκησης/διδασκαλίας	15
Ε. Παρατηρητικότητας	5
ΣΤ. Διάθεσης/ έμπνευσης	19
Z. Περιέργειας	3
Η. Κατάλληλων/ποιοτικών υλικών/εργαλείων	1
Ι. Κάτι άλλο...	0

Αντιλήψεις νηπιαγωγών, γονέων παιδιών προσχολικής ηλικίας για το πώς
μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα εικαστικά ως μέσο μάθησης

ΣΥΝΟΛΟ:	82
---------	----

Το 26% θεωρεί ότι τα εικαστικά είναι αποτέλεσμα «φαντασίας», το 23% είναι αποτέλεσμα «διάθεσης/έμπνευσης», ένα 18% ότι είναι αποτέλεσμα «προσωπικού ταλέντου» και ένα ακόμη 18% ότι είναι αποτέλεσμα «εξάσκησης/διδασκαλίας», το 6% ότι είναι αποτέλεσμα «παρατηρητικότητας», το 4% αποτέλεσμα «γνώσεων» και ένα 4% αποτέλεσμα «περιέργειας» και το 1% αποτέλεσμα «κατάλληλων/ ποιοτικών υλικών/εργαλείων».

Διάγραμμα 10:

Πίνακας 11: Χρησιμοποιείτε στο σπίτι τα εικαστικά ως μέσο μάθησης;

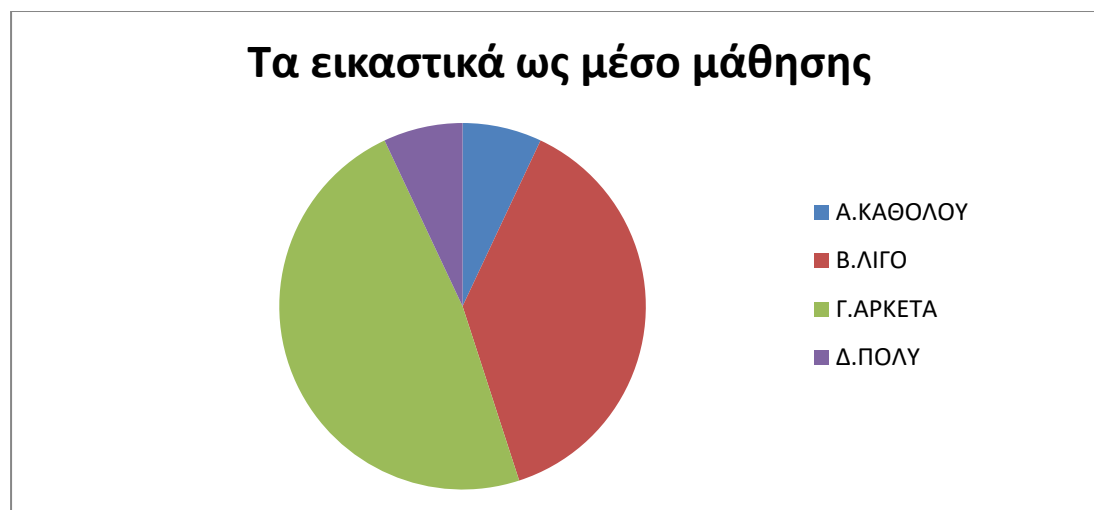
ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
Α.ΚΑΘΟΛΟΥ	2
Β.ΛΙΓΟ	11
Γ.ΑΡΚΕΤΑ	14
Δ.ΠΟΛΥ	2

Αντιλήψεις νηπιαγωγών, γονέων παιδιών προσχολικής ηλικίας για το πώς
μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα εικαστικά ως μέσο μάθησης

ΣΥΝΟΛΟ:	29
---------	----

Στην «ερώτηση11» το 48% απάντησε ΑΡΚΕΤΑ, το 38% απάντησε ΛΙΓΟ, το 7% απάντησε ΠΟΛΥ, το 7% απάντησε ΚΑΘΟΛΟΥ. Ανησυχητικό είναι το πλήθος των επιλογών ΛΙΓΟ και ΚΑΘΟΛΟΥ, καθώς το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα για την εκμάθηση δύσκολων εννοιών για το παιδί, ιδιαίτερα στην προσχολική ηλικία, μπορεί να επιτευχθεί μέσω των εικαστικών, κάτι που φαίνεται να αγνοούν οι γονείς, αποδεικνύοντας τις ελλείψεις γνώσεις τους για την ύπαρξη του μαθήματος των εικαστικών, αλλά και της τέχνης γενικότερα.

Διαγράμμα11:

Πίνακας12: Προτιμάτε την χρήση των φωτοτυπιών;

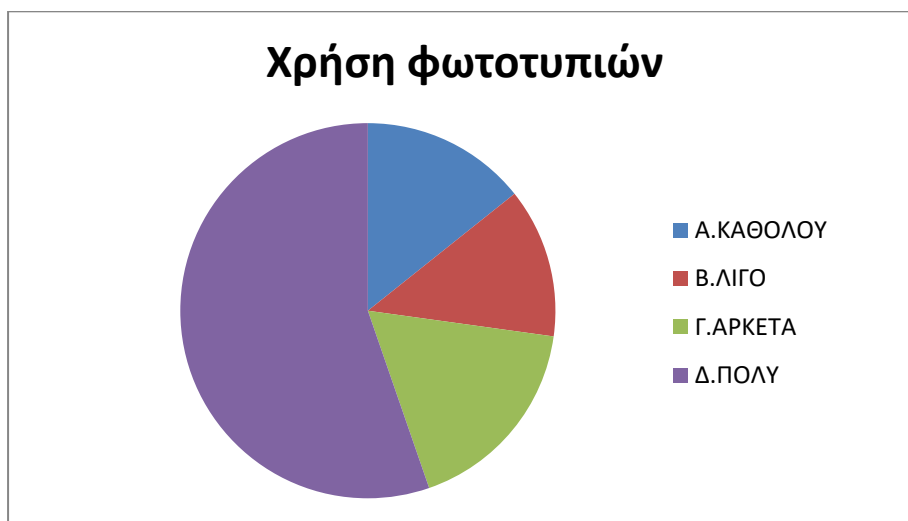
ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
Α.ΚΑΘΟΛΟΥ	9
Β.ΛΙΓΟ	8

Αντιλήψεις νηπιαγωγών, γονέων παιδιών προσχολικής ηλικίας για το πώς
μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα εικαστικά ως μέσο μάθησης

Γ.ΑΡΚΕΤΑ	11
Δ.ΠΟΛΥ	1
ΣΥΝΟΛΟ:	29

Στον αν προτιμούν τη χρήση φωτοτυπιών, το 38% απάντησε ΑΡΚΕΤΑ, το 31% απάντησε ΚΑΘΟΛΟΥ, το 28% απάντησε ΛΙΓΟ, το 3% απάντησε ΠΟΛΥ. Παρατηρούμε ότι ένα αρκετά μεγάλο πλήθος από τους γονείς χρησιμοποιεί τις φωτοτυπίες, αυτό ίσως να συμβαίνει λόγω την άγνοιας τους για το αν είναι όντως χρήσιμες ή όχι. Παρ' όλα αυτά, τα παραπάνω ποσοστά, οφείλουν να μας ταρακουνήσουν, απαιτώντας την άμεση ενημέρωση και επιμόρφωση των γονέων για τον μαγικό και ατελείωτο κόσμο της τέχνης, τονίζοντας πόσο ωφέλιμος μπορεί να γίνει τα παιδιά, αν αξιοποιηθεί κατάλληλα, ενθαρρύνοντας της ευρηματικότητα, την πρωτότυπη σκέψη και τη φαντασία.

Διάγραμμα12 :

Πίνακας13: Επιλέγετε το ελεύθερο σχέδιο ή εναλλακτικές εικαστικές δημιουργίες για την δημιουργική απασχόληση του παιδιού σας;

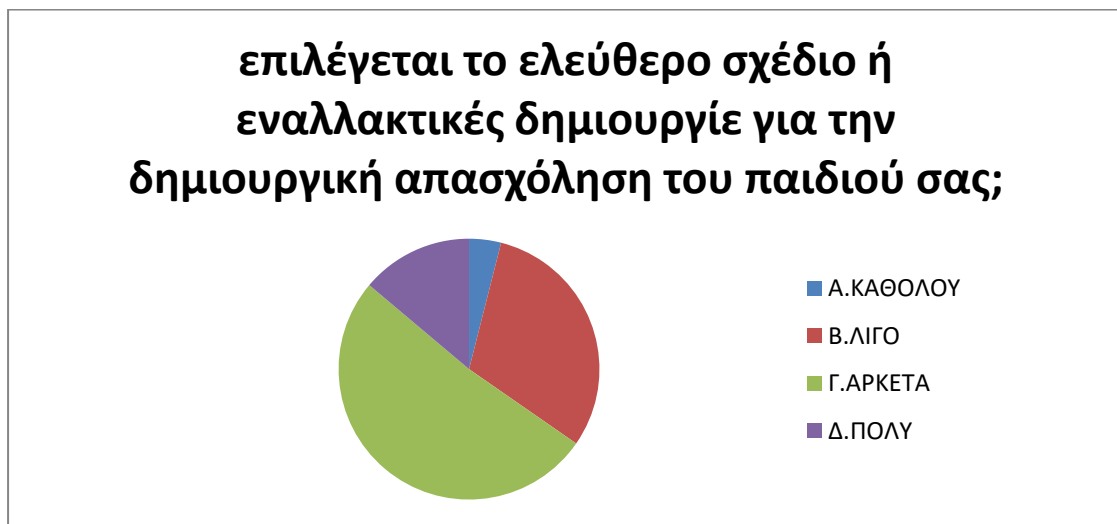
ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
A	1
B	9

Αντιλήψεις νηπιαγωγών, γονέων παιδιών προσχολικής ηλικίας για το πώς
μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα εικαστικά ως μέσο μάθησης

Γ	15
Δ	4
ΣΥΝΟΛΟ:	29

Στην «ερώτηση13», το 52% απάντησε ΑΡΚΕΤΑ, το 31% απάντησε ΛΙΓΟ, το 14% απάντησε ΠΟΛΥ, το 3% απάντησε ΚΑΘΟΛΟΥ. Το γεγονός ότι το ελεύθερο σχέδιο ή οι εναλλακτικές εικαστικές δημιουργίες χρησιμοποιούνται από ένα σεβαστό ποσοστό γονέων, μπορεί να θεωρηθεί θετικό για την εικαστική αγωγή, καθώς αυτού του είδους οι εικαστικές δραστηριότητες, ωθούν τα παιδιά στην ανακάλυψη, την εξερεύνηση και τη γνήσια δημιουργία.

Διάγραμμα13:

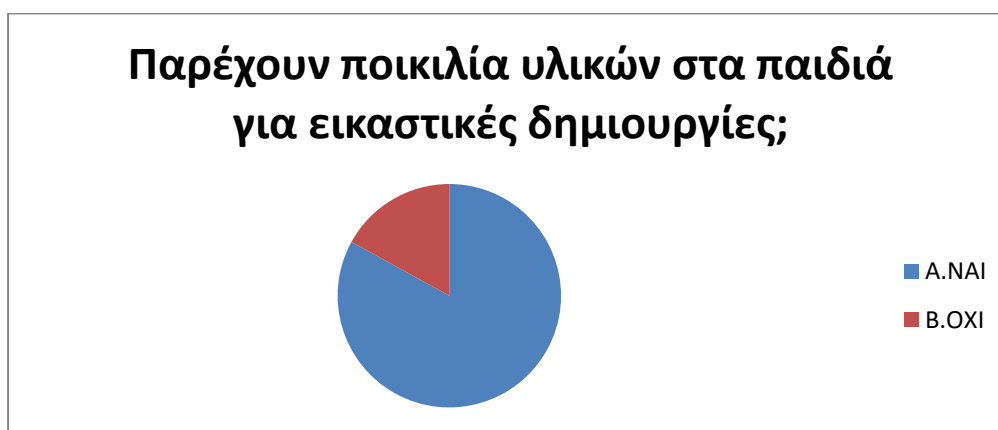
Πίνακας14: Τους παρέχετε ποικιλία υλικών για εικαστικές δημιουργίες;

Αντιλήψεις νηπιαγωγών, γονέων παιδιών προσχολικής ηλικίας για το πώς
μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα εικαστικά ως μέσο μάθησης

ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
A.ΝΑΙ	24
B.ΟΧΙ	5
ΣΥΝΟΛΟ:	29

Στην «ερώτηση14», το 83% των γονέων απάντησε θετικά, το 17% απάντησε αρνητικά. Εδώ παρατηρούμαι ότι οι περισσότεροι γονείς παρέχουν όσο είναι εφικτό, ποικιλία υλικών στα παιδιά τους για να δημιουργούν εικαστικά, κάτι που δείχνει πρόοδο και βελτίωση στις απόψεις των πρώτων για τα εικαστικά.

Διάγραμμα14 :

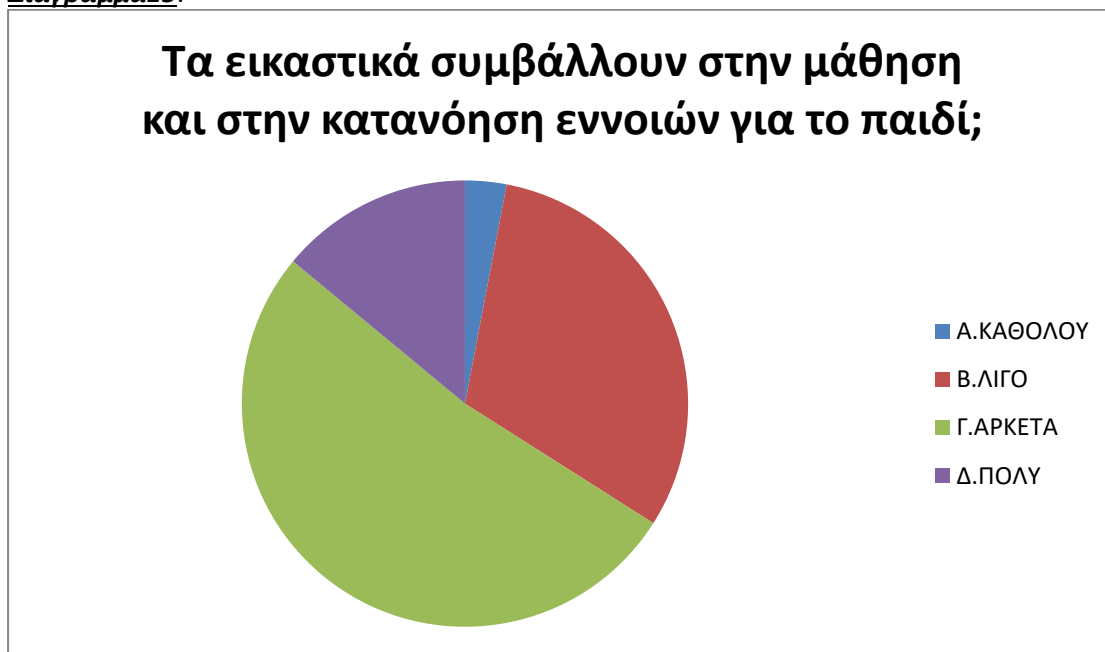
Πίνακας15: Πιστεύεται ότι τα εικαστικά συμβάλλουν στην μάθηση και κατανόηση εννοιών για το παιδί σας (πχ στα μαθηματικά , στην γλώσσα κτλ);

ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
A.ΚΑΘΟΛΟΥ	0
B.ΛΙΓΟ	4
Γ.ΑΡΚΕΤΑ	14
Δ.ΠΟΛΥ	11
ΣΥΝΟΛΟ:	29

Στην «ερώτηση15 » το 48% των γονιών απάντησε ΑΡΚΕΤΑ, το 38% ΠΟΛΥ και ένα 14% ΛΙΓΟ.

Εντύπωση μας προκαλούν τα αποτελέσματα αυτής της ερώτησης διότι έρχεται σε αντίθεση με την «ερώτηση11» καθώς απάντησαν ότι δεν χρησιμοποιούν ως μέσο μάθησης και εδώ φαίνεται να αντιλαμβάνονται την χρησιμότητα του. Αυτό ίσως να είναι αποτέλεσμα της άγνοιας των γονιών για τον τρόπο χρήσης των εικαστικών ως “σύμμαχο” τους, εδώ ίσως να βοηθούσαν οι εκπαιδευτικοί προτείνοντας τρόπους ενασχόλησης του παιδιού με βάση τα εικαστικά στο σπίτι.

Διάγραμμα15:

Ερώτηση16: Συνδυάζετε την ενασχόληση των εικαστικών στο σπίτι με:

Πάντα Συχνά Σπάνια Καθόλου

α. Την παρατήρηση έργων καλλιτεχνών	0	9	10	7
β. Το άκουσμα κάποιου παραμυθιού	4	16	4	2
γ. Την ανακοίνωση ενός επίκαιρου γεγονότος	0	9	10	7
δ. Την επίσκεψη σε ένα εικαστικό χώρο	3	10	9	4

Αντιλήψεις νηπιαγωγών, γονέων παιδιών προσχολικής ηλικίας για το πώς
μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα εικαστικά ως μέσο μάθησης

ε. Πειραματισμό με νέα υλικά/τεχνικές	3	12	5	6
στ. Κάτι άλλο (παρακαλώ εξηγήστε):.....				

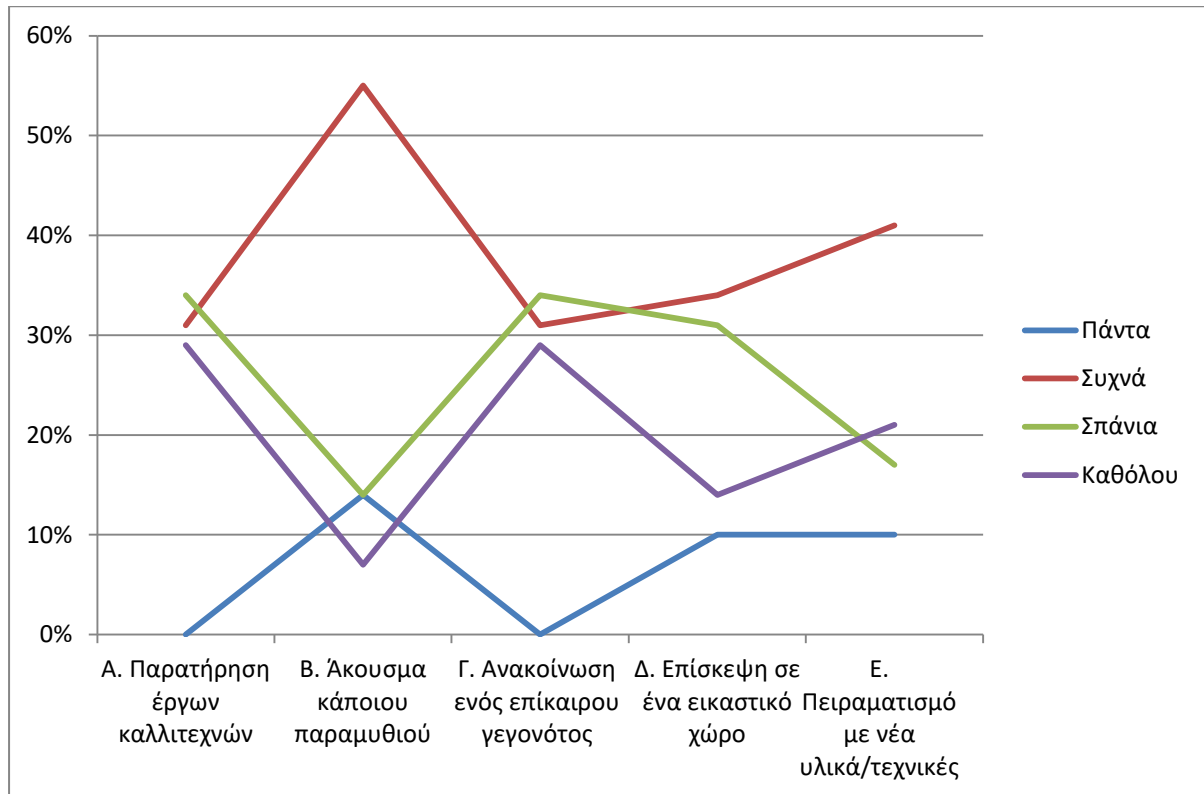
Στην παραπάνω ερώτηση στο κατά πόσο συνδυάζεται η διδασκαλία των εικαστικών στην τάξη με άλλα πράγματα, το 31% των εκπαιδευτικών απάντησε ότι τη συνδυάζει ΣΥΧΝΑ με την παρατήρηση έργων καλλιτεχνών, το 34% ΣΠΑΝΙΑ και το 29% ΚΑΘΟΛΟΥ. Με το άκουσμα παραμυθιού, το 14% απάντησε ΠΑΝΤΑ, το 55% απάντησε ΣΥΧΝΑ, το 14% απάντησε ΣΠΑΝΙΑ και το 7% ΚΑΘΟΛΟΥ. Με την ανακοίνωση ενός επίκαιρου γεγονότος το 31% απάντησε ΣΥΧΝΑ, το 34% απάντησε ΣΠΑΝΙΑ και το 29% απάντησε ΚΑΘΟΛΟΥ. Με την επίσκεψη σε ένα εικαστικό χώρο το 10% απάντησε ΠΑΝΤΑ, το 34% απάντησε ΣΥΧΝΑ, το 31% απάντησε ΣΠΑΝΙΑ και το 14% απάντησε ΚΑΘΟΛΟΥ. Τέλος, με τον πειραματισμό με νέα υλικά/τεχνικές, το 10% απάντησε ΠΑΝΤΑ, το 41% απάντησε ΣΥΧΝΑ, το 17% απάντησε ΣΠΑΝΙΑ και το 21% απάντησε ΚΑΘΟΛΟΥ.

Στην επιλογή κάτι άλλο, ένας γονιός απάντησε με καθημερινά αντικείμενα που το ελκύουν, ενώ ένας άλλος απάντησε με ότι προκαλεί σε εκείνο ενδιαφέρον. Έτσι έρχονται σε επαφή με τα εικαστικά.

Διάγραμμα16 :

Αντιλήψεις νηπιαγωγών, γονέων παιδιών προσχολικής ηλικίας για το πώς μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα εικαστικά ως μέσο μάθησης

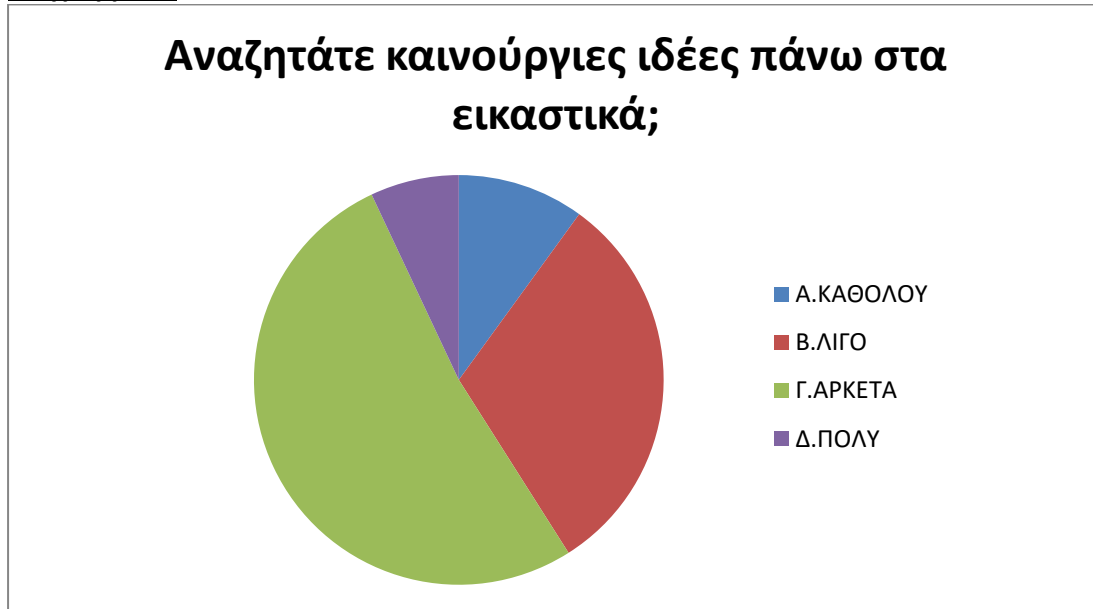
Πίνακας 17: Αναζητάτε καινούργιες ιδέες πάνω στα εικαστικά (όπως εποπτικό υλικό, βιβλία ή περιοδικά);

ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
Α.ΚΑΘΟΛΟΥ	3
Β.ΛΙΓΟ	9
Γ.ΑΡΚΕΤΑ	15
Δ.ΠΟΛΥ	2
ΣΥΝΟΛΟ:	29

Στην «ερώτηση 17», για το αν αναζητάνε οι γονείς καινούργιες ιδέες πάνω στα εικαστικά το 52% απάντησε ΑΡΚΕΤΑ, το 31% απάντησε ΛΙΓΟ, το 10% απάντησε ΚΑΘΟΛΟΥ και ένα ακόμη 7% απάντησε ΠΟΛΥ. Θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε λίγο αμέτοχη την ενασχόληση των γονιών όσο αναφορά την αναζήτηση του εικαστικού τομέα. Για να βελτιωθεί αυτό, ίσως οι εκπαιδευτικοί μπορούν να τονίσουν στους γονείς, πόσο σημαντικές είναι δεξιότητες και ικανότητες κριτικής

σκέψης, δημιουργικότητας, πρωτοτυπίας και φαντασίας για τη μετέπειτα ζωή των παιδιών, ωθώντας τους τελευταίους στην αναζήτηση δραστηριοτήτων, που ενισχύουν και εξελίσσουν αυτές τις ικανότητες.

Διαγράμμα17:

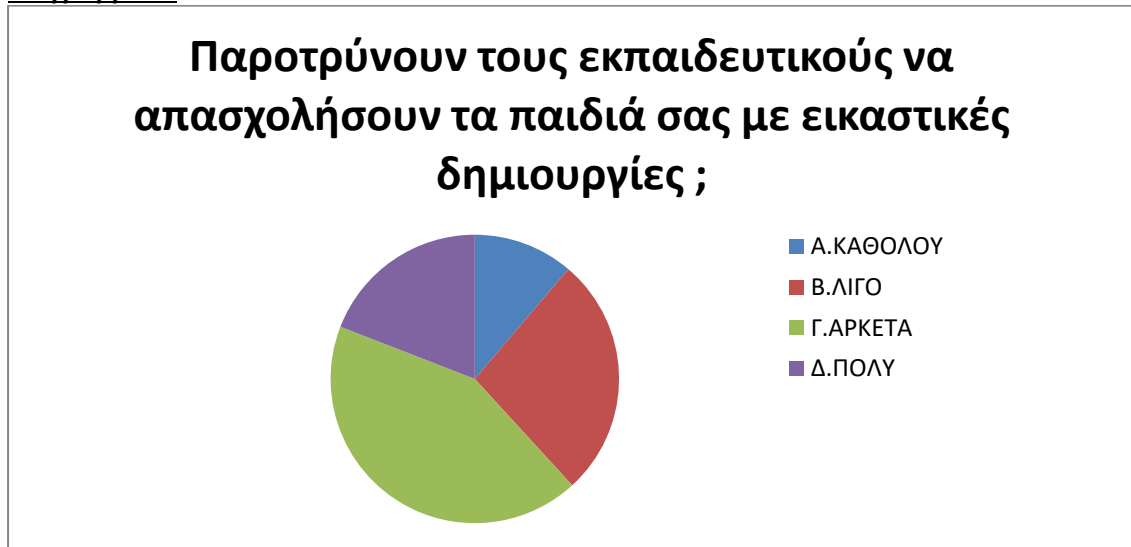

Πίνακας18: Παροτρύνετε τους εκπαιδευτικούς να απασχολήσουν τα παιδιά σας με εικαστικές δημιουργίες;

ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
Α.ΚΑΘΟΛΟΥ	3
Β.ΛΙΓΟ	10
Γ.ΑΡΚΕΤΑ	11
Δ.ΠΟΛΥ	5
ΣΥΝΟΛΟ:	29

Στην «ερώτηση18», το 38% των γονέων απάντησε ΑΡΚΕΤΑ, το 24% απάντησε ΛΙΓΟ, το 17% απάντησε ΠΟΛΥ, το 10% απάντησε ΚΑΘΟΛΟΥ. Αν και θετικά, όχι πολύ ενθαρρυντικά τα αποτελέσματα διότι το μεγαλύτερο ποσοστό, δεν έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την ενίσχυση της εικαστικής αγωγής των παιδιών στο σχολείο.

Διάγραμμα18 :

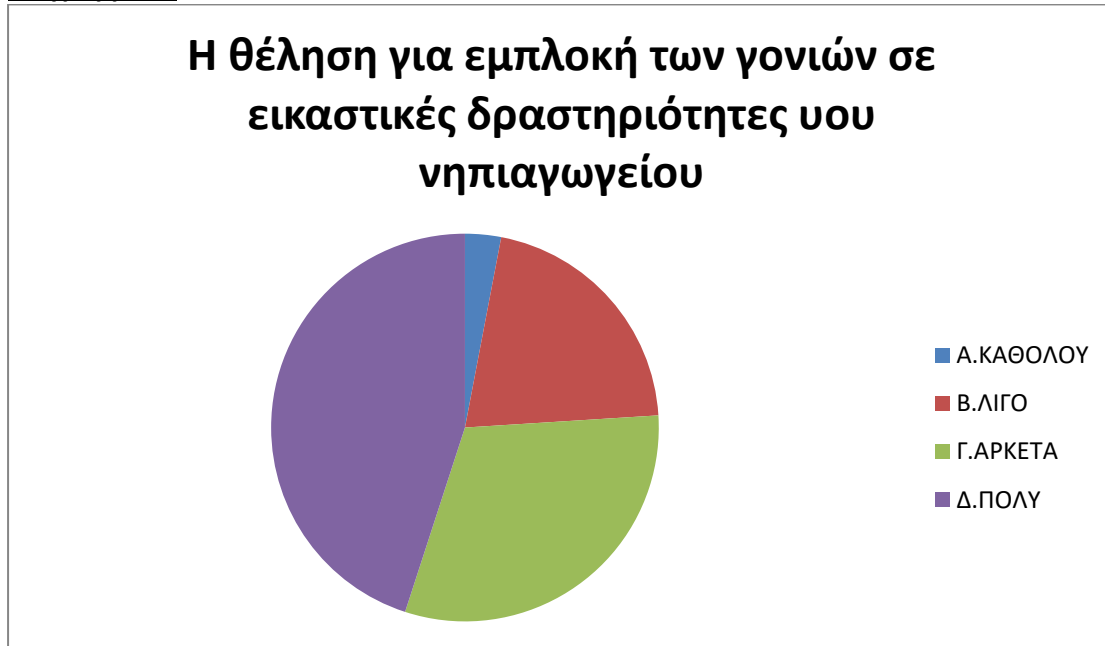
Πίνακας19:Θα θέλατε να σας εμπλέκει σε εικαστικές δραστηριότητες του νηπιαγωγείου;

ΕΠΙΛΟΓΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
Α.ΚΑΘΟΛΟΥ	1
Β.ΛΙΓΟ	6
Γ.ΑΡΚΕΤΑ	9
Δ.ΠΟΛΥ	13
ΣΥΝΟΛΟ:	29

Στην «ερώτηση19» για το αν επιθυμούν οι γονείς να τους εμπλέκει ο εκπαιδευτικός σε δραστηριότητες του νηπιαγωγείου, το 45% απάντησε ΠΟΛΥ, το 31% απάντησε ΑΡΚΕΤΑ, το 21% απάντησε ΛΙΓΟ και το 3% απάντησε ΚΑΘΟΛΟΥ. Σε αυτή την ερώτηση βλέπουμε ότι το μεγαλύτερο πλήθος από το σύνολο των γονιών επιθυμεί να εμπλέκεται σε δράσεις του νηπιαγωγείου πράγμα που θα ήταν το καλύτερο και για την ανάπτυξη και μόρφωση του παιδιού. Άρα σε αυτό, καλό είναι να επισημανθεί στη συγκεκριμένη βαθμίδα εκπαίδευσης τα οφέλη της εμπλοκής των

γονιών σε εικαστικές δράσεις, ενισχύοντας τα νηπιαγωγεία, με ιδέες, προτάσεις αλλά και υλικό, προκειμένου να υπάρχουν και οι προϋποθέσεις συνεργασίας σχολείου και οικογένειας.

Διάγραμμα19 :

Ποιοτική προσέγγιση/ ανάλυση

Ερώτηση 20: Ποιος/οι πιστεύετε ότι είναι ο/οι στόχος/οι των εικαστικών στο νηπιαγωγείο;

Τα εικαστικά σύμφωνα με την άποψη των γονιών, στοχεύουν στην ανάπτυξη της φαντασίας και της δημιουργικότητας και της παρατηρητικότητας, δεξιότητες σημαντικές για την επίλυση δυσκολιών – προβληματισμών. Το παιδί μαθαίνει να εκφράζεται χωρίς ενδοιασμούς, προσφέροντας στο ίδιο ικανοποίηση και ευχαρίστηση, μέσω της διδασκαλίας στο συγκεκριμένο τομέα. Επιπλέον στόχος για τους γονείς, είναι η επαφή με τη χρήση υλικών που ίσως δεν έχει ξαναδεί, εξασκώντας έτσι τα χέρια και την επιμονή του. Επίσης, η κατανόηση άγνωστων για αυτά εννοιών, γίνεται με ομαλό τρόπο. Τέλος, μέσα από τα εικαστικά μαθαίνει να συνεργάζεται, να επικοινωνεί με το περιβάλλον της τάξης, με αποτέλεσμα την κοινωνικοποίηση του.

Ερώτηση 21: Ποια πιστεύετε ότι είναι τα οφέλη του ελεύθερου – παιδικού σχεδίου;

Η ανάπτυξη της φαντασίας και της δημιουργικότητας, υπερτερούν στις απαντήσεις των γονέων, αλλά και άλλες δεξιότητες αναφέρονται με λιγότερη επιμονή, όπως η παρατηρητικότητα, ο πειραματισμός και η λεπτή κινητικότητα. Στη συνέχεια, αρκετοί είναι εκείνοι που θεώρησαν σημαντική την προσφορά του ελεύθερου σχεδίου στην εξάσκηση –ανάπτυξη της σκέψης, οδηγώντας στην απόκτηση της κριτικής σκέψης. Τα παιδιά μαθαίνουν να τακτοποιούν των ειρμό των σκέψεων τους, αποκτούν εμπιστοσύνη στον εαυτό τους και στις ικανότητές τους, χωρίς να περιορίζονται μόνο στο χρωματισμό σχεδίων, εφόσον ζωγραφίζουν ότι εκείνα επιθυμούν και εκτονώνονται παράλληλα και ψυχικά. Τέλος, πιστεύουν ότι μέσω των σχεδίων, κοινωνικοποιούνται, μαθαίνουν να επικοινωνούν και να συνεργάζονται.

Ερώτηση 22: Πώς πιστεύετε ότι υποβοηθούν τα εικαστικά τις άλλες διδακτικές έννοιες ή/και μαθησιακές περιοχές (π.χ. Γλώσσα, Μαθηματικά, κτλ.);

Τα αποτελέσματα της ερώτησης 22 από τους γονείς έχουν ως εξής. Ένας μεγάλος αριθμός υποστηρίζει ότι τα εικαστικά είναι ένας τρόπος, για να μπορέσουν τα παιδιά να προσεγγίσουν πιο δύσκολες έννοιες άλλων μαθησιακών περιοχών, να διεισδύσουν σε αυτές, να τις απλοποιήσουν, με αποτέλεσμα η γνώση να έρθει αβίαστα. Ενώ αναφέρθηκε ακόμη, πώς η διδακτική ώρα γίνεται πιο ευχάριστη αφού τα εικαστικά είναι κάτι πιο οικείο και αρεστό από τα παιδιά. Οι δε δεξιότητες που αναφέρουν οι γονείς ότι ενεργοποιούνται ανάλογα με την ενότητα που συνδυάζεται κάθε φορά, αποδεικνύει ότι και οι ίδιοι δεν αγνοούν τα οφέλη των εικαστικών στην μάθηση. Δύο ήταν μόνο εκείνα τα δείγματα που υποστήριξαν ότι ίσως υποβοηθούν τη μάθηση, αλλά δε γνωρίζουν τον τρόπο.

Ερώτηση 23: Πιστεύετε ότι τα εικαστικά παραγκωνίζονται στις μέρες μας; Γιατί; Ποια είναι η γνώμη σας προς αυτό;

Οι περισσότεροι ήταν εκείνοι που παραδέχτηκαν τον παραγκωνισμό των εικαστικών για τον λόγο, ότι θεωρείται δευτερεύουσα δραστηριότητα, χάσιμο χρόνου, χωρίς να

προσφέρει μόρφωση. Εδώ να σημειωθεί μία απάντηση η οποία υποστήριζε ότι η παιδεία και οι γονείς το βλέπουν ως κάτι δευτερεύον, ενώ η κοινωνία θεωρεί ότι είναι για λίγους και εκλεπτυσμένους. Παρ' όλα αυτά, δεν τους βρίσκει σύμφωνους αυτή η άποψη. Στη συνέχεια, κάποιιοι προσδιόρισαν σαν αιτία όλων των παραπάνω, την άγνοια για τα οφέλη των εικαστικών τα οποία όταν συνδυάζονται με την μάθηση, οδηγούν σε μία ποιοτικότερη γνώση- μόρφωση. Ακόμη, αρκετοί ήταν εκείνοι που εξέφρασαν την άποψη, ότι θα έπρεπε να υπάρχει η εμπλοκή των εικαστικών στη μάθηση, όπως αντίστοιχα και της τεχνολογίας. Επιπλέον, η ελλιπής επιμόρφωση είναι άλλη μία μεταβλητή που επηρεάζει, καθώς οι εκπαιδευτικοί νιώθουν ανασφάλεια με το να ασχοληθούν με κάτι που δεν γνωρίζουν καλά. Τέλος, το αυστηρό και επιβαρυνμένο πρόγραμμα των παιδιών, δεν χωράει τα εικαστικά, καθώς δίνεται βαρύτητα σε άλλα πιο σημαντικά μαθήματα. Εκείνοι που υποστήριξαν ότι τα εικαστικά δεν υφίστανται κανένα παραγκωνισμό, περιορίστηκαν τουλάχιστον μέχρι το νηπιαγωγείο και το δημοτικό, διότι σε μεγαλύτερες βαθμίδες τα εικαστικά έχουν ελάχιστες διδακτικές ώρες και αυτές δεν τα συνδέουν με τη μάθηση και τη γνώση.

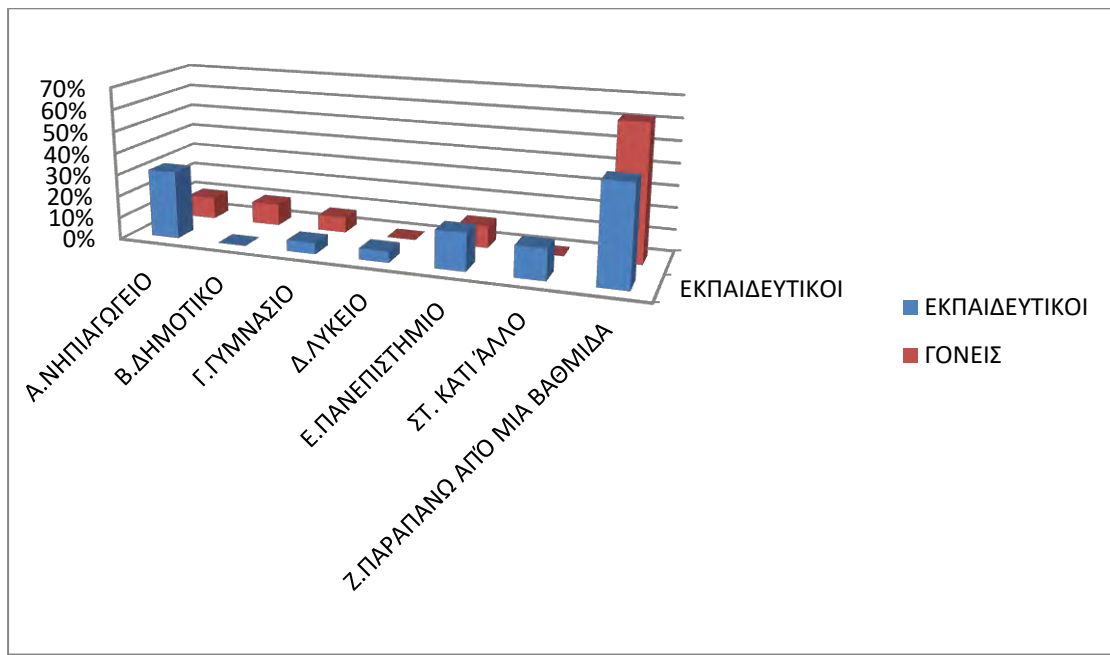
4.4 Σύγκριση

Σύγκριση των απαντήσεων που μας έδωσαν οι δύο πλευρές των συμμετεχόντων.
Γονείς- εκπαιδευτικοί.

Ερώτηση 1: Σε ποια βαθμίδα της εκπαίδευσης ασχοληθήκατε με τα εικαστικά;

Ενώ στις απαντήσεις που μας έδωσαν οι εκπαιδευτικοί διακρίνεται καθαρά, ότι στην βαθμίδα του νηπιαγωγείου ασχολήθηκαν οι περισσότεροι με τα εικαστικά. Από την άλλη, στα αποτελέσματα των γονιών βλέπουμε τις απαντήσεις να ισοσταθούν σε τρεις βαθμίδες, αυτές του νηπιαγωγείου, του δημοτικού και του πανεπιστημίου με αποτέλεσμα να μην συγκλείνουν οι δύο πλευρές. Παρόλα αυτά, παρατηρούμε ότι εκπαιδευτικοί και γονείς επιλέξανε πάνω από δύο βαθμίδες στην ερώτηση αυτή, αποδεικνύοντας ότι, αν βλέπαμε μεμονωμένα την κάθε απάντηση ίσως να βγάζαμε ένα πιο εμφανές συμπέρασμα.

Διάγραμμα 1:

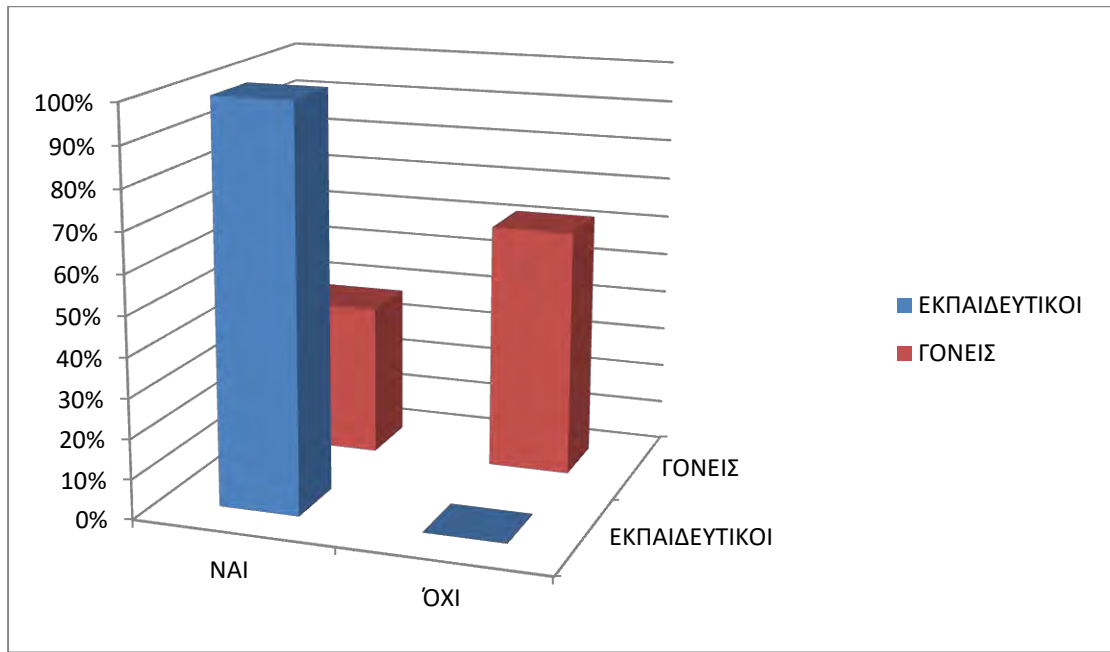

Ερώτηση2 : Η καθημερινή σας δουλειά εμπεριέχει την εικαστική αγωγή;

Στην «ερώτηση 2» όσον αφορά τους εκπαιδευτικούς όλο το πλήθος που συμμετείχε απάντησε όπως ήταν και προφανές, ότι η καθημερινή του ασχολία περιέχει την εικαστική αγωγή, καθώς τα εικαστικά είναι από τα κυριότερα εργαλεία που χρησιμοποιούν οι νηπιαγωγοί στην τάξη για να προσελκύσουν πιο ευχάριστα την γνώση. Από την άλλη πλευρά οι γονείς το 62% απάντησε αρνητικά, αν και δεν μας προξενεί εντύπωση καθώς δεν εμπεριέχουν όλα τα επαγγέλματα τα εικαστικά, σε οποιαδήποτε μορφή. Το 38% παρόλα αυτά μπορεί να είναι μικρότερο ποσοστό, που αναλογεί στους γονείς που απάντησαν ότι η καθημερινότητα τους εμπεριέχει τα εικαστικά, αλλά όχι ένα ποσοστό ώστε να το αγνοήσουμε.

Διάγραμμα2:

Αντιλήψεις νηπιαγωγών, γονέων παιδιών προσχολικής ηλικίας για το πώς
μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα εικαστικά ως μέσο μάθησης

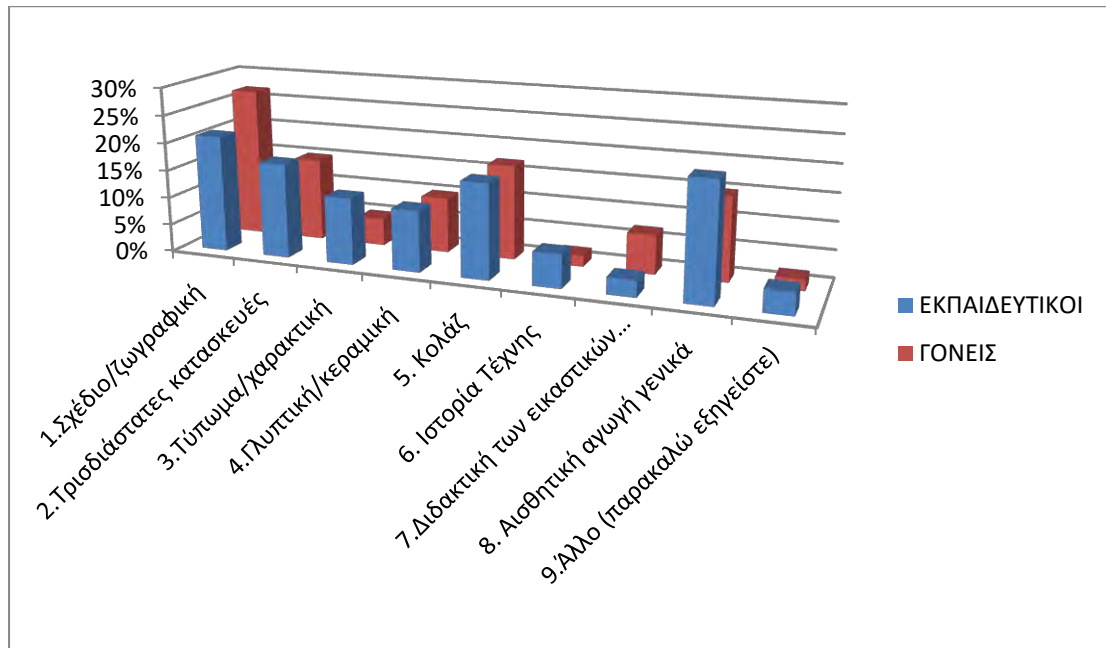
Ερώτηση 3: Αν εμπειριέχει σε ποια μορφή από τις παρακάτω;

Στην «ερώτηση 3» παρατηρούμε τις δύο πλευρές να συμφωνούν σε τουλάχιστον 4 μορφές που εμπειριέχει η καθημερινότητά τους. Πρώτη έρχεται η κατηγορία «Σχέδιο/ ζωγραφική» με 21% στους εκπαιδευτικούς και 27% στους γονείς. Στην συνέχεια ακολουθεί η «Αισθητική αγωγή γενικά» με τους γονείς να την αναδεικνύουν με 21 % και τους εκπαιδευτικούς με 15%, μετά το « Κολάζ» έρχεται στην τρίτη θέση με 17% και από τους δύο. Τέλος, οι «Τρισδιάστατες κατασκευές», με τους εκπαιδευτικούς να τις αναδεικνύουν με 17% και τους γονείς με 15%.

Διάγραμμα 3:

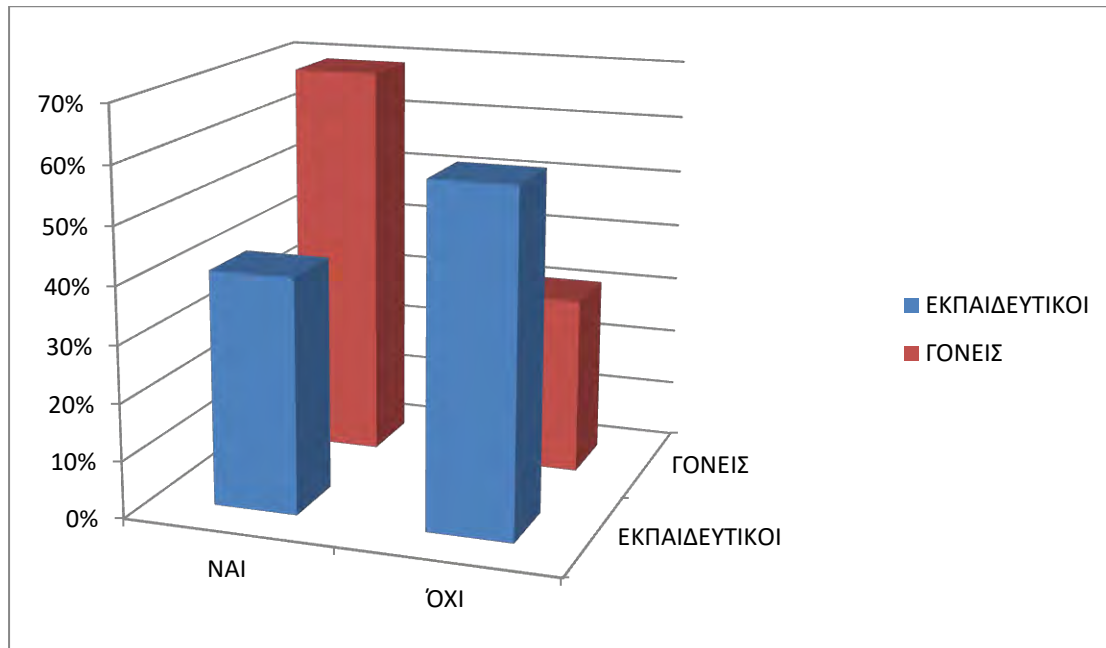
Αντιλήψεις νηπιαγωγών, γονέων παιδιών προσχολικής ηλικίας για το πώς μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα εικαστικά ως μέσο μάθησης

Ερώτηση 4: Είστε ευχαριστημένοι, από την εκπαίδευσή σας όσον αφορά τα εικαστικά;

Παρατηρούμε ότι στην «ερώτηση 4» οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς έχουν αντίθετη άποψη όσον αφορά την εκπαίδευσή τους στα εικαστικά, καθώς οι πρώτοι δηλώνουν με 59% ότι είναι δυσαρεστημένοι με την εκπαίδευσή τους, ενώ οι δεύτεροι δηλώνουν με 69% ότι είναι ευχαριστημένοι. Αυτό μπορεί να προκύπτει από το γεγονός ότι η κάθε πλευρά δίνει διαφορετική βαρύτητα στα εικαστικά, διότι οι εκπαιδευτικοί τα εικαστικά τα θεωρούν ως κύριο εργαλείο για την δουλειά τους, όπου θα έπρεπε να καλλιεργείτε σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, ενώ οι γονείς ίσως να μην το θεωρούν σημαντικό, με συνέπεια και ελάχιστη να ήταν η εκπαίδευσή τους στα εικαστικά να την θεωρούν επαρκή.

Διάγραμμα 4:

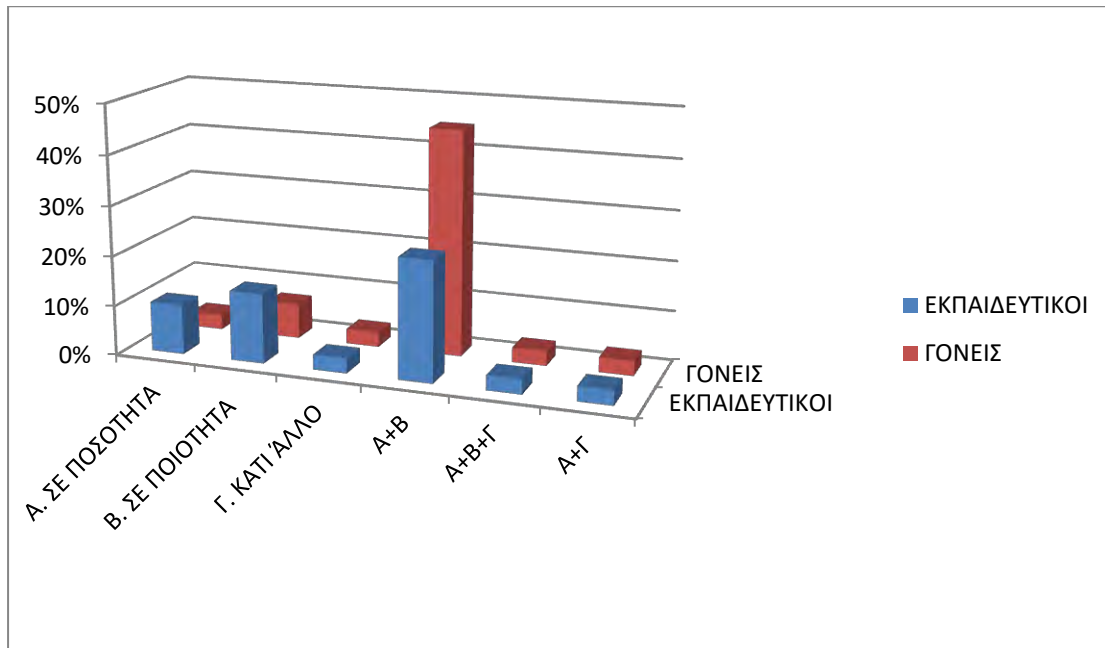

Ερώτηση 5: Δικαιολογήστε την παραπάνω απάντησή σας: (σημειώστε όσες απαντήσεις σας αντιπροσωπεύουν)

Στην «ερώτηση 5» επιχειρήσαμε ένα διαχωρισμό των αποτελεσμάτων σε εκείνες τις απαντήσεις που δικαιολογούν την αρνητική επιλογή στην «ερώτηση 4» και σε εκείνες που δικαιολογούν την θετική. Ξεκινώντας, αρχικά, με εκείνους που απάντησαν αρνητικά. Βλέπουμε ότι και οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς υποστηρίζουν ότι ο λόγος που δεν είναι ευχαριστημένοι από την εικαστική τους εκπαίδευση είναι αμφότερα λόγω και της ποιότητας και της ποσότητας των μαθημάτων (δλ. Επέλεξαν και την Α και την Β ΕΠΙΛΟΓΗ). Η αμέσως επόμενη επιλογή που ανέδειξαν, είναι λόγω της ποιότητας των μαθημάτων (Β ΕΠΙΛΟΓΗ) αποδεικνύοντας ότι δεν έλαβαν τη καλύτερη δυνατή εκπαίδευση. Στην συνέχεια ακολουθούν και οι υπόλοιπες επιλογές όπως μπορούμε να διακρίνουμε στο παρακάτω διάγραμμα χωρίς να έρχονται σε αντιθέσεις οι δύο πλευρές των συμμετεχόντων.

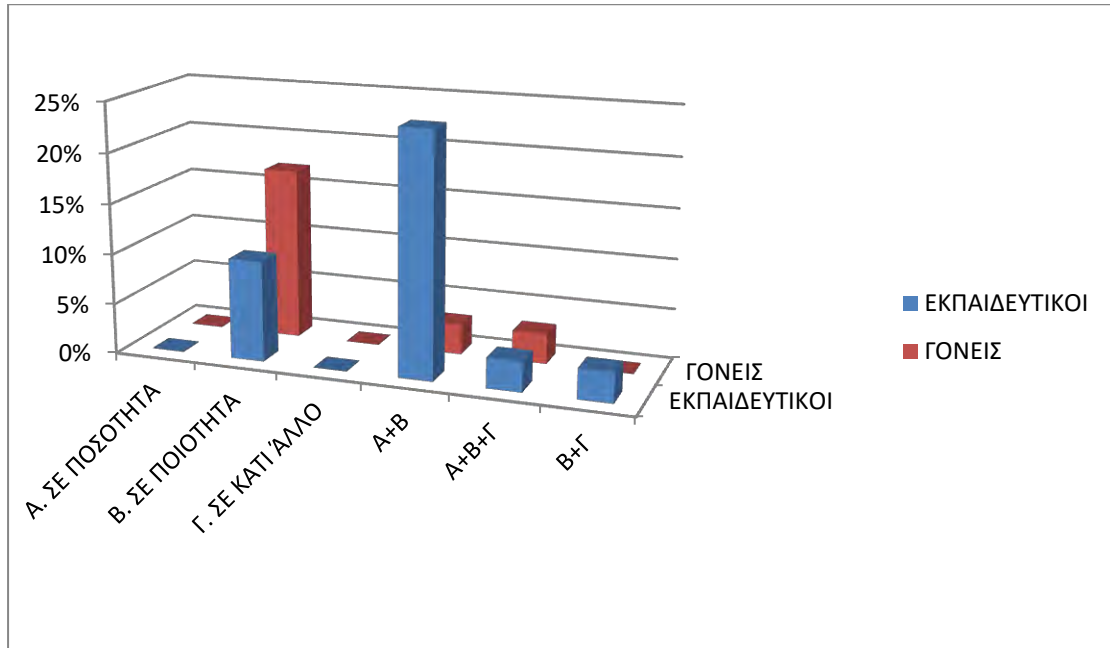
Διάγραμμα 5ά: Όσοι απάντησαν αρνητικά στην «ερώτηση 4»

Αντιλήψεις νηπιαγωγών, γονέων παιδιών προσχολικής ηλικίας για το πώς
μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα εικαστικά ως μέσο μάθησης

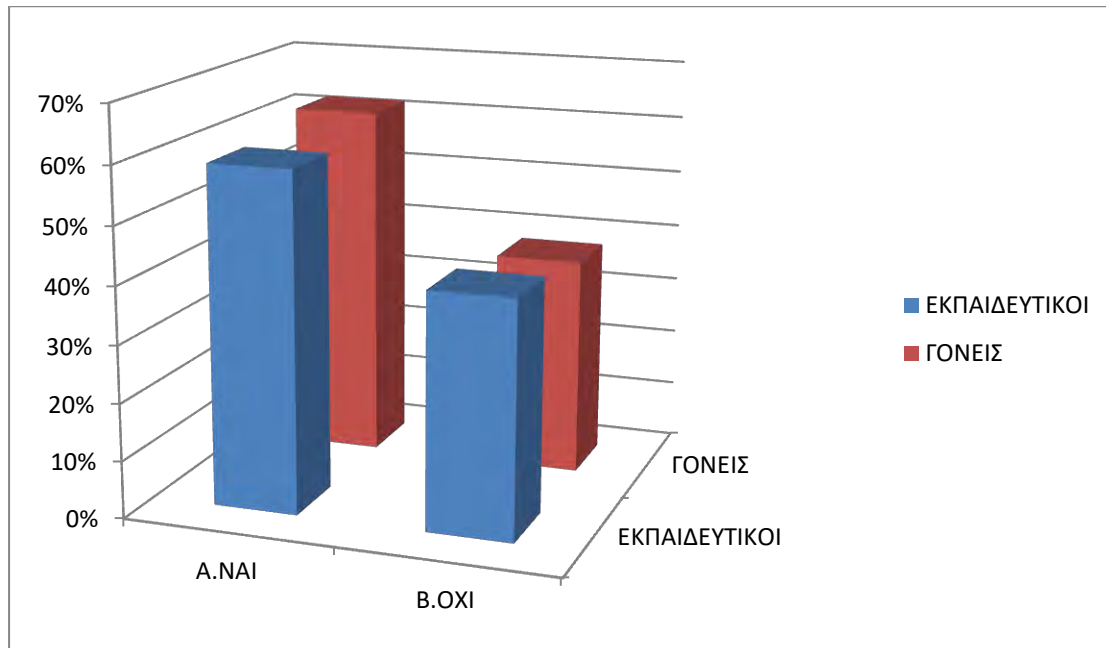
Όσον αφορά εκείνους που απάντησαν θετικά στην «ερώτηση 4» οι δύο πλευρές διαφοροποιούνται. Οι εκπαιδευτικοί σύμφωνα με την πλειοψηφία απαντούν ότι είναι ευχαριστημένοι από τα μαθήματα των εικαστικών σχετικά με την ποιότητα των μαθημάτων(ΕΠΙΛΟΓΗ Β). Από την άλλη μεριά οι γονείς το αποδίδουν κυρίως στην ποσότητα αλλά και την ποιότητα των μαθημάτων (ΕΠΙΛΟΓΗ A+B). Επίσης παρατηρούμε ότι οι επιλογές Γ.ΚΑΤΙ ΑΛΛΟ, A+B+Γ ΚΑΙ A+Γ ψηφίστηκαν λιγότερο με 3% και από τους δύο.

Διάγραμμα 56: Όσοι απάντησαν θετικά στην «ερώτηση 4»

Ερώτηση 6: Ασχολείστε καθόλου στον ελεύθερο χρόνο σας με τις εικαστικές τέχνες;

Ευχάριστη έκπληξη μας προκαλεί το γεγονός ότι και γονείς(62%) και εκπαιδευτικοί(59%) επιλέγουν στον ελεύθερο χρόνο τους να απολαμβάνουν τις εικαστικές τέχνες. Διότι όσο εκείνοι καλλιεργούν την αισθητική τους και το αγαπούν, αυτό το αίσθημα μεταφέρεται και στα παιδιά όπου γίνονται και αυτά με την σειρά του λάτρεις της τέχνης. Εκτός αυτού, όταν ο άνθρωπος ασχολείται με την τέχνη αναγνωρίζει ότι δεν υπάρχει όμορφο και άσχημο σε αυτή, καθώς είναι έννοιες αντικειμενικές και η κάθε έμπνευση είναι αποδεκτή. Με αποτέλεσμα, καθένας να μπορεί να εκφραστεί μέσα από αυτή και να εξωτερικεύσει τις ιδέες, τις απόψεις και τα συναισθήματα, όπως αυτός επιθυμεί, πρακτικές απαραίτητες για τα παιδιά της πρώτης σχολικής ηλικίας, τα οποία εφόσον μεγαλώνουν σε ένα περιβάλλον που ασχολείται με τις εικαστικές τέχνες, έχουν τη δυνατότητα να αναπτυχθούν ολόπλευρα.

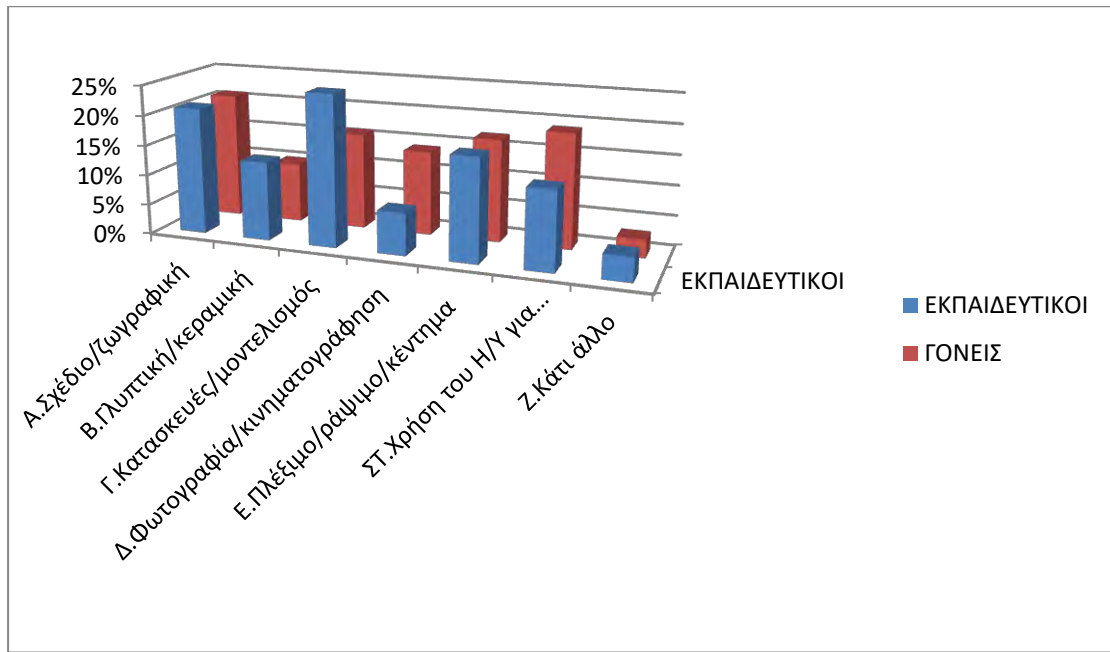

Ερώτηση 7: Αν ΝΑΙ σε ποια μορφή τέχνης και σε ποιο βαθμός; (με αρίθμηση από το 1 μέχρι το 7 – σειρά προτεραιότητας κατά την γνώμη σας)

Στην «ερώτηση 7 » παρατηρούμε τα αποτελέσματα να διαφοροποιούνται για τις δύο πλευρές, όσον αφορά τις τέχνες που επιλέγουν να ασχοληθούν στον ελεύθερο τους χρόνο . Τα αποτελέσματα, για τους εκπαιδευτικούς, προβάλλουν ως τις πρώτες τρεις πιο δημοφιλείς επιλογές τις «κατασκευές/μοντελισμός» με 25%, το «σχέδιο/ ζωγραφική» με 21% και τρίτο το «πλέξιμο/ ράψιμο/ κέντημα» με 17%. Από την άλλη πλευρά οι γονείς ανέδειξαν σαν τις τρεις πρώτες πιο δημοφιλείς επιλογές το «σχέδιο/ ζωγραφική» με 21%, την «χρήση του Η/Υ για καλλιτεχνικούς σκοπούς» με 19% και το «πλέξιμο/ ράψιμο/ κέντημα » με 17%. Πάντως παρατηρούμε ότι και στις δύο πλευρές μέσα στις τρεις πρώτες πιο δημοφιλείς επιλογές να είναι το «σχέδιο/ ζωγραφική» και το «πλέξιμο/ ράψιμο/ κέντημα » ανεξάρτητα από την σειρά προτεραιότητας που τους δίνουν οι κάθε μία.

Διάγραμμα 7:

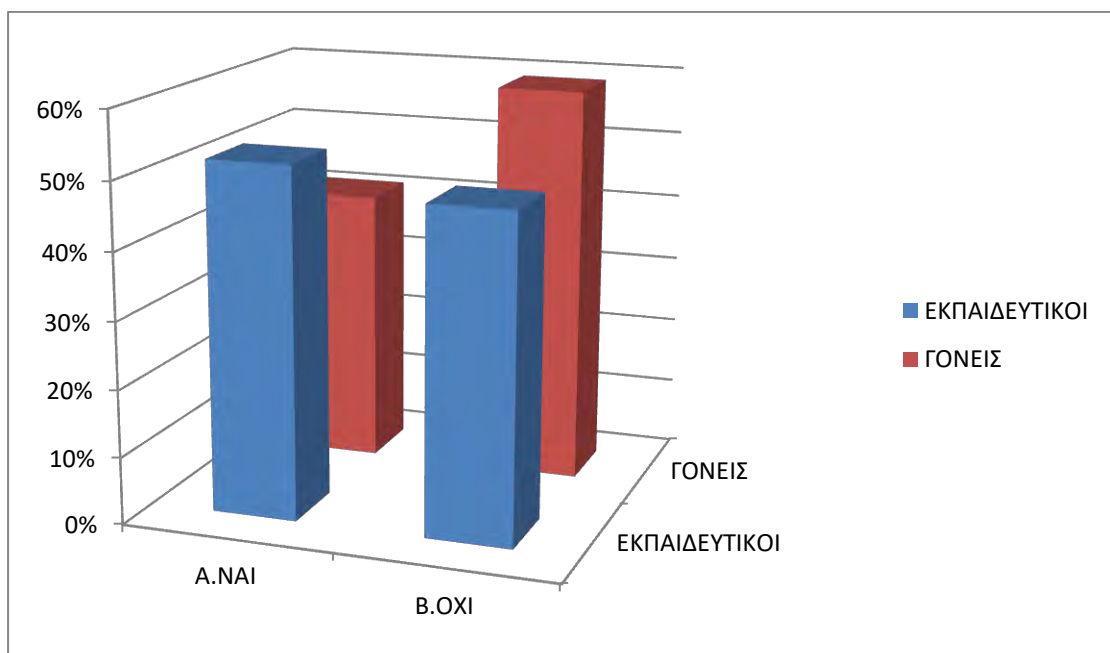
Αντιλήψεις νηπιαγωγών, γονέων παιδιών προσχολικής ηλικίας για το πώς
μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα εικαστικά ως μέσο μάθησης

Ερώτηση 8: Επισκέπτεστε συχνά μουσεία, πινακοθήκες ή εργαστήρια τέχνης μαζί με το παιδί σας;

Στην «ερώτηση 8» για το αν οι συμμετέχοντες επισκέπτονται καλλιτεχνικούς χώρους υπήρξαν διαφοροποιήσεις, με το μεγαλύτερο πλήθος των εκπαιδευτικών να απαντάει θετικά και το μεγαλύτερο πλήθος των γονιών να απαντάει αρνητικά.

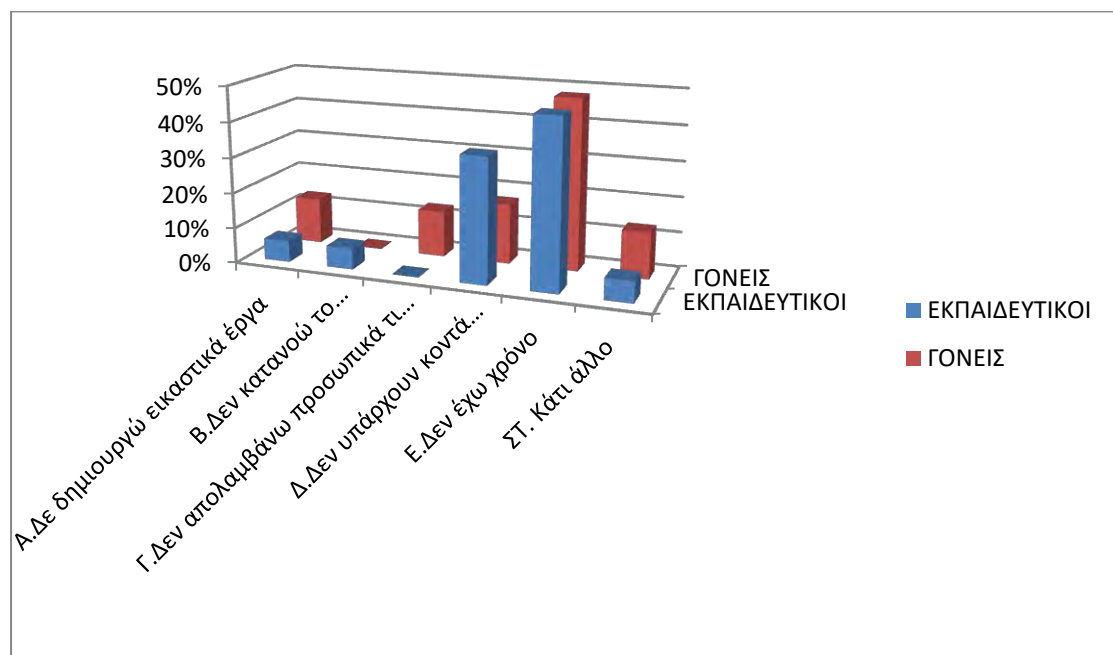
Διάγραμμα 8:

Ερώτηση 9: Αν ΟΧΙ, σημείωσε μία ή περισσότερες αιτίες.

Στην «ερώτηση 9» που είναι αιτιολογική της παραπάνω ερώτησης εκπαιδευτικοί και γονείς έρχονται να συμφωνήσουν στις 2 πρώτες επιλογές. Υποστηρίζουν ότι οι λόγοι που δεν επισκέπτονται χώρους καλλιτεχνικού ενδιαφέροντος είναι ότι δεν διαθέτουν χρόνο και δεν υπάρχουν κοντά στην περιοχή τους τέτοιοι χώροι. Και διαφοροποιούνται ως προς το τι δεν επέλεξαν καθόλου, με τους εκπαιδευτικούς ότι δεν απολαμβάνουν τις τέχνες και οι γονείς ότι δεν τις κατανοούν.

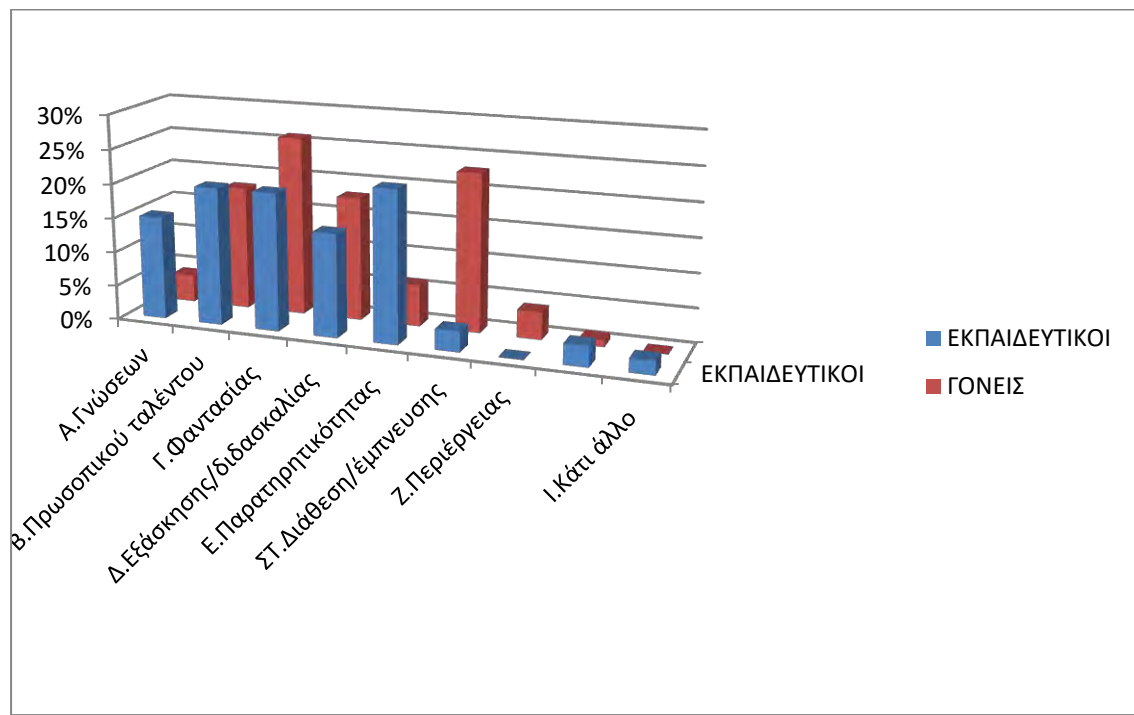
Διάγραμμα 9:

Ερώτηση 10: Πιστεύετε ότι τα εικαστικά είναι αποτέλεσμα... (Σημειώστε τα τρία πιο σημαντικά)

Στην «ερώτηση 10» παρατηρούμε τα αποτελέσματα να διαφοροποιούνται για τις δύο πλευρές, όσον αφορά για τι θεωρούν ότι είναι το αποτέλεσμα των εικαστικών. Τα αποτελέσματα, για τους εκπαιδευτικούς, προβάλλουν ως τις πρώτες τρεις πιο δημοφιλείς επιλογές τις «παρατηρητικότητας» με 22%, τη «φαντασία» και το «προσωπικό ταλέντο» με 20% και τρίτο τις «γνώσεις» και την «εξάσκηση» με 15%. Από την άλλη πλευρά οι γονείς ανέδειξαν σαν τις τρεις πρώτες πιο δημοφιλείς επιλογές τη «φαντασία» με 26%, την «διάθεση» με 23% και το «προσωπικό ταλέντο» και την «εξάσκηση» με 18%.

Διάγραμμα 10:

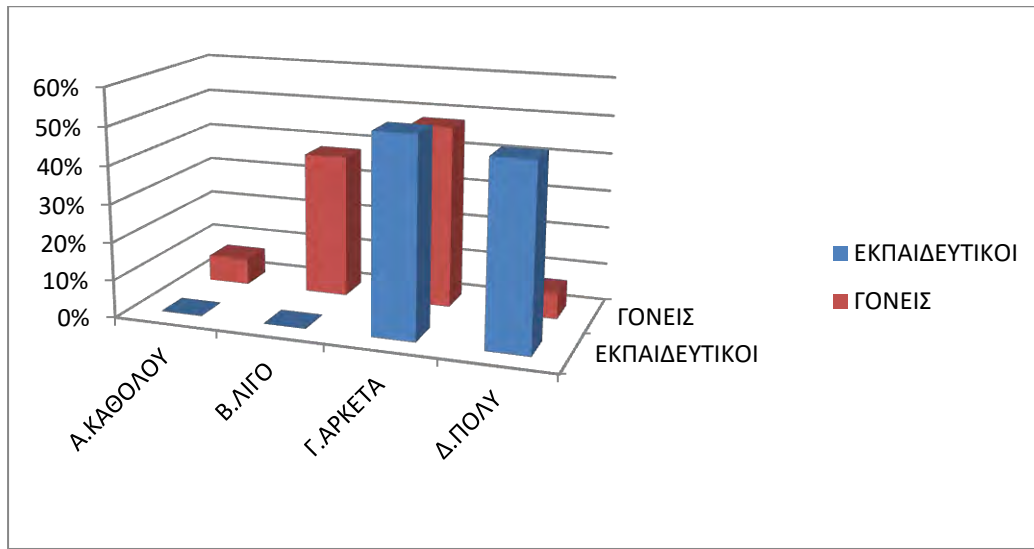
Ερώτηση 11: Χρησιμοποιείτε τα εικαστικά ως μέσο μάθησης;

Στην «ερώτηση 11» για το αν τα εικαστικά χρησιμοποιούνται ως μέσο μάθησης και οι δυο πλευρές στο μεγαλύτερο ποσοστό απάντησαν « ΑΡΚΕΤΑ» αποτέλεσμα που μας ικανοποιεί αρκετά και περισσότερο από την πλευρά των γονιών που βρίσκουν χρόνο και χρησιμοποιούν τα εικαστικά ως ένα εργαλείο μάθησης. Παρόλα αυτά δεν είναι και λίγοι οι γονείς που απάντησαν από λίγο έως και καθόλου, που μας οδηγεί στο να συμπεράνουμε, είτε ότι δεν τα θεωρούν σαν μέσο γνώσης, είτε ότι δεν μπαίνουν στο κόπο να εμπλέξουν τα παιδιά τους σε τέτοιες δραστηριότητες.

Διάγραμμα 11:

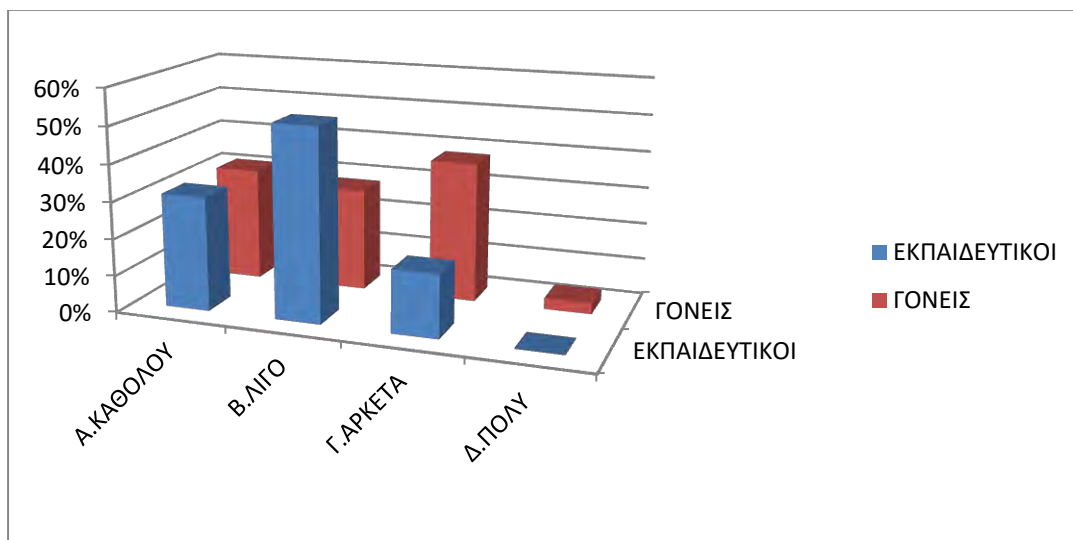
Αντιλήψεις νηπιαγωγών, γονέων παιδιών προσχολικής ηλικίας για το πώς
μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα εικαστικά ως μέσο μάθησης

Ερώτηση 12: Προτιμάτε την χρήση φωτοτυπιών;

Στην «ερώτηση 12» για το αν προτιμάνε την χρήση φωτοτυπιών, θετικό είναι το γεγονός ότι το σύνολο των επιλογών καθόλου και λίγο ήταν μεγαλύτερο από εκείνο των αρκετά και πολύ και για τις δύο πλευρές, διότι πλέον έχει αποδειχτεί ότι οι έτοιμες έντυπες εικόνες δεν ωφελούν αντιθέτως είναι κάτι είναι “στείρα” εκπαίδευση για τα παιδιά.

Διάγραμμα 12:

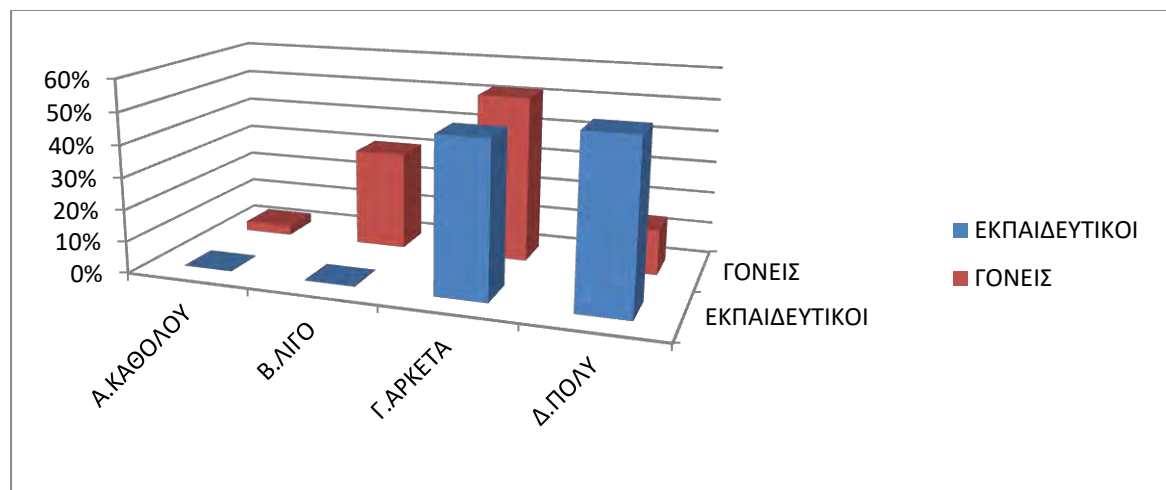

Ερώτηση 13: Επιλέγετε το ελεύθερο σχέδιο ή εναλλακτικές εικαστικές δημιουργίες για την δημιουργική απασχόληση του παιδιού ;

Αντιλήψεις νηπιαγωγών, γονέων παιδιών προσχολικής ηλικίας για το πώς
μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα εικαστικά ως μέσο μάθησης

Στην «ερώτηση 13» για το αν επιλέγουν το ελεύθερο σχέδιο ή τις εναλλακτικές εικαστικές δημιουργίες για την απασχόληση του παιδιού, θετικό είναι ότι το σύνολο των επιλογών αρκετά και πολύ είναι περισσότερο και για τις δύο πλευρές, από εκείνο των λίγο και καθόλου. Το αποτέλεσμα αυτό μας δείχνει, ότι πέρα από τους εκπαιδευτικούς που μπορεί να γνωρίζουν λόγο του επαγγέλματος τα οφέλη του ελεύθερης δημιουργίας, βλέπουμε πως και οι γονείς κρατάνε την ίδια στάση ωθώντας το παιδί τους σε αυτή την απασχόληση.

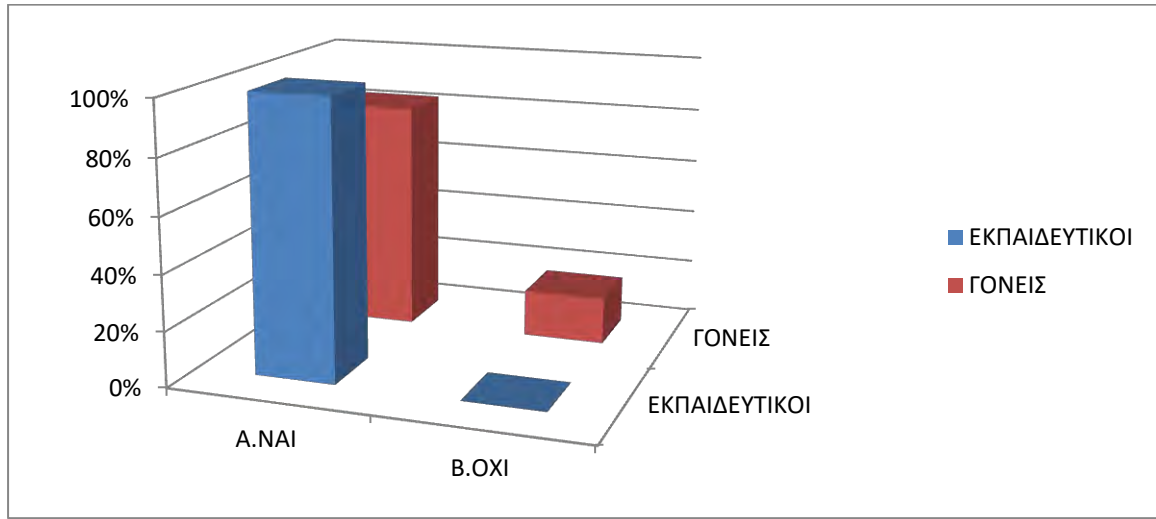
Διάγραμμα 13:

Ερώτηση 14: Τους παρέχεται ή Χρησιμοποιείτε ποικιλία υλικών για εικαστικές δημιουργίες;

Στην «ερώτηση 14» για το αν παρέχουν ποικιλία υλικών στα παιδιά για τις εικαστικές δημιουργίες, βρίσκουμε σύμφωνες και τις δύο πλευρές, τους εκπαιδευτικούς με 100% και τους γονείς με 83% .

Διάγραμμα 14:

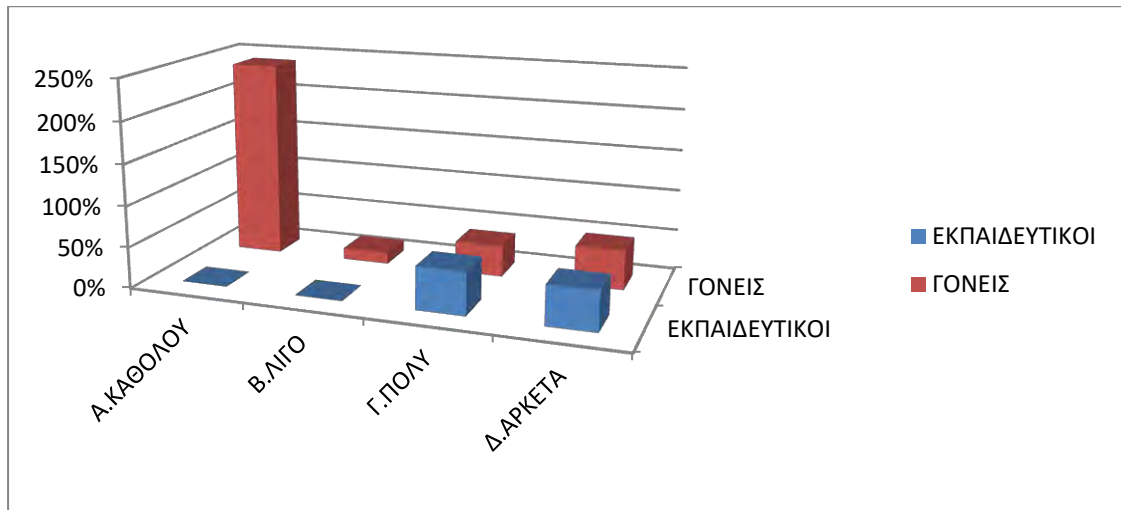

Ερώτηση 15: Πιστεύετε ότι τα εικαστικά συμβάλλουν στην μάθηση και κατανόηση για το παιδί;

Στην «ερώτηση 15» για το αν τα εικαστικά συμβάλλουν στην μάθηση και την κατανόηση για το παιδί, οι δύο πλευρές συμφωνούν με τις επιλογές πολύ και αρκετά να έχουν μεγαλύτερα ποσοστά από εκείνων των λίγο και καθόλου. Παρόλα αυτά εντύπωση μας προκαλούν τα αποτελέσματα αυτής της ερώτησης διότι έρχεται σε αντίθεση με την «ερώτηση11» καθώς απάντησαν ότι δεν χρησιμοποιούν ως μέσο μάθησης και εδώ φαίνεται να αντιλαμβάνονται την χρησιμότητα του. Αυτό ίσως να είναι αποτέλεσμα της άγνοιας των γονιών για τον τρόπο χρήσης των εικαστικών ως “σύμμαχο ” τους, εδώ ίσως να βοηθούσαν οι εκπαιδευτικοί προτείνοντας τρόπους ενασχόλησης του παιδιού με βάση τα εικαστικά στο σπίτι.

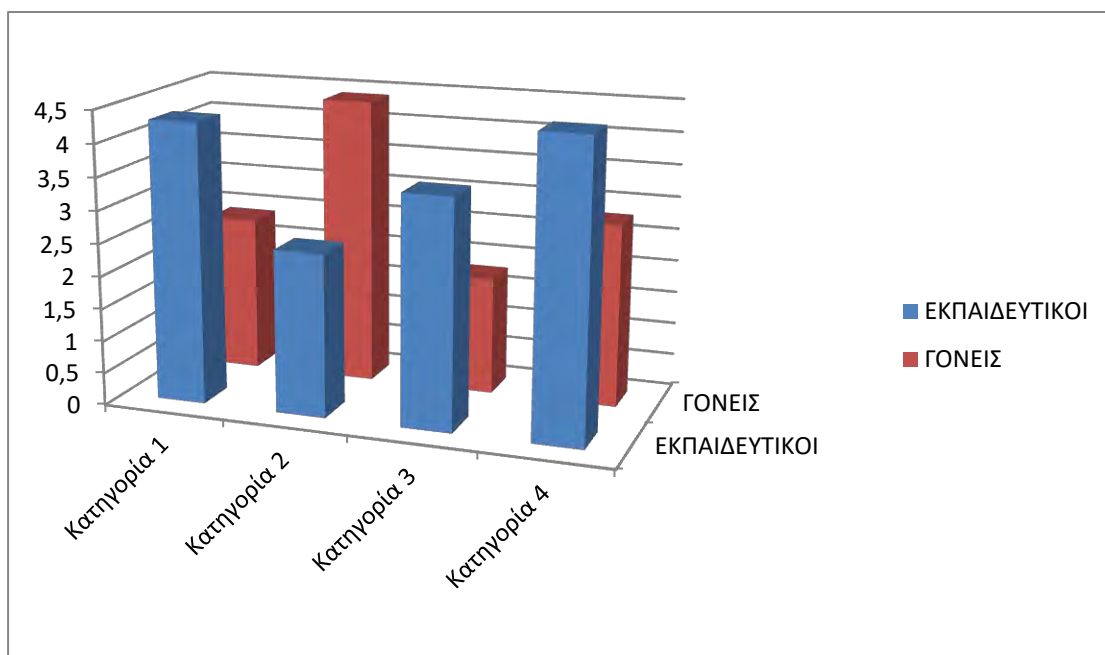
Διάγραμμα 15:

Αντιλήψεις νηπιαγωγών, γονέων παιδιών προσχολικής ηλικίας για το πώς
μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα εικαστικά ως μέσο μάθησης

Ερώτηση 16: Συνδυάζετε την ενασχόληση των εικαστικών με :

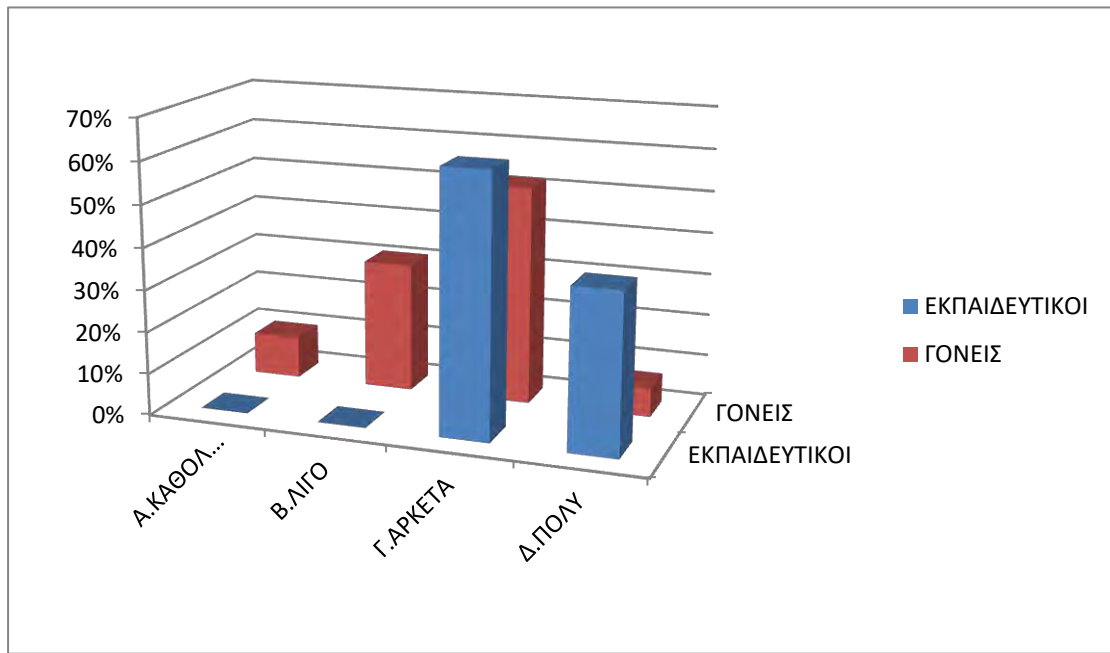
Διάγραμμα 16

Ερώτηση 17: Αναζητάτε καινούργιες ιδέες πάνω στα εικαστικά (όπως εποπτικό υλικό, βιβλία ή περιοδικά)

Στην «ερώτηση 17» για το αν αναζητάνε καινούργιες ιδέες για τα εικαστικά οι δύο πλευρές βρίσκονται να συμφωνούν με τις επιλογές πολύ και αρκετά να έχουν μεγαλύτερα ποσοστά από εκείνων των λίγο και καθόλου.

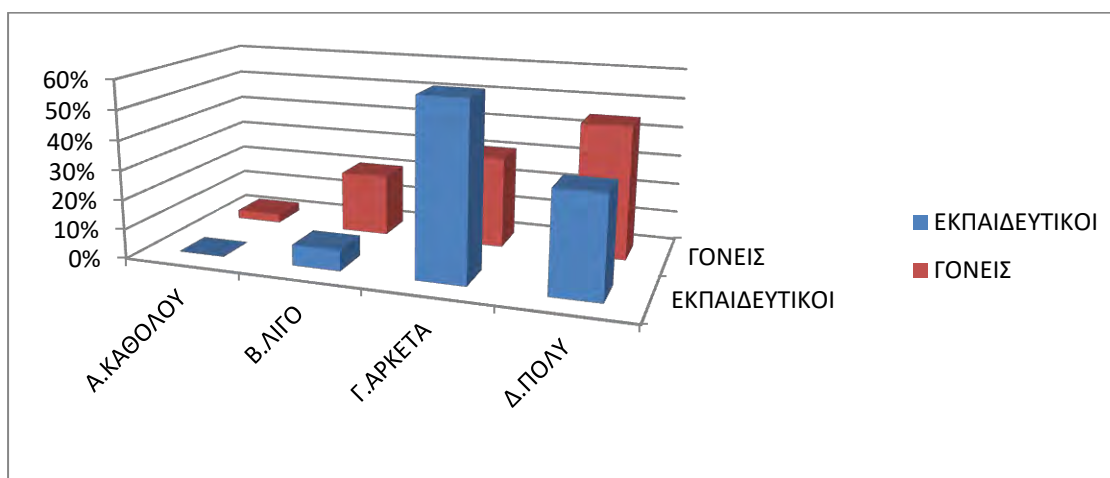
Διάγραμμα 17:

Ερώτηση 18: *Αν είναι επιθυμητή η συνεργασία σχολείου και σπιτιού και από τους δύο;*

Στην «ερώτηση 18» για το αν δύο πλευρές επιθυμούν την συνεργασία μεταξύ τους, βρίσκονται να συμφωνούν, με τις επιλογές πολύ και αρκετά να έχουν μεγαλύτερα ποσοστά από εκείνα των λίγο και καθόλου.

Διάγραμμα 18:

4.6 Συζήτηση - Συμπεράσματα

Βιβλιογραφική ανασκόπηση συμπεράσματα

Από τη βιβλιογραφία έχει παρατηρηθεί ότι οι εκπαιδευτικοί εμφανίζονται με ελλείψεις γνώσεις στον εικαστικό τομέα, ενστερνιζόμενοι την άποψη ότι αυτό οφείλεται στην εκπαίδευση που έλαβαν κατά τη διάρκεια των φοιτητικών τους χρόνων και στην έλλειψη επιμορφωτικών προγραμμάτων. Και αυτό, οδηγεί στη μείωση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης, καθώς οι εκπαιδευτικοί έχουν και μειωμένη αυτοπεποίθηση στο να διδάξουν κάτι για το οποίο οι δεξιότητες τους, δεν είναι επαρκείς. (Μαγουλιώτης και Λαμπίτση, 2012).

Απαραίτητη κρίνεται λοιπόν, η αναπροσαρμογή της εικαστικής εκπαίδευσης που λαμβάνουν οι εκπαιδευτικοί κατά τη διάρκεια των σπουδών τους και ο εκσυγχρονισμός των γνώσεων των ενεργεία διδασκόντων, όσον αφορά το περιεχόμενο και τη διδασκαλία του συγκεκριμένου γνωστικού αντικειμένου (Μαγουλιώτης και Λαμπίτση, 2012).

Ακόμη, έχει παρατηρηθεί ότι παρότι όλοι οι εκπαιδευτικοί διδάχθηκαν τα εικαστικά κατά τη διάρκεια των σπουδών τους, εκείνοι που αποφοίτησαν από ΑΕΙ τα διδάχθηκαν, σε αρκετά υψηλότερο ποσοστό, σχετικά με το θεωρητικό περιεχόμενο. Ωστόσο, σημαντικός αριθμός νηπιαγωγών δεν έχει εκπαιδευτεί πρακτικά σε πολλούς εικαστικούς τομείς που προβλέπονται από το ΔΕΠΠΣ (Μαγουλιώτης, κ.ά., 2009).

Γενικά όλη η βιβλιογραφία συμφωνεί με το συμπέρασμα, ότι οι νηπιαγωγοί νιώθουν ικανοί και έχουν αυτοπεποίθηση να διδάξουν τομείς των εικαστικών που διδάχθηκαν και οι ίδιοι. Επομένως, αν δεν υπάρξει επιμόρφωση, η μειωμένη ενασχόληση και η έλλειψη απόδοσης ουσιαστικής σημασίας στο μάθημα των εικαστικών, θα διαιωνίζεται. Κρίνεται απαραίτητο επομένως, η αναδημιουργία των προγραμμάτων σπουδών με την απόδοση υποχρεωτικού χαρακτήρα στα εικαστικά μαθήματα, τη διεύρυνση της διάρκειας αυτών, τον εμπλουτισμό του περιεχομένου, αλλά και την υιοθέτηση βιωματικού, πρακτικού χαρακτήρα σε αυτά, διότι η πράξη

είναι αυτή που θα δημιουργήσει το αίσθημα της αυτοπεποίθησης και της θετικής προσέγγισης των εικαστικών στην τάξη (Μαγουλιώτης, κ.ά., 2009).

Ακόμη, έχει βρεθεί ότι η διαθεματικότητα, ακολουθείται σε ένα καλό βαθμό από τους εκπαιδευτικούς και περισσότερο, από όσους έχουν αποφοιτήσει από ΑΕΙ (Λαμπίτση κ.ά, 2011).

Όσον αφορά τη συνεργασία σχολείου και οικογένειας, έχει διαπιστωθεί στην Ελλάδα, δεν έχει δοθεί η αρμόζουσα σημασία σε αυτή, με συνέπεια να μην έχει αναπτυχθεί αρκετά. Αυτό εξηγεί και τις μειωμένες πρωτοβουλίες ενίσχυσης αυτής της σχέσης, με τους εκπαιδευτικούς τις περισσότερες φορές να είναι αυτοί, που προσπαθούν να τη δημιουργήσουν (Αρβανίτη – Παπαδοπούλου, 2010, Birbili & Karagiorgou, 2010, Παπανδρέου, 2009, Σακελλαρίου, 2008, όπως αναφέρεται στις Βελλοπούλου, Γκολφινόπουλου και Καμπεζά, 2013).

Συμπεράσματα έρευνας με βιβλιογραφική ανασκόπηση

Εντύπωση προκαλεί το γεγονός, πως ενώ στην έρευνα που διεξήχθη για τους σκοπούς της πτυχιακής αυτής εργασίας, οι γονείς ενστερνίζονταν την άποψη ότι τα εικαστικά δεν παραγκωνίζονται στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, στην έρευνα των Λαζάρου και Μαγουλιώτη (2006), φαίνεται μειωμένη ενασχόληση των εκπαιδευτικών με τα εικαστικά, χωρίς να ασχολούνται όσο προβλέπεται από τα προγράμματα σπουδών.

Αντίθετα, όσον αφορά την ελεύθερη έκφραση, όπως υποστηρίζεται από τον Freinet (που αναφέρεται στους Λαζάρου και Μαγουλιώτη, 2006), ο οποίος πρεσβεύει την άποψη πως μέσω αυτής, το παιδί μπορεί να εκφράσει τον εσωτερικό του κόσμο και είναι πολύ σημαντικό, διότι καταφέρει να απεγκλωβίσει από την ψυχή του ό,τι τον ενοχλεί, την προβληματίζει ή τον ενθουσιάζει. Και από την έρευνά μου λοιπόν, διαπιστώθηκε ότι γονείς και εκπαιδευτικοί, είναι υπέρμαχοι του ελεύθερου σχεδίου και ενθαρρύνουν τα παιδιά να ασχολούνται με αυτό.

Σύμφωνα με τα δεδομένα που συλλέχθηκαν από την έρευνα, προέκυψαν τα ακόλουθα συμπεράσματα:

- Όσον αφορά την εκπαίδευση στα εικαστικά παρατηρήθηκε ότι συνολικά (και στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς) ο χρόνος που αφιερώνεται στη διδασκαλία του συγκεκριμένου γνωστικού αντικείμενου, είναι αντιστρόφως ανάλογος του επιπέδου των βαθμίδων της εκπαίδευσης, κάτι που συμφωνεί και με τη βιβλιογραφική ανασκόπηση. Αυτό ίσως οδηγεί, στην αποθάρρυνση των παιδιών σχετικά με την ενασχόληση με το συγκεκριμένο τομέα, καθώς τους καλλιεργείται η ιδέα, πως αυτό το αντικείμενο χάνει τη σπουδαιότητά του, συγκρινόμενο με τα υπόλοιπα.
- Σχετικά με τις προτιμήσεις των νηπιαγωγών, στις πρώτες θέσεις βρίσκεται η αισθητική αγωγή, το σχέδιο, οι τρισδιάστατες κατασκευές και τα κολλάζ, το οποίο συμφωνεί με έρευνα της βιβλιογραφίας. Από την πλευρά των γονέων, οι περισσότεροι δε σχετίζονται με τα εικαστικά, αλλά όσοι ασχολούνται με αυτά, στις πρώτες θέσεις βρίσκονται επίσης το σχέδιο, οι τρισδιάστατες κατασκευές και η αισθητική αγωγή γενικότερα.
- Για την εκπαίδευση που έχουν λάβει σχετικά με τα εικαστικά, το μεγαλύτερο ποσοστό των νηπιαγωγών εμφανίζεται δυσαρεστημένο, ένα ακόμη εύρημα που συμφωνεί με τη βιβλιογραφία. Αυτό, οδηγεί στη δημιουργία αισθημάτων ανασφάλειας στους εκπαιδευτικούς να εμβαθύνουν περισσότερο στο συγκεκριμένο τομέα, αλλά και να πειραματιστούν στην τάξη με μεθόδους που δε γνωρίζουν, με συνέπεια να αναλώνονται στην ασφάλεια των κλασικών πρακτικών που οι ίδιοι διδάχθηκαν, στα προσχολικά τους χρόνια. Έτσι, αντί να οδηγούμαστε σε εκσυγχρονισμό της εκπαίδευσης και πρόοδο, μένουμε προσκολλημένοι σε οπισθοδρομικές και ξεπερασμένες τεχνικές διδασκαλίας. Από την άλλη, το μεγαλύτερο ποσοστό των γονέων εμφανίζεται ευχαριστημένο, κάτι που μπορεί να οφείλεται στο ότι δε γνωρίζουν εις βάθος το συγκεκριμένο αντικείμενο και τη δυναμική που κρύβει ως μαθησιακό εργαλείο, με αποτέλεσμα επαναπαύονται στις ελάχιστες και γενικευμένες γνώσεις, που έχουν λάβει κατά την ακαδημαϊκή τους πορεία.

- Η ποιότητα και η ποσότητα της εικαστικής εκπαίδευσης βρίσκει τους περισσότερους εκπαιδευτικούς απογοητευμένους, με τη βιβλιογραφία να υποστηρίζει την αναγκαιότητα της υιοθέτησης υποχρεωτικού χαρακτήρα στα μαθήματα που εντάσσονται στον εικαστικό κλάδο. Απογοητευμένοι εμφανίζονται και οι γονείς, κάτι που τονίζει την προχειρότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης στα εικαστικά.
- Ο ελεύθερος χρόνος από την πλευρά των εκπαιδευτικών, αφιερώνεται σε σημαντικό βαθμό στα εικαστικά και συγκεκριμένα στο μοντελισμό, με το σχέδιο και τη ζωγραφική να ακολουθούν. Αυτό δείχνει πως οι ίδιοι προσπαθούν να καλλιεργήσουν τις γνώσεις, τη δημιουργικότητα και τη φαντασία τους, οδηγώντας σε καλύτερα και δημιουργικότερα αποτελέσματα στην τάξη και τη διδασκαλία τους. Ίδια αποτελέσματα προέκυψαν και στους γονείς, οι οποίοι διαθέτουν σημαντικό ποσοστό του ελεύθερου χρόνου τους στα εικαστικά, με το σχέδιο σε μεγαλύτερο βαθμό, ακολουθώντας η χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή για καλλιτεχνικούς σκοπούς, που σημαίνει ότι ενδιαφέρονται να καλλιεργήσουν την αισθητική αγωγή και στα παιδιά τους.
- Όσον αφορά τις επισκέψεις σε χώρους καλλιτεχνικού ενδιαφέροντος, οι περισσότεροι νηπιαγωγοί απάντησαν θετικά. Όσοι απάντησαν αρνητικά, κυριότερα αίτια ανέδειξαν την έλλειψη χρόνου και την έλλειψη καλλιτεχνικών χώρων σε κοντινή απόσταση. Αντίθετα, οι περισσότεροι γονείς απάντησαν αρνητικά, δηλαδή δεν επισκέπτονται συχνά με τα παιδιά τους τέτοιους χώρους, διότι δε διαθέτουν αρκετό χρόνο ή δεν υπάρχει σε κοντινό σημείο πρόσβαση σε καλλιτεχνικό χώρο. Εντύπωση μου προκάλεσαν δύο απαντήσεις γονέων. Εναργέστερα, ο ένας ανέφερε την ακριβή τιμή των εισιτηρίο, ενώ ο άλλος την αδυναμία κατανόησης των εικαστικών έργων από τα παιδιά του, λόγω της μικρής τους ηλικίας, πράγμα που αναδεικνύει την ελλιπή ενημέρωσή του για το πώς μπορεί να εισάγει τα παιδιά του ομαλά στον κόσμο της τέχνης.
- Σχετικά με τα στοιχεία εκείνα τα οποία οδηγούν σε ένα εικαστικό αποτέλεσμα, οι εκπαιδευτικοί ανέδειξαν ως κυριότερα την

παρατηρητικότητα, το προσωπικό ταλέντο και τη φαντασία, ενώ οι γονείς τη φαντασία και τη διάθεση/έμπνευση για δημιουργία.

- Η αξιοποίηση των εικαστικών ως μέσο μάθησης, βρίσκει το μεγαλύτερο ποσοστό των νηπιαγωγών θετικό ως προς αυτή την κατεύθυνση, ενώ οι απόψεις των γονέων αποκλίνουν καθώς, το ποσοστό αυτών που ενισχύουν την χρήση των εικαστικών ως μαθησιακό εργαλείο, πλησιάζει το ποσοστό εκείνων, που απαξιώνουν αυτού του είδους τη χρήση τους. Ωστόσο, η συμβολή των εικαστικών στη μάθηση άλλων γνωστικών αντικειμένων, βρίσκει σύμφωνες και τις δύο πλευρές, κάτι που προκαλεί εντύπωση για την πλευρά των γονέων, καθώς υποστήριξαν πως δε θεωρούν τα εικαστικά σημαντικό εργαλείο μάθησης, ενώ φαίνεται να αντιλαμβάνονται τη χρησιμότητά τους (υποστηρίζουν τη αξιοποίησή τους για τη διδασκαλία άλλων γνωστικών αντικειμένων). Για την αποφυγή λανθασμένων αντιλήψεων σχετικά με τα εικαστικά, όσον αφορά τους γονείς, προτείνεται η δημιουργία συνεργασίας μεταξύ σχολείου και οικογένειας, που όπως αναδεικνύεται και από τη βιβλιογραφία, έχει σημαντικά πλεονεκτήματα για την κατάλληλη αξιοποίηση των εικαστικών και στο σπίτι, αλλά και την αναγνώριση της σπουδαιότητάς τους στη μάθηση.
- Η χρήση των φωτοτυπιών από τους νηπιαγωγούς, προτιμάται κυρίως στις ελεύθερες δραστηριότητες, ενώ οι γονείς τις προτιμούν αρκετά. Αναφορικά με το ελεύθερο σχέδιο, οι πρώτοι είναι θερμοί υποστηρικτές του. Και από τους τελευταίους όμως, προτιμάται αρκετά.
- Και οι δύο πλευρές ακόμη, προσφέρουν ποικιλία υλικών στα παιδιά για τις δημιουργίες τους, κάτι που προτείνεται και από τα τρέχοντα εκπαιδευτικά προγράμματα.
- Οι εκπαιδευτικοί συνδυάζουν συχνά τη διδασκαλία των εικαστικών με την παρατήρηση καλλιτεχνικών έργων, το άκουσμα παραμυθιού, την ανακοίνωση επίκαιρου γεγονότος και τον πειραματισμό με νέα υλικά. Οι γονείς από την άλλη, συνδυάζουν συχνά τα εικαστικά κυρίως με το άκουσμα

παραμυθιού, την επίσκεψη σε εικαστικό χώρο και τον πειραματισμό με νέα υλικά.

- Η αναζήτηση νέων εικαστικών ιδεών σε εποπτικό υλικό (περιοδικά, κλπ), προτιμάται αρκετά από τους εκπαιδευτικούς, αλλά και από τους γονείς, ενώ και οι δύο πλευρές παροτρύνουν η μία την άλλη, για την ενασχόληση των παιδιών με εικαστικές δημιουργίες.
- Οι γονείς επιθυμούν σε μεγάλο βαθμό την εμπλοκή τους σε εικαστικά δρώμενα του νηπιαγωγείου, οδηγώντας στο συμπέρασμα πως οι εκπαιδευτικοί είναι αναγκαίο να καλλιεργήσουν τη συνεργασία με το οικογενειακό περιβάλλον των παιδιών, ενθαρρύνοντας τη συμμετοχή των τελευταίων σε δραστηριότητες του σχολείου, κάτι που προτείνεται και από τη βιβλιογραφία.
- Σχετικά με το στόχο των εικαστικών, για τους εκπαιδευτικούς προηγείται η εξάσκηση της λεπτής κινητικότητας και του συντονισμού των κινήσεων, ακολουθούν η διεύρυνση των πνευματικών οριζόντων και η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, αλλά και η καλλιέργεια της αισθητικής, η επαφή με νέα υλικά και η ανάπτυξη των ιδιοτήτων τους. Οι γονείς θεωρούν από την άλλη, ως κύριο στόχο των εικαστικών την ανάπτυξη της φαντασίας, της δημιουργικότητας και της παρατηρητικότητας, εφόδια σημαντικά στην επίλυση προβλημάτων και αντιμετώπιση δυσκολιών. Ακολουθεί η καλλιέργεια της έκφρασης, η επαφή με νέα υλικά, η κινητική εξάσκηση, η ομαλή προσέγγιση της γνώσης σε άλλα αντικείμενα, η συνεργασία και η κοινωνικοποίηση. Και στις δύο πλευρές υπάρχει αντιστοιχία με τη στάση που επιχειρεί να προωθήσει το ΔΕΠΠΣ απέναντι στα εικαστικά, κάτι που μας εκπλήσσει θετικά, ιδιαίτερα για την πλευρά των γονιών, οι οποίοι δεν έχουν εξειδικευμένες γνώσεις πάνω στο αντικείμενο.
- Τα οφέλη του ελεύθερου παιδικού σχεδίου για τους εκπαιδευτικούς συνοψίζονται στα ακόλουθα: τα παιδιά μαθαίνουν να εκφράζουν το συναισθηματικό τους κόσμο, εξασκούνται στην επίλυση προβλημάτων και λήψη αποφάσεων, ενισχύουν την αυτοπεποίθησή τους, μαθαίνουν να

ελέγχουν το σώμα και τις κινήσεις τους, ενώ μπορεί να αξιοποιηθεί και ως ένα αποτελεσματικό εργαλείο αξιολόγησης. Για τους γονείς, προέκυψαν τα παρακάτω πλεονεκτήματα για το ελεύθερο σχέδιο: ανάπτυξη της φαντασίας, και της δημιουργικότητας, η δυνατότητα πειραματισμού, εξέλιξη και οργάνωση της σκέψης, ενίσχυση της εμπιστοσύνης στον εαυτό τους, συνεργασία, κοινωνικοποίηση και η ψυχική εκτόνωση.

- Η χρήση των εικαστικών ως μέσο μάθησης σε συνδυασμό με άλλες μαθησιακές περιοχές, προτιμάται από τους εκπαιδευτικούς, διότι: αποτελεί ένα ελκυστικό τρόπο μετάδοσης της γνώσης, η οποία προκύπτει αβίαστα και ευχάριστα, βοηθάει στη διαχείριση νέων πληροφοριών και δυσκολιών, ενώ προσδίδει και ένα παιγνιώδη χαρακτήρα στη μάθηση. Ακόμη, μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε όλα τα στάδια μιας δραστηριότητας (αφόρμηση, ανατροφοδότηση, αξιολόγηση). Για τους γονείς, απορρέουν τα εξής πλεονεκτήματα: υπάρχει η δυνατότητα προσέγγισης δύσκολων εννοιών με πιο ευχάριστο και κατανοητό τρόπο, ενώ εντύπωση προκάλεσαν κάποιοι γονείς που απάντησαν πως ο συνδυασμός των εικαστικών με άλλες μαθησιακές περιοχές υποβοηθά τη μάθηση, αλλά δε γνωρίζουν τον τρόπο. Για μια ακόμη φορά, γίνεται αντιληπτή η αναγκαιότητα της στήριξης των γονέων από τους εκπαιδευτικούς, όσον αφορά τον τρόπο που μπορούν οι πρώτοι να ενισχύσουν τα παιδιά τους, στο συγκεκριμένο τομέα.
- Τέλος, σχετικά με τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η εικαστική αγωγή, οι εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν ότι σημαντικότερο είναι η έλλειψη πόρων και κατάλληλων εγκαταστάσεων για τη διεξαγωγή καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων, ακολουθεί ο ελλιπής διδακτικός χρόνος, η ελλιπής επιμόρφωση και εξειδίκευση των ίδιων, αλλά και η απουσία διάθεσης για εξειδίκευση, ενώ ενστερνίζονται την άποψη ότι η εικαστική αγωγή, προσεγγίζεται λανθασμένα από παιδιά, εκπαιδευτικούς και γονείς. Ωστόσο, υπάρχει ένα μικρό ποσοστό εκπαιδευτικών, που θεωρεί πως στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση δεν υπάρχουν προβλήματα όσον αφορά την εικαστική αγωγή, χωρίς βέβαια να αναιρεί την εμφάνιση προβλημάτων σε

υψηλότερες βαθμίδες, καθώς παραγκωνίζονται τα εικαστικά. Από την άλλη οι γονείς, αναδεικνύουν ως προβλήματα της εικαστικής αγωγής, το γεγονός ότι αρκετοί θεωρούν τα εικαστικά ως δευτερεύουσας σημασίας μάθημα, αγνοώντας τη σπουδαιότητά του, αλλά και τα οφέλη του, εφόσον δεν έχουν γνώσεις στο συγκεκριμένο τομέα. Ακόμη, θεωρούν πως δεν υπάρχει αρκετή εμπλοκή της εικαστικής αγωγής με τα άλλα μαθήματα, οι εκπαιδευτικοί νιώθουν ανασφάλεια να τα διδάξουν σε βάθος λόγω της ελλιπούς επιμόρφωσής τους, ενώ τα παιδιά έχουν βεβαρυμμένο πρόγραμμα με άλλα γνωστικά αντικείμενα, που θεωρούνται ανώτερα των εικαστικών.

4.7 Προτάσεις

Καταλήγοντας, η εικαστική αγωγή θεωρείται μορφωτικό μέσο για κάθε αναπτυξιακό στάδιο του παιδιού, αφού θεμελιώνει αξίες που θωρακίζουν την απόλυτη αποδοχή στον συναισθηματικό, κοινωνικό και πνευματικό τομέα, κάτι που αποδεικνύει έντονα, πόσο σημαντικό είναι το μάθημα των καλλιτεχνικών σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες (Μαγουλιώτης και Τσιλιμένη, 2006). Προτείνεται λοιπόν, περαιτέρω διερεύνηση για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στον εικαστικό τομέα, διότι παρότι όλοι οι νηπιαγωγοί παραδέχονται την ελλιπή κατάρτισή τους στα εικαστικά, δεν έχει βρεθεί αρκετή βιβλιογραφία, για τα αίτια που συμβαίνει αυτό. Ακόμη, καλό θα ήταν να γίνει έρευνα και για τη συνεργασία σχολείου οικογένειας πάνω στον εικαστικό τομέα, κατά πόσο δηλαδή οι εκπαιδευτικοί ενημερώνουν και παροτρύνουν τους γονείς, να εμπλακούν με τα παιδιά τους σε εικαστικές δραστηριότητες στο σπίτι. Τέλος, σχετικά με την παρούσα έρευνα, είναι μικρού μήκους και ίσως, αν είχε διευρυνθεί περισσότερο το πλήθος των ερωτηθέντων, να μπορούσα να υποστηρίξω με περισσότερη ασφάλεια και σιγουριά την ανάλυση που προέκυψε από τα δεδομένα που συλλέχθηκαν.

Βιβλιογραφία

Ελληνική βιβλιογραφία

Αποστόλου, Ζ., Βελλοπούλου, Α., Καμπεζά, Μ., Μισιρλή, Α., Παπαπάνου, Ι. & Τζαβάρα, Α. (2013). Στάσεις και αντιλήψεις μελλοντικών νηπιαγωγών για τη συνεργασία ανάμεσα στο σχολείο και την οικογένεια και για τις επικοινωνιακές τους ικανότητες. Σε 15^ο Διεθνές Συνέδριο AIFREF. Σελ. 20-31.

Βελλοπούλου, Α., Γκολφινόπουλου, Γ. & Καμπεζά, Μ. (2013). Διευκολύνοντας τη συνεργασία εκπαιδευτικών και γονέων στη μαθησιακή διαδικασία: μια εφαρμογή στο νηπιαγωγείο. Σε 15^ο Διεθνές Συνέδριο AIFREF. Σελ. 32-43.

Δαφέρμου, Χ., Κουλούρη, Π. & Μπασαγιάννη, Ε. (2006). *Οδηγός Νηπιαγωγού: Εκπαιδευτικοί σχεδιασμοί Δημιουργικά περιβάλλοντα μάθησης*. Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων

Κακανά, Δ.Μ. & Σιμούλη, Γ. (επιμ.). (2008). *Η προσχολική εκπαίδευση στον 21^ο αιώνα Θεωρητικές προσεγγίσεις και διδακτικές πρακτικές*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο

Κοντογιάννη, Δ. & Οικονομίδης, Β. (2014). Η γονική εμπλοκή των αλλοδαπών υπό την οπτική των νηπιαγωγών. *Έρευνα στην Εκπαίδευση*, 2, σελ. 117-144.

Κοντοπούλου, Μ., Σοφianoπούλου, Ι. & Χριστοδούλου, Ι. (2013). Ένα πρόγραμμα συνεργασίας εκπαιδευτικών – γονιών για την προώθηση της αυτορρύθμισης παιδιών στο νηπιαγωγείο. Σε 15^ο Διεθνές Συνέδριο AIFREF. Σελ. 152-163.

Κυπριανός, Π. (επιμ.) (2013). Οικογένεια, σχολείο, τοπικές κοινωνίες: Πολιτικές και πρακτικές για το παιδί. 15^ο Διεθνές Συνέδριο AIFREF. 22-26 Μαΐου 2013. Πάτρα.

Κωσταρίδου & Ευκλείδη, Α. (2011). *Γνωστική ψυχολογία*, Αθήνα: Πεδίο

Κωτσαλίδου, Δ., Μαγουλιώτης, Α., Τριανταφυλλίδης, Τ. & Μιχαλοπούλου, Κ. (2013). Εκπαίδευση μέσα από τις Τέχνες. Στα πρακτικά (υπό έκδοση) ...για να

ξαναφανταστούμε το σχολείο... του 1st International Conference on Reimagining
Schooling. Thessaloniki: University of Macedonia

Λαζάρου, Σ. & Μαγουλιώτης, Α. (2006). Το μάθημα των εικαστικών τα τελευταία
χρόνια στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. *ΜΑΚΕΔΟΝ*, (15), σελ. 109-116.

Λαμπίτση, Β., Ντάνης, Α. & Μαγουλιώτης, Α. (2011). Τα εικαστικά στο Νηπιαγωγείο:
Πρακτικές των εκπαιδευτικών Προσχολικής Αγωγής. 2^ο Πανελλήνιο Συνέδριο
Επιστημών Εκπαίδευσης. 27-30 Μαΐου 2010. Αθήνα: **ΕΚΔΟΤΗΣ**.

Λαμπίτση, Β., Βάιος, Α., Μαγουλιώτης, Α. & Ντάνης, Α. (2009). Εικαστική αγωγή:
Κατάρτιση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών της προσχολικής εκπαίδευσης. Σε
Μαλαφάντης, Κ.Δ., Σακελλαρίου, Μ. και Μπάκας, Θ. (Επιμ.) *ΙΓ' Διεθνές Συνέδριο
Παιδαγωγής Εταιρίας Ελλάδος*, 641-651. Αθήνα: διάδραση

Μαγουλιώτης, Α. (2014). *Εικαστική Παιδαγωγική*. Αθήνα: Συμμετρία

Μαγουλιώτης, Α. (2002). *Εικαστικές Δημιουργίες Ι*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη

Μαγουλιώτης, Α & Τσιλιμένη, Τ. (2006). Τόποι συνάντησης των τεχνών.
Δημιουργικές προσεγγίσεις των τεχνών και δημιουργικές δραστηριότητες μαθητών
με αφορμή τα λογοτεχνικά κείμενα. Σε Χατζηδήμου, Δ. ΧΡ., Μπίκος, Κ.Γ., Στραβάκου,
Π.ΑΝΤ. και Χατζηδήμου, Κ.Δ. (Επιμ.) *5^ο Πανελλήνιο Συνέδριο: Ελληνική Παιδαγωγική
και Εκπαιδευτική Έρευνα*, (355-362). Θεσσαλονίκη: Αδελφοί Κυριακίδη Α.Ε.

Ματσαγγούρας, Η. (2002). Η διαθεματικότητα στη σχολική γνώση, εννοιοκεντρική
αναπλαισίωση και σχέδιο εργασίας. Αθήνα: Γρηγόρης

Ματσαγγούρας, Η. (2003). *Η διαθεματικότητα στη σχολική γνώση*. Αθήνα: Γρηγόρης

Παπαγεωργίου, Ε. και Μαγουλιώτης, Α. (2002). Ανίχνευση συντελεστών, οι οποίοι
προκαλούν τη δημιουργία ή διαφοροποιούν προγραμματισμένες εικαστικές
δραστηριότητες στο νηπιαγωγείο. *Virtual School, The sciences of Education Online*,
3,(1), σελ. 12.

Παπαδημητρίου, Γ.Ν. (2005). *Ταλέντο και τέχνη*. Αθήνα: Επικαιρότητα

Ρουγκάλα, Κ. & Αγγελοπούλου, Ε. (2013). Σχολείο – οικογένεια: Μια σχέση που χρειάζεται το «ΜΑΖΙ». Σε 15^ο Διεθνές Συνέδριο AIFREF. Σελ. 313-319.

Στεργίου, Ε., Μιχαλοπούλου, Κ. και Μαγουλιώτης, Α. (2013). Η αποτελεσματικότητα της εικαστικής δράσης στην ελεύθερη, στην καθοδηγούμενη και στην προσχεδιασμένη -κατευθυνόμενη μορφή της Στα πρακτικά συνεδρίου με θέμα: Παιδική ηλικία: Κοινωνιολογικές, πολιτισμικές, ιστορικές και Παιδαγωγικές Διαστάσεις. Αθήνα: ΠΤΔΕ του ΕΚΠΑ (υπό έκδοση).

Σωτηροπούλου & Ζορμπαλά, Μ. (2009). Αισθητική αγωγή και αισθητική ευαισθητοποίηση στην προσχολική και σχολική τάξη. Στο Μ. Πουρκός (επιμ.) *Τέχνη, παιχνίδι αφήγηση ψυχολογικές και ψυχοπαιδαγωγικές διαστάσεις*, Αθήνα: Τόπος, σελ. 211-228.

Τσαλαγιώργου, Ε. & Αυγητίδου, Σ. (2017). Διερεύνηση αναγκών των νηπιαγωγών: μία προσπάθεια τεκμηρίωσης του πλαισίου της προσχολικής εκπαίδευσης. *Έρευνα στην Εκπαίδευση*, 6(1), σελ. 255-273.

Τσουκαλά, Κ. & Μαγουλιώτης, Α. (2013). *Οι Φυσικές Επιστήμες και τα Εικαστικά συνεργάζονται για την ανίχνευση και αξιοποίηση ιδεών και γνώσεων των νηπίων, σχετικά με τους ζωντανούς οργανισμούς*. 8^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Διδακτικής των Φυσικών Επιστημών και Νέων Τεχνολογιών στην Εκπαίδευση. Σελ. 512-521.

Φακίδου, Α. & Μαγουλιώτης, Α. (2008). Οι τέχνες των εικόνων και του λόγου: Μια σύντομη προσέγγιση στα διδακτικά πακέτα των εικαστικών του δημοτικού σχολείου. *Διαδρομές*, (91), σελ. 53-64.

Μαγουλιώτης, Α. & Λαμπίτση, Β. (2012). Εικαστική εκπαίδευση και επιμόρφωση Νηπιαγωγών Ελλάδας. *Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού*, (11^β), σελ. 11-21.

Ξένη βιβλιογραφία

Arnheim, R. (1999). Τέχνη και οπτική αντίληψη, η ψυχολογία της δημιουργικής όρασης, μτφ. Ι. Ποταμιανός. Αθήνα: Θεμέλιο

- Arnheim, R. (1969). *Visual thinking*. London: Faber & Faber
- Eisner, E. (1999). *Αναλυτικά προγράμματα και εκπαίδευση των εκπαιδευτικών*. Εισαγ., επιμ. Χρ. Θεοφιλίδης και Ανδρ. Κουρτέλας. Λευκωσία
- Freeman, N.H. (1980). *Strategies of Representation in young children: Analysis of Spatial Skills and Drawing Processes*. London: Academic Press
- Gardner, H. (1993). *Creating minds*. New York: Basic books
- Gardner, H. (2010). *Frames of mind. Η θεωρία των πολλαπλών τύπων νοημοσύνης*, μτφ. Π. Γεωργίου. Αθήνα: Μαραθιά
- Kovalik, S. & Oslen, K. (2001). *Exceeding expectations*. Covington, WA: Books for Educators.
- Labitsi, V. (2000). *An investigation into the art education practice, strengths, problems, professional needs and views of greek primary school teachers*, MA Dissertation, University of Surrey Roehampton.
- Lindeman, K.W. & Anderson, E.M. (2015). Using Blocks to Develop 21st Century Skills. *NAEYC*, 70 (1). Retrieved from:
<https://www.naeyc.org/resources/pubs/yc/mar2015/using-blocks>
- Namje, P. & Yeonghae, K. (2012). Computer Education's Teaching-Learning Methods Using Educational Programming Language Based on STEAM Education, (*LNCS*, 7513), pp. 320–327.
- Robelen, E. W. (2011). STEAM: Experts Make Case for Adding Arts to STEM. *Education Week*.
- Sharapan, H. (2012). From Stem to Steam How Early Childhood Educators Can Apply Fred Rogers' Approach. *Young Children*, p. 36-40
- Stern, A. (1992). Κατανόηση της παιδικής τέχνης, μτφ. Γ. Α. Βασδέκη. Αθήνα: Δίπτυχο

Sullivan, A. & Bers, M.U. (2017). Dancing robots: integrating art, music and robotics in Singapore's early childhood centers. *Int J Technol Des Educ*, 28, p. 325-346.

Παράρτημα

1. Ερωτηματολόγιο εκπαιδευτικών

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ: ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ: ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΤΟΜΕΑΣ:ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ

ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΟ ΕΤΟΣ: 2016-2017

Για ανάγκες έρευνας συμπεριλαμβανόμενης στη σχεδίαση διπλωματικής εργασίας της φοιτήτριας **Κουτσογιάννη Αργυρώ** με επόπτη τον καθηγητή **Απόστολο Μαγουλιώτη** σας παρατίθεται το παρακάτω ερωτηματολόγιο. Σας παρακαλούν και οι δύο να προβείτε άμεσα και με ειλικρίνεια στη συμπλήρωσή του.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ#1

A. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΦΥΛΟ : ΑΝΔΡΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑ

B. ΣΠΟΥΔΕΣ ΚΑΙ ΣΤΑΣΕΙΣ

1. Σε ποια βαθμίδα της εκπαίδευσης ασχοληθήκατε με τα εικαστικά;

- α. Νηπιαγωγείο
- β. Δημοτικό
- γ. Γυμνάσιο
- δ. Λύκειο
- ε. Πανεπιστήμιο
- στ. Κάτι άλλο.....

2. Η καθημερινή σας δουλειά εμπεριέχει την εικαστική αγωγή;

- A. ΝΑΙ
- B. ΌΧΙ

3. Αν εμπεριέχει, σε ποια μορφή από τις παρακάτω;

- 1. Σχέδιο/ Ζωγραφική
- 2. Τρισδιάστατες κατασκευές
- 3. Τύπωμα/χαρακτική
- 4. Γλυπτική/κεραμική
- 5. Κολάζ
- 6. Ιστορία Τέχνης
- 7. Διδακτική των εικαστικών τεχνών

8. Αισθητική αγωγή γενικά

9. Άλλο (παρακαλώ εξηγήστε):
.....

4. **Είστε ευχαριστημένοι, ως παιδαγωγοί, από τις σπουδές σας στα
εικαστικά;**

A. ΝΑΙ

B. ΟΧΙ

5. **Δικαιολογήστε την παραπάνω απάντηση σας:(σημειώστε όσες
απαντήσεις σας αντιπροσωπεύουν)**

α)στην ποσότητα των μαθημάτων

β) στην ποιότητα των μαθημάτων

γ)σε κάτι άλλο (παρακαλώ εξηγήστε).....

6. **Ασχολείστε καθόλου στον ελεύθερο χρόνο σας με τις εικαστικές τέχνες;**

α. ΝΑΙ

β. ΟΧΙ

7. **Αν ΝΑΙ σε ποια μορφή τέχνης και σε ποιο βαθμό; (με αρίθμηση από το 1
μέχρι το 7 με σειρά προτεραιότητας)**

α. Σχέδιο/ Ζωγραφική

β. Γλυπτική/ Κεραμική

γ. Κατασκευές/ Μοντελισμός

δ. Φωτογραφία/ Κινηματογράφηση

ε. Πλέξιμο/ Ράψιμο/ Κέντημα

στ. Χρήση του Η/Υ για καλλιτεχνικούς σκοπούς

ζ. Άλλο (παρακαλώ εξηγήστε): .....

8. **Επισκέπτεστε συχνά μουσεία, πινακοθήκες ή εργαστήρια τέχνης;**

A. ΝΑΙ

B. ΟΧΙ

9. **Αν ΟΧΙ, σημειώσε μία ή περισσότερες αιτίες.**

α. Γιατί δεν απολαμβάνω προσωπικά τις εικαστικές τέχνες

- β. Γιατί δεν κατανοώ το νόημα/περιεχόμενο πολλών εικαστικών έργων
- β. Γιατί δεν δημιουργώ εικαστικά έργα
- γ. Γιατί δεν υπάρχουν κοντά μου μουσεία/πινακοθήκες
/εικαστικά εργαστήρια.
- δ. Γιατί δε διαθέτω αρκετό χρόνο
- ε. Κάτι άλλο (παρακαλώ εξηγήστε):.....

**10. Πιστεύετε ότι τα εικαστικά είναι αποτέλεσμα... (Σημειώστε τα τρία πιο
σημαντικά)**

- α. Γνώσεων
- β. Προσωπικού ταλέντου
- γ. Φαντασίας
- δ. Εξάσκησης/διδασκαλίας
- ε. Παρατηρητικότητας
- στ. Διάθεσης/έμπνευσης
- ζ. Κατάλληλων/ποιοτικών υλικών/εργαλείων
- η. Άλλο (παρακαλώ εξηγήστε):
.....

11. Χρησιμοποιείτε τα εικαστικά ως μέσο μάθησης;

- α. Καθόλου β. Λίγο γ. Αρκετά δ. Πολύ

12. Προτιμάτε την χρήση φωτοτυπιών;

- α. Καθόλου β. Λίγο γ. Αρκετά δ. Πολύ

13. Αν ΝΑΙ τις χρησιμοποιείτε:

- α. Ελεύθερη ώρα β. Οργανωμένες δραστηριότητες

**14. Επιλέγετε το ελεύθερο σχέδιο ή εναλλακτικές εικαστικές δημιουργίες
για το πέρας των δραστηριοτήτων;**

- α. Καθόλου β. Λίγο γ. Αρκετά δ. Πολύ

**15. Χρησιμοποιείτε ποικιλία υλικών στην διεκπεραίωση εικαστικών
δημιουργιών;**

A. ΝΑΙ

B. ΟΧΙ

**16. Πιστεύετε ότι τα εικαστικά συμβάλλουν στην μάθηση και κατανόηση
εννοιών για το παιδί;**

- α. Καθόλου β. Λίγο γ. Αρκετά δ. Πολύ

17. Συνδυάζετε την διδασκαλία των εικαστικών στην τάξη σας με:

Πάντα Συχνά Σπάνια Καθόλου

- α. Την παρατήρηση έργων καλλιτεχνών
- β. Το άκουσμα κάποιου παραμυθιού
- γ. Την ανακοίνωση ενός επίκαιρου γεγονότος
- δ. Την επίσκεψη σε ένα εικαστικό χώρο
- ε. Πειραματισμό με νέα υλικά/τεχνικές
- στ. Κάτι άλλο (παρακαλώ εξηγήστε):.....

18. Αναζητάτε καινούργιες ιδέες πάνω στα εικαστικά(όπως εποπτικό υλικό, βιβλία ή περιοδικά)

- α. Καθόλου β. Λίγο γ. Αρκετά δ. Πολύ

19. Παροτρύνετε τους γονείς να απασχολήσουν τα παιδιά τους με καλλιτεχνικές δημιουργίες;

- α. Καθόλου β. Λίγο γ. Αρκετά δ. Πολύ

20. Ποιος/οι πιστεύετε ότι είναι ο στόχος/οι των εικαστικών στο νηπιαγωγείο ;

.....
.....
.....
.....

21. Ποια πιστεύετε ότι είναι τα οφέλη του ελεύθερου – παιδικό σχέδιο;

.....
.....
.....
.....

22. Πως πιστεύετε ότι υποβοηθούν τα εικαστικά τις άλλες διδακτικές ενότητες ή/και μαθησιακές περιοχές; (π.χ. παιδί και γλώσσα, παιδί και μαθηματικά κτλ.)

.....
.....
.....
.....

23. Ποια προβλήματα πιστεύετε αντιμετωπίζει η διδασκαλία της Εικαστικής
Αγωγής;

.....
.....
.....
.....

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΠΟΛΥ !!!

2. Ερωτηματολόγιο γονιών

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ: ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ: ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΤΟΜΕΑΣ:ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ

ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΟ ΕΤΟΣ: 2016-2017

Για ανάγκες έρευνας συμπεριλαμβανόμενης στη σχεδίαση διπλωματικής εργασίας της φοιτήτριας Κουτσογιάννη Αργυρώ με επόπτη τον καθηγητή Απόστολο Μαγουλιώτη σας παρατίθεται το παρακάτω ερωτηματολόγιο. Σας παρακαλούν και οι δύο να προβείτε άμεσα και με ειλικρίνεια στη συμπλήρωση του.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ#2

A. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΦΥΛΟ : ΑΝΔΡΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑ

B. ΣΠΟΥΔΕΣ ΚΑΙ ΣΤΑΣΕΙΣ

---

1. Σε ποια βαθμίδα της εκπαίδευσης ασχοληθήκατε με τα εικαστικά;

- α. Νηπιαγωγείο
- β. Δημοτικό
- γ. Γυμνάσιο
- δ. Λύκειο
- ε. Πανεπιστήμιο
- στ. Κάτι άλλο .....

2. Η καθημερινή σας δουλειά εμπεριέχει την εικαστική αγωγή;

- A. ΝΑΙ
- B. ΟΧΙ

3. Αν εμπεριέχει σε ποια μορφή από τις παρακάτω;

- 10. Σχέδιο/ Ζωγραφική
- 11. Τρισδιάστατες κατασκευές
- 12. Τύπωμα/χαρακτική
- 13. Γλυπτική/κεραμική
- 14. Κολάζ
- 15. Ιστορία Τέχνης
- 16. Διδακτική των εικαστικών τεχνών
- 17. Αισθητική αγωγή γενικά
- 18. Άλλο (παρακαλώ εξηγήστε):
.....

4. Είστε ευχαριστημένοι, ως γονείς, από την εκπαίδευση σας όσο αφορά τα εικαστικά;

- A. ΝΑΙ
- B. ΟΧΙ

5. Δικαιολογήστε την παραπάνω απάντησή σας:(σημειώστε όσες απαντήσεις σας αντιπροσωπεύουν)

- α) στην ποσότητα των μαθημάτων
- β) στην ποιότητα των μαθημάτων
- γ) σε κάτι άλλο (παρακαλώ εξηγήστε).....

6. Ασχολείστε καθόλου στον ελεύθερο χρόνο σας με τις εικαστικές τέχνες;

- α. ΝΑΙ
- β. ΟΧΙ

7. Αν ΝΑΙ σε ποια μορφή τέχνης και σε ποιο βαθμό; (με αρίθμηση από το 1 μέχρι το 7 - σειρά προτεραιότητας κατά την γνώμη σας)

- α. Σχέδιο/ Ζωγραφική
- β. Γλυπτική/ Κεραμική
- γ. Κατασκευές/ Μοντελισμός
- δ. Φωτογραφία/ Κινηματογράφηση
- ε. Πλέξιμο/ Ράψιμο/ Κέντημα
- στ. Χρήση του Η/Υ για καλλιτεχνικούς σκοπούς
- ζ. Άλλο (παρακαλώ εξηγήστε): .....

8. Επισκέπτεστε συχνά μουσεία, πινακοθήκες ή εργαστήρια τέχνης μαζί με το παιδί σας;

- A. ΝΑΙ
- B. ΟΧΙ

9. Αν ΟΧΙ, σημειώσε μία ή περισσότερες αιτίες.

- α. Γιατί δεν απολαμβάνω προσωπικά τις εικαστικές τέχνες
- β. Γιατί δεν κατανοώ το νόημα/περιεχόμενο πολλών εικαστικών έργων
- β. Γιατί δεν δημιουργώ εικαστικά έργα
- γ. Γιατί δεν υπάρχουν κοντά μου μουσεία/πινακοθήκες
/εικαστικά εργαστήρια.
- δ. Γιατί δε διαθέτω αρκετό χρόνο
- ε. Κάτι άλλο (παρακαλώ εξηγήστε):.....

10. Πιστεύετε ότι τα εικαστικά είναι αποτέλεσμα ... (Σημειώστε τα τρία πιο σημαντικά)

- α. Γνώσεων
- β. Προσωπικού ταλέντου
- γ. Φαντασίας
- δ. Εξάσκησης/διδασκαλίας

Αντιλήψεις νηπιαγωγών, γονέων παιδιών προσχολικής ηλικίας για το πώς
μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα εικαστικά ως μέσο μάθησης

- ε. Παρατηρητικότητας
- στ. Διάθεσης/έμπνευσης
- ζ. Περιέργειας
- η. Κατάλληλων/ποιοτικών υλικών/εργαλείων
- ι. Άλλο (παρακαλώ εξηγήστε):
.....

11. Χρησιμοποιείτε στο σπίτι τα εικαστικά ως μέσο μάθησης;

- α. Καθόλου β. Λίγο γ. Αρκετά δ. Πολύ

12. Προτιμάτε την χρήση φωτοτυπιών;

- α. Καθόλου β. Λίγο γ. Αρκετά δ. Πολύ

13. Επιλέγετε το ελεύθερο σχέδιο ή εναλλακτικές εικαστικές δημιουργίες για την δημιουργική απασχόληση του παιδιού σας ;

- α. Καθόλου β. Λίγο γ. Αρκετά δ. Πολύ

14. Τους παρέχετε ποικιλία υλικών για εικαστικές δημιουργίες;

A. ΝΑΙ

B. ΟΧΙ

15. Πιστεύετε ότι τα εικαστικά συμβάλλουν στην μάθηση και κατανόηση εννοιών για το παιδί σας (πχ στα μαθηματικά , στη γλώσσα κτλ);

- α. Καθόλου β. Λίγο γ. Αρκετά δ. Πολύ

16. Συνδυάζετε την ενασχόληση των εικαστικών στο σπίτι με:

Πάντα Συχνά Σπάνια Καθόλου

- α. Την παρατήρηση έργων καλλιτεχνών
- β. Το άκουσμα κάποιου παραμυθιού
- γ. Την ανακοίνωση ενός επίκαιρου γεγονότος
- δ. Την επίσκεψη σε ένα εικαστικό χώρο
- ε. Πειραματισμό με νέα υλικά/τεχνικές
- στ. Κάτι άλλο (παρακαλώ εξηγήστε):.....

17. Αναζητάτε καινούργιες ιδέες πάνω στα εικαστικά(όπως εποπτικό υλικό, βιβλία ή περιοδικά);

α. Καθόλου β. Λίγο γ. Αρκετά δ. Πολύ

18. Παροτρύνετε τους εκπαιδευτικούς να απασχολήσουν τα παιδιά σας με εικαστικές δημιουργίες;

α. Καθόλου β. Λίγο γ. Αρκετά δ. Πολύ

19. Θα θέλατε να σας εμπλέκει σε εικαστικές δραστηριότητες του νηπιαγωγείου;

α. Καθόλου β. Λίγο γ. Αρκετά δ. Πολύ

20. Ποιο/οι πιστεύετε ότι είναι ο στόχος των εικαστικών στο νηπιαγωγείο ;

.....
.....
.....
.....

21. Ποια πιστεύετε ότι είναι τα οφέλη του ελεύθερου- παιδικού σχεδίου;

.....
.....
.....
.....

22. Πως πιστεύετε ότι υποβοηθούν τα εικαστικά τις άλλες διδακτικές έννοιες ή/και μαθησιακές περιοχές(Γλώσσα – Μαθηματικά);

.....
.....
.....
.....
.....

23. Πιστεύετε ότι τα εικαστικά παραγκωνίζονται στις μέρες μας; Γιατί ;
Ποια είναι γνώμη σας προς αυτό ;

.....
.....

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΠΟΛΥ !!!

